



**T.C.
ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

TEZİN ADI

**TÜRKİYE MERKEZLİ STK'LAR TARAFINDAN AFRİKADA YAPILAN
İNSANİ YARDIMLARIN ETKİNLİĞİ VE SU KUYUSU PROJELERİNİN
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ ÜZERİNE BİR İNCELEME**

Yüksek Lisans Tezi

Öğrencinin Adı Soyadı

Selman YURTERİ

Programı

Afrika Çalışmaları

Kasım 2022



**T.C.
ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

TEZİN ADI

**TÜRKİYE MERKEZLİ STK'LAR TARAFINDAN AFRİKADA YAPILAN
İNSANİ YARDIMLARIN ETKİNLİĞİ VE SU KUYUSU PROJELERİNİN
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ ÜZERİNE BİR İNCELEME**

Yüksek Lisans Tezi

Öğrencinin Adı Soyadı

Selman YURTERİ

Programı

Afrika Çalışmaları

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Enver ARPA

Kasım 2022

ÖZ

Bu araştırmada Türkiye merkezli Sivil Toplum Kuruluşlarının Afrika'ya yönelik yardımlarının sunmuş olduğu katkının düzeyi üzerinde durulmuştur. Afrika'daki kaynaklara erişimde yaşanan problemlere alternatif bir çözüm yolu olarak yürütölen insani yardımlar ve özel olarak su kuyusu projeleri incelenmiş, bu yardımların etkinliği ve sürdürölebilirliği değerlendirilmiştir. Bu projeler kamu ve Sivil Toplum Kuruluşları aracılığıyla bağışçılar tarafından finanse edilmekte olup, bağışçı memnuniyetini sağlamak için düşük bütçeli çalışmalarla kullanıma açılan birçok kuyunun, kısa süre sonra kullanılamaz hale geldiği tespit edilmiştir. Kuyu türlerine göre hizmet sürelerinin değerliği, bakım ve onarım için verilen taahhütlerin gerçekçiliği tartışılmaktadır. Bağışçı ve destekçilerin manevi duygularının karşılandığı ancak ihtiyaç sahiplerinin ihtiyaçlarının uzun vadede karşılanamadığı anlaşılmıştır. Kaynak israfının boyutunu ortaya koyan araştırmada, bağışçı bilincini artıracak politika önerileri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İnsani yardımlar, su kuyusu projeleri, stk yardımlarının etkinliği ve sürdürölebilirliği

ABSTRACT

In this study, the scope of contribution of Turkish-based non-governmental organizations in Africa is scrutinized. Humanitarian aid and especially water well projects, which are carried out as an alternative solution to the problems in accessing water resources in Africa, were examined, and the effectiveness and sustainability of these aids were evaluated. These projects are financed by donors through public and non-governmental organizations. However, it has been determined that many wells, that were opened through a low budget project, were just to ensure donor satisfaction since these became unusable after a short period of time. The period of service of these wells varies according to its type, and the accuracy of the commitments for maintenance and repair is being discussed. It has been understood that the moral feelings of donors and supporters are satisfied, but the requirements of those in need cannot be met in the long term. This study claims to reveal the extent of resource waste and various policy recommendations are presented to increase donor awareness.

Keywords: Humanitarian aid, water well projects, effectiveness and sustainability of NGO aids.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	i
ABSTRACT.....	ii
GİRİŞ	1
1. Araştırmanın Konusu	3
2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	4
3. Araştırmanın Metodolojisi	5
BÖLÜM I.....	6
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	6
1.1. Kalkınma Yardımları	6
1.1.1. Bağlı Yardım	9
1.1.2. Serbest Yardım	9
1.1.3. Proje Yardımı	10
1.1.4. Kaynak Yardımı	10
1.1.5. Teknik Yardım.....	10
1.1.6. Gönüllü Yardım.....	10
1.2. İnsani Yardım	11
1.3. Etkinlik.....	15
1.4. Sürdürülebilirlik.....	20
1.5. Yumuşak Güç	22
1.6. İnsani Diplomasi	27
BÖLÜM II.....	31
AFRİKA-TÜRKİYE ARASINDAKİ KALKINMA İŞ BİRLİĞİ VE KALKINMA YARDIMLARI.....	31
2.1. Afrika'nın Genel Görünümü.....	32
2.1.1. Afrika'nın Geçmişi ve Kolonileşme Süreci.....	34
2.1.2. Afrika'nın Sosyoekonomik Görünümü	39
2.2. Afrika'da Suya Erişimin Genel Görünümü	43
2.3. Türkiye'nin Afrika ile Siyasi İlişkileri.....	48
2.4. Türkiye'nin Afrika'ya Yaptığı Kalkınma Yardımları.....	54
2.5. Afrika'da Resmî ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Faaliyetleri ve Su Kuyusu Projelerinin Sürdürülebilirliğinin İncelenmesi	55
2.5.1. Türk İş birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA).....	57
2.5.2. Türk Kızılay'ı	58
2.5.3. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)	59

2.5.4. Türkiye Diyanet Vakfı (TDV).....	60
2.5.5. İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH)	61
2.6. Türkiye'nin Afrika'da Açtığı Su Kuyusu Projelerinin Sürdürülebilirliği ...	63
BÖLÜM III.....	66
AFRİKA'DA KURULAN SU KUYULARI VE TÜRKİYE MERKEZLİ STK'LARIN FAALİYETLERİ	66
3.1. Afrika'da Su Kuyuları ve Türkiye Merkezli STK'ların Su Kuyusu Projeleri Sürdürülebilirlik Öngörülleri	71
BÖLÜM IV	73
SU KUYULARI HAKKINDA YERİNDE GÖZLEM VE ARAŞTIRMA	73
4.1. Gözlem ve Araştırmanın Amacı ve Hedefi.....	73
4.2. Gözlem ve Araştırma Yaklaşımı.....	73
4.3. Gözlem ve Araştırma Metodolojisi.....	74
4.4. Gözlem ve Araştırma Anketi Bulguları	76
4.4.1. Demografik Özellikler	76
4.4.2. İnsani Yardım Hakkında Görüşler.....	80
4.4.3. Suyu Erişim Hakkında Görüşler	91
4.5. SU KUYUSU ANKETİ VE YEREL GÖZLEM DEĞERLENDİRME	102
SONUÇ	103
KAYNAKÇA	105

GİRİŞ

Küreselleşme süreci, soğuk savaş döneminde çok farklı bir milletlerarası sistemin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu süreçte sadece devletler düzeyinde değil, millî ve milletlerarası sahada da çeşitli organizasyonlar ve örgütsel yapılar ortaya çıkmıştır. Kamu diplomasisi alanında da eski klasik diplomasi anlayışı yerine farklı aktörlerin bulunduğu bir diplomasi anlayışı gelişmiştir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra yaşanan Soğuk Savaş Dönemi'nin sona ermesinden sonra Batı bloğundaki ülkeler durağan politikalardan sıkı politikaların benimsendiği bir döneme geçiş yaparken Türk Dış Politikası durağan bir seyir benimsemiştir.

1990'lara gelindiğinde ise Türkiye'nin bölgesel politikasının çoğunlukla askeri özellikler taşıdığı ve daha az diplomasi içerdiği görülmektedir. O dönemlerde yaşanan Bosna Savaşı ile birlikte bölgeye yardım götürmek isteyen çeşitli sivil toplum yapılanmaları oluşmuştur. Ancak 1997 yılında ülke içinde yaşanan politik kaos neticesinde bu sivil toplum yapılanmalarının faaliyet alanları daralmıştır. İsmail Cem'in Dışişleri Bakanı olduğu hükümetler ile ülkenin dış politikasında köklü değişiklikler yaşanmıştır. İsmail Cem, ülkenin dış politikasındaki bazı statüko unsurlarını ve davranış kalıplarını değiştirmeyi tercih ederek bu doğrultuda araştırmalar yapmıştır. Bu dönemde Türkiye, yeterli ekonomik gücünün olmaması nedeniyle Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) ile geniş bir coğrafyaya yayılamamış; ancak TİKA, dış politikada bir araç olarak kullanılarak çözüm yolları arayan bir ülke imajı çizilmiş, Türkiye'nin yumuşak gücünü artırma çabasında bulunulmuştur (Erkan, 2015: 16). Yumuşak güç, devletlerin uluslararası arenada söz sahibi olmak ve kendi güvenliğini korumak için askeri gücün dışında tarihî, kültürel ve insani değerler ile ekonomi, bilim, sanat ve politika gibi unsurları kullanması olarak tanımlanmaktadır. Yumuşak güç olgusunda süreç yavaş ilerlese de sonuçları uzun vadeli ve kalıcıdır (Nye, 2008:94).

Türk dış politikasında daha köklü bir dönüşüm ise Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AK Parti) 2002 yılında tek başına iktidar olmasıyla yaşanmaya başlamıştır. Genel olarak bu dönemin dış politika yaklaşımının temel hedefi, herhangi bir sorunun yaşanmasından sonra çözmek yerine bu sorunları çıkmadan önce önleme faaliyetlerine odaklanmak olmuştur (Ongur, 2015: 420-424). Bu bağlamda dış politika hedeflerine ulaşabilmek amacıyla, birtakım yumuşak güç unsurlarını, özellikle de demokratikleşme sürecini kullanarak

bölgesel ve uluslararası çatışma durumlarının dışında kalarak meydana gelebilecek herhangi bir sorunu önleme stratejisine yönelmiştir. Bu süreçte dış politikada ön plana çıkmaya başlayan yumuşak güç yaklaşımında, Türkiye'nin bu dönemde yakalamış olduğu ekonomik istikrar da etkili olmuştur (Demir, 2012: 213)

2000'li yılların ortalarında Türkiye'nin hem bölgesel güç merkezi olarak hem de Ortadoğu ve Balkanlar'da başarılı bir aktör olarak yükselişi dış politikada önemli bir gelişme olarak görülmektedir. Özellikle bu gelişmeler Türkiye'nin bu süreçte dış politikada elini rahatlatan faktörler arasında yer almıştır. Aynı zamanda Türkiye'nin ekonomik alanda elde ettiği kazanımlar; TİKA, AFAD, KIZILAY gibi yardım kuruluşlarının yumuşak güç uygulamalarında etkin bir şekilde kullanılmasına imkân tanımıştır.

Türkiye, bu süreçte özellikle insani yardımlarla ön plana çıkmıştır. 2013 verilerine göre Türkiye, yaklaşık 1 milyar dolarlık insani yardımla bu alanda ABD, İngiltere ve AB'den sonra dördüncü büyük ülke konumuna yükselmiştir. Bir yıl sonra açıklanan Küresel İnsani Yardım Raporu'na göre ABD'nin ardından Türkiye ve 20 donör ülkeden İngiltere, en cömert ülke unvanını almıştır. 2015 yılında 3,2 milyar dolarlık yardımla dünyanın ikinci en çok insani yardım yapan ülkesi; milli gelir oranı bakımından ise en çok insani yardımda bulunan ülkesi olmuştur. 2017 yılında bu alanda Türkiye'nin yaptığı toplam yardım tutarı 6 milyar ABD dolarına ulaşmıştır (Dülger, 2017, 11-12). 2018 yılı içerisinde Development Initiatives adlı kuruluşun yayınlamış olduğu öncül verilere göre tutar bakımından 8,4 milyar dolar ile en çok insani yardım gerçekleştiren ülke Türkiye olmuştur. Türkiye'yi, ABD 6,6 milyar dolar ile izlemektedir (Altunışık, 2019,2-5)

Türkiye merkezli sivil toplum kuruluşlarının (STK) Afrika'daki insani yardım faaliyetleri, Türkiye'nin uluslararası düzeyde yumuşak gücünü artırmada kritik bir rol oynamaktadır. Türk STK'ları Afrika'da sağlık, eğitim ve temel yaşamsal ihtiyaçların karşılanması, kalkınma ve lojistik faaliyetleri gibi alanlarda yardım faaliyetleri düzenlemektedir. Türk STK'larının din, ırk, millet ve etnik kökenleri ne olursa olsun ayrım gözetmeden yaptıkları insani yardımlar, Afrika kıtasındaki konumlarını güçlendirmiştir. Afrika halkı, ayrım gözetmeyen yardımlarından dolayı bu STK'lara sempatiyle yaklaşmaktadır. Ayrıca bu STK'lar, insani sorunları azaltmak için kapsamlı projeler yapmayı amaçlayan tamamlayıcı bir politika geliştirmişlerdir. Bu çerçevede Türk STK'ları Afrika'da insani yardımlarda bulunurken temel insan hakları ve özgürlüklerine duyarlı davranmaktadır. Sonuç olarak geliştirilen insani yardım politikaları, Türk STK'larına, Batılı

yardım kuruluşlarına kıyasla küresel siyasette daha güçlü, şeffaf, insani ve daha etkili bir rol kazandırmıştır.

Araştırma, litaretür taramasıyla elde edilen bilgilere, Türkiye merkezli sivil toplum kurumu temsilcileriyle yapılan görüşmelere, uzman görüşlerine ve yararlanıcılarla sahada yüz yüze yapılan görüşmelere dayandırılmıştır. Türkiye'nin Afrika'da açtığı su kuyusu projelerinin aracı kurumları olan TİKA, TDV, Türk Kızılay, IHH, Deniz Feneri gibi öne çıkan sivil toplum kuruluşlarının temsilcileriyle görüşmeler yapılmıştır. Sahada yapılacak Araştırma için seçilen Gana ve Liberya'da muhatap kurum ve kuruluşların ofislerini ziyaret ederek yüz yüze görüşmelerde bulunulmuş ve 30'dan fazla su kuyusu projeleri yerinde incelenmiş, yararlanıcılarla yüz yüze mülakatlar yaparak veri toplamıştır.

1. Araştırmanın Konusu

İnsani krizler, doğal veya insan kaynaklı afetlerin insani, maddi, ekonomik veya çevresel etkileri, toplumun başa çıkma becerilerini aştığında ortaya çıkmaktadır. Kriz durumlarında insanlar, geçim kaynakları ve temel ihtiyaçları sınırlandığında, salgın hastalıklar arttığında, kitlesel yerinden edilmeler gerçekleştiğinde hayatta kalmak için mücadele etmektedir. Bu tür durumlarda temiz su kaynaklarına yeterli erişimin sağlanması, dehidrasyonu önlemek ve su kaynaklı hastalık, ishal, kolera ve diğer riskleri azaltmak önem taşımaktadır. Ayrıca zirai üretimde suya erişim kısıtlılığı üretimin düşmesine, gıda fiyatlarının yükselmesine neden olmaktadır.

Günümüzde insani yardıma gereksinim duyan Afrika'da kriz bölgelerinde öne çıkan önemli sorunlardan birisi temiz su kaynaklarına erişimdir. Bu bağlamda araştırmanın konusunu; Türkiye Merkezli STK'lar tarafından Afrika'da yapılan insani yardımların etkinliğinin ve su kuyusu projelerinin sürdürülebilirliğinin incelenmesi oluşturmaktadır.

Zamanında ve etkili yapılan bir insani yardım girişimi, ulaşımın zor olduğu bölgelerde dahi binlerce yaşamı kurtabilmektedir. Yardımın en çok ihtiyacı olanlara gidip gitmeyeceği ile yardımların etkinliği ve sürdürülebilirliği hususları insani eylemin merkezinde yer almaktadır. Bu bağlamda Türkiye'nin Afrika'da ihtiyaç duyulan bölgelerde açtırmış olduğu su kuyularının bölgede yaşayan nüfusun ihtiyaçlarını karşılayıp karşılayamadığı ya da sürdürülebilirliğinin tespit edilmesi oldukça önemlidir. Bu araştırma, Afrika'da Türkiye'nin su kuyuları açarak gerçekleştirdiği insani yardım eyleminin kriz

halindeki bölgeler için etkinliğini araştırarak daha etkili sonuçlara nasıl katkıda bulunabileceğini ele almaktadır.

2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu tezde, Türkiye'nin Afrika'ya yönelik yardımlarının sunmuş olduğu katkının düzeyi üzerinde durularak özellikle suya erişim noktasında verilen desteklerin etkinliğini değerlendirmek amaçlanmaktadır. İnsani yardımların niceliği her geçen yıl artmakla birlikte niteliği konusundaki mevcut endişeler giderilememiş, bilakis büyümeye devam etmiştir. Kıtlik ve kuraklık gibi afetlerin uzun süreli yıkıcı etkilerine kalıcı çözümler bulunamamıştır. Kırsal alanda geniş ovalara yayılan Afrikalı aileler suya erişimde ilkel çözümlerin ötesine geçememişlerdir. Buna bağlı olarak yağış mevsimi dışında kalan dönemlerde suya erişimde sıklıkla problemler yaşanmaktadır. İçme suyuna erişimde dahi oldukça büyük sorunlar yaşayan topluluklar için hijyen ve zirai ihtiyaçlardaki su kıtlığı yeni acil durum ve krizleri tetiklemektedir. Mevcut su kaynaklarının da uzakta yer alması ve günün büyük bir bölümünün taşıma için harcanması iş gücünde ve kalitesinde önemli düşüslere neden olmaktadır. Hayatın birçok alanına doğrudan veya dolaylı olarak kapsamlı etkileri olan su, Afrika'daki hayatı birçok açıdan etkilemekte ve insani yardımların arasında önem sırasına göre en üst sıralarda yerini almaktadır. Suya erişimde yaşanan problemlere alternatif bir çözüm yolu olarak su kuyusu projeleri yürütölmektedir. Bu projelerin çoğu STK'lar aracılığıyla bağışçılar tarafından finanse edilmektedir. Ancak bağışçı memnuniyetini sağlamak için düşük bütçeli çalışmalarla kullanıma açılan birçok kuyu, kısa süre sonra kullanılamaz hale gelmektedir. Araştırmanın amacı, bu kaynak israfının boyutunu ortaya çıkarmak, bağışçı bilincini artıracak politika önerileri geliştirmek ve sivil toplum kuruluşlarını etkin ve sürdürülebilir projelere yönlendirmektir. Tezin sonucunda elde edilen veriler ile bağışçıların bilinçlendirilmesi, sivil toplum kuruluşları politikalarının yönlendirilmesi, alınacak önlemlerle kaynak israfının önüne geçilmesi hedeflenmektedir.

Bu hedefler doğrultusunda yapılan literatür taramasında tezin amacı ile eşleşen ve su kuyusu özelinde yapılmış bir araştırmaya rastlanmamıştır. İncelenen başlıca kurumların raporları ele alındığında suya erişim projeleri kapsamında 20 bine yakın projenin başlatıldığı ancak bunların önemli bir kısmının âtil hale gelerek kullanılmadığı tahmin edilmektedir.

3. Araştırmanın Metodolojisi

Bu araştırmanın araştırma tasarımı, temel olarak yerli ve yabancı literatür taraması yöntemi kullanılarak oluşturulan belgeleme gibi çeşitli araçları kullanan yorumlayıcı araştırma yöntemine dayanmaktadır.

Kalkınma yardımlarının etkinliği ve su kuyusuyla ilgili genel anlamda bazı çalışmalar yapılmışsa da spesifik olarak Türkiye Merkezli STK'lar tarafından Afrika'ya yönelik yapılan insani yardımların ve su kuyusu projelerinin etkinliği konusunda bir araştırmaya rastlanamamıştır. Enver Arpa ve Murat Bayar'ın, Türkiye'nin Afrika'ya Yönelik Kalkınma Yardımlarının Yardım Etkinliği Açısından Değerlendirilmesi isimli çalışmasında genel itibarıyla kalkınma yardımlarının OECD DAC kriterleri üzerinden etkinliği teknik anlamda çalışılmış ancak su kuyusu projelerine değinilmemiştir. Zeynep Selen Artan Bayhan'ın danışmanı olduğu lisans tezi olan "Afrika Ülkelerinde Faaliyet Yürüten Türk Sivil Toplum Kuruluşlarının Yaptıkları Yardım Çalışmalarını Nasıl Yürüttükleri ve Yardım Çalışmalarının Nasıl Algılandığı Üzerine Bir İnceleme" adlı çalışma, benzer aktörleri insani yardımlarda yöntem ve strateji anlamında ele alan bir inceleme olarak algı çalışması ortaya koymuş, su kuyularına yönelik net bir analiz ve incelemede bulunmamıştır. Ekber Kandemir'in "Türk Dış Politikasında İnsani Diplomasi Bağlamında Kızılay, AFAD, İHH, Deniz Feneri ve Beşir Derneği'nin Afrika ve Asya'daki Faaliyetleri" adlı çalışmasında ağırlıklı olarak, STK'ların yardım faaliyetlerinin ve insani diplomasi çabalarının Türk dış politikasına etkin bir manevra alanı kazandırıp kazandırmadığı sorgulanmaktadır.

Bu araştırma tezi, Türkiye'nin yumuşak güç uygulamaları çerçevesinde Afrika'ya yönelik insani yardımları kapsamında suya erişim yardımlarını bir vaka araştırması kullanılarak analiz edilmektedir. Ayrıca yerelde yüz yüze anket çalışmaları yürütülmüş, ihtiyaç sahipleri ve yapılan yardımlar hakkında gönüllü faaliyetlere katılım sağlanarak yerinde gözlem yapma imkânı bulunmuştur. Gana ve Liberya'da 22 gün sürede 32 su kuyusu projesi ziyareti gerçekleştirilmiş, yararlanıcılar ve potansiyel yararlanıcılarla mülakatlar yapılmıştır. Vaka araştırması yönteminin avantajı, önceden tahmin edilemese de konuyla ilgili güvenilir sonuçlar üretebilmesidir. Aynı zamanda bu yöntem, farklı değişkenler arasındaki ampirik ilişkileri bulmanın önemli bir yolu olarak görülmektedir.

BÖLÜM I

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1.Kalkınma Yardımları

Son yıllarda yoksulluk, ulusal seviyede olduğu kadar uluslararası seviyede de sık sık gündeme gelen önemli bir konudur. Yoksulluğun tüm dünyada azaltılması ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması önemli konular arasında yer almaktadır. Kalkınma, temelde olumlu çağrışımları olan ekonomik bir kavramdır; ekonomik büyümeyi teşvik etmek ve insanların yaşam kalitesini iyileştirmek için mevcut kaynakları kullanmak üzere belirli ekonomik ve teknik önlemlerin uygulanmasını içermektedir (Foster-Carter, 1985:11-13).

1950’lerde ve 1960’larda kalkınma, büyük ölçüde ekonomik büyüme olarak adlandırılmakta, bu da ekonomik performansta niteliksel değil niceliksel bir değişiklik anlamına gelmekteydi. Kalkınma teorileri, ekonomik büyüme sürecini harekete geçirmek, hızlandırmak, gelişmekte olan ülkeleri tarımsal faaliyetlerden endüstriyel üretime ve ticarete yönlendirmek ve Batı’nın sanayi ülkeleri tarafından çizilen yolda ilerletmek için tasarlanmıştır (Foster-Carter, 1985:11-13).

1970’lerde yaşanan gelişmeyle ilişkili “sürdürülebilir kalkınma” kavramı ortaya çıkmış ve bu kavram ile dünya ekonomisinin ekonomik büyüme oranlarının o zamanlar hâkim olan seviyelerde sürdürülemeyeceği, ekilebilir arazi, su ve diğer doğal kaynakların uzun süre sürdürülebilir olmayacağı vurgulanmıştır.

1987’de Brundtland Raporu yayınlanarak “sürdürülebilir kalkınma” kavramı, kalkınma çalışmalarının yanı sıra Dünya Bankası ve kalkınma ile uğraşan diğer kuruluşların çalışmalarında da kilit bir kavram haline getirilmiştir (Pearson, 2000:34). Bununla birlikte rapor doğal kaynakların tükenmesine karşı uyarıda bulunarak çevreye zarar vermeden veya gelecek nesillerin refahından ödün vermeden sürdürülebilecek ekonomik büyüme stratejileri çağrısında bulunmuştur. Daha sonra kalkınma olgusunun hem ekonomik üretim anlamında nicelik olarak bir artış sağladığı hem de çevreyi koruma esnasında yaşam şartlarına dair niteliksel anlamda iyileşme sürecine katkı sağladığı kabul edilmiştir (Pearson, 2000:34).

Toplumsal bir süreç olan kalkınma, az gelişmiş toplumları yavaş ilerleyen sosyokültürel değişim ve ekonomik geri kalmışlık seviyelerinden, daima gelişen ekonomik büyüme ve toplumun tüm bireylerinin hayat kalitesini artıran politik ve sosyokültürel dönüşüm ile karakterize edilen dinamik faaliyetleri içerir (Pieterse 2010: 16).

Joseph Stiglitz, kalkınmanın sadece ekonomilerin değil, insanların yaşamlarını dönüştürmekle ilgili olduğunu ve bu nedenle kalkınmanın toplumun her yönünü kapsadığını savunmaktadır. Bu parametre piyasalar, hükümetler, STK'lar, kooperatifler ve kâr amacı gütmeyen kuruluşlar olmak üzere pek çok kesimin çabalarını harekete geçirmektedir. Bu kapsamda değerlendirilen kalkınma stratejileri gelişiminin hedefine erişebilmesi için yaşamın tüm yönlerini kapsayan ve toplumsal anlamda önem derecesi yüksek sosyal, kültürel, ekonomik ve politik aktörleri birer toplumsal süreç olarak görmesi gerekmektedir (Abuiyada, 2018: 116).

Kalkınma kavramı, farklı insanlar için çeşitli anlamlara sahiptir ve farklı boyutlarda açıklanmaktadır. Örneğin, açlık çeken bir nüfusun kalkınma ihtiyaçları, yeterli beslenmenin olduğu nüfusun ihtiyaçlarından farklı olmaktadır. Kalkınma genellikle, “ekonomik büyümeye, dağılıma ve insanların etkili büyümeye katılım derecesine bakılmaksızın, yalnızca kişi gelirindeki veya gayri safi milli hasıladaki yıllık artışlarla ölçülen ekonomik büyüme ile karıştırılmıştır. Seers’a (1972) göre; “gelişme, insan kişiliğinin gerçekleşmesi için gerekli koşullar anlamına gelmektedir. Bu nedenle kalkınma değerlendirmesinde üç ilişkili kriterin dikkate alınması gerekmektedir. Bunlar; yoksulluk, işsizlik, gelir dağılımındaki adaletsizlik olarak sıralanmaktadır (Cooper, 2010: 8).

Pearson’a (2000:35) göre kalkınma, “Mevcut kaynakların kullanımında nitelik, nicelik veya her ikisini de” içermektedir. Ayrıca, kalkınmanın sosyal, politik ve ekonomik iyileşmeye ilişkin belirli bir perspektife atıfta bulunmadığını iddia etmektedir. Kalkınma, bir ekonomik gelişmeye veya aktiviteye atıfta bulunmadığı gibi, toplumda yaşanan sosyal değişimlerin genel bir süreci anlamına da gelmemektedir. Çünkü ülkeler ve toplumların değişim sürecinde kaynakların dağılımı, üretim teknikleri, kurumsal yapı, toplumsal değerler, insanların tutum ve davranışları belirli bir yön çerçevesinde gelişmektedir (Cooper, 2010: 8).

Kalkınma teorisine yakın zamana kadar batı iktisat tarihinin deneyimlerinden türetilen teoriler ve modeller hâkim olmuştur. Kapitalizmin ortaya çıkışı ve sanayi devriminin ilerlemesi, Batı kalkınma düşüncesine farklı bir biçim kazandırmıştır. Ekonomik

büyüme, ilerleme ve daha yüksek bir medeniyet seviyesi ile eşanlı hale gelerek, doğru ve zamanında girdilerin uygulanmasıyla beslenebilecek doğal bir süreç olarak görülmüştür. Bu süreç kötü koşullar tarafından engellenebilir, ancak bu kısıtlamalar kaldırıldıktan sonra süreç yeniden devam eder (Mundle, 1993: 1879)

Sürekli değişen ve gelişen küresel dünyada kalkınmanın, ekonomi bir düzeye ulaşmaya kadar az gelişmiş ülkelerin brüt tasarruf ve yatırım seviyelerini (hem iç hem de dış, özel ve devlet) artırarak kademeli olarak sanayileşmiş ülkelerin niteliklerini üstlendikleri taklit bir süreç olması beklenmekle birlikte kendi kendini sürdüren gelişime doğru bir başlangıç noktası olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle, yurtiçi tasarrufların, uluslararası yatırımların ve uluslararası yardımın uygun bir kombinasyonu, nihayetinde modernleşmenin faydalarını tüm topluma eşit dağıtacak büyüme aşamalarından geçmek için süreci yönlendirmek gerekmektedir. Bu modelde, siyasi ve sosyal gelişme, ekonomik büyümeye bağlı olan önemli toplumsal hareketler olarak görülmektedir (Hettne, 1983:250)

Bununla birlikte eleştirmenler, 1980'lerde negatif büyümeye ve borç krizine yol açan yoksulluğun artmasıyla gerçekleşen büyümenin gerçekleştiğini savunmuşlardır. Ayrıca Seers'ı (1972) takiben, kalkınmanın yoksulluğun ortadan kaldırılması, istihdam sağlanması, eşitsizliğin azaltılması ve insan haklarının güvence altına alınması gibi karmaşık hedeflere doğru bir ilerleme olarak görülmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bu bağlamda değişen tanım; büyüme ile yeniden dağıtım, temel ihtiyaç yaklaşımı ve entegre kırsal kalkınma gibi alt tanımları kapsamaktadır (Gills, 2017:158)

Genel olarak kalkınma yardımı, gelişmekte olan bir ülkenin politik, sosyal veya ekonomik kalkınmasını desteklemek için doğrudan hibe, program veya eğitim şeklinde parasal yardımı içermektedir. Bu konuda gösterilebilecek en spesifik örneklerden biri olan ABD'nin 2. Dünya Savaşı'nda Avrupa ülkelerine ekonomik ve teknik yardım sağladığı Marshall Planı ile birlikte modern kalkınma yardımları başlamıştır. Günümüzde ise kalkınma yardımı pek çok biçimde gerçekleşmektedir. Bu çerçevede; bir ülke diğerine doğrudan parasal katkı şeklinde kalkınma yardımı veya daha fazla vatandaşa su gibi temel ihtiyaçların karşılanması için altyapının oluşturulmasına yardımcı olacak teknik uzmanlık sağlayabilmektedir. Öte yandan bu şekilde bir altyapıyı sürdürmek ve inşa etmek için gerekli becerileri öğretmeye de yardımcı olabilmektedir (Blunt vd., 2011:173-175)

Kalkınma yardımının, neyi başarmayı amaçladığı ve hedeflerine hangi zaman diliminde ulaşmak istediği gibi boyutlar açısından değerlendirildiğinde insani yardımdan

farklı olduğu gör÷lmektedir. Kalkınma yardımı, yerleşik yoksulluk gibi uzun vadeli, sistematik sorunları hafifletmek için tasarlanmış olup ekonomik, politik, sosyal veya çevresel gelişmeyi teşvik ederek uzun vadede çalışmayı kapsamaktadır (Kharas, 2010:2-3).

Aşağıda birkaç farklı geliştirme yardımı türü belirtilmiştir:

1.1.1. Bağlı Yardım

Bağlı yardım, yardım yapan ÷lke tarafından yapılan yardımın belirli mal ve hizmetler için harcanması ile ilgi şart koşması şeklinde yapılması anlamına gelmektedir. Uygulamada ise bağlı yardımlar iki şekilde gör÷lmektedir. Bunlardan birincisi kaynağa bağlı yardımlar olup yardım alan ÷lke fonlarla yapacağı ithalatı yardımı veren ÷lkeden yapabilmektedir. Bu sayede yardım yapan ÷lkenin yaptığı yardımlardan dolayı döviz kaybı yaşaması önlenmektedir. İkinci tür bağlı yardımlarda; yardımın hangi amaç ve proje için kullanılması önceden belirlenmektedir. Genellikle bu iki tür yardım birlikte uygulanmakla beraber bu tür bağlı resmî kalkınma yardımları günümüzde artık fazla uygulanmamaktadır. Kalkınma yardımlarının en az yüzde 20'si resmî olarak bağlı yardımlar olup daha fazlası gayri resmî olan bağlı yardımlardır.

1.1.2. Serbest Yardım

Bağlı yardımların tersine serbest yardım, alıcı ÷lkenin istediğı şekilde ve alanda harcanabilmektedir. Bu kapsamda bir STK, gelişmekte olan bir ÷lkede sözgelimi yeni bir hastane inşa etme çabalarına önc÷lük edebilmekte; işi tamamlamak için yerel mühendisler ve inşaat müteahhitleri ile birlikte çalışabilmektedir. Bağış yapan ÷lke, serbest yardımdan yararlanarak hem iyileştirilmiş tıbbi hizmetlere hem de yerel ekonomiye yatırım yapabilmektedir.

1.1.3. Proje Yardımı

Proje yardımı bir eğitim ya da sağlık kurumu inşa etmek gibi belirli bir projeye odaklı fon sağlanmasını içermektedir. Diğer yandan proje yardımıyla birlikte, STK fonları malzeme tedarik etmek, işçileri eğitmek ya da koordinasyon gibi çeşitli alanlarda da uygulanabilmektedir. Proje yardımı, STK fonlarını malzeme tedariki ya da işçilerin eğitimi ya da koordinasyonu gibi farklı alanlarda tahsis edebilmektedir.

1.1.4. Kaynak Yardımı

Kaynak yardımı, kriz ve kıtlık durumlarında doğrudan ya da dolaylı kaynak sağlamayı ifade eder. Bu yardımlar, kuraklık veya kıtlık görülen bir bölgedeki yiyecek ve su kaynağı veya mülteci kamplarına tıbbi malzeme sağlama şeklinde olmaktadır. STK'lar, istikrar sağlayamadığı siyasi alanlarda güvenilir tedarik zincirleri oluşturmak için yerel iş birliklerini değerlendirme yoluna gidebilir.

1.1.5. Teknik Yardım

Teknik yardım ise yerel işletmelere, doktorlara, mühendislere inşaat işçilerine, öğretmenlere yardımcı olmak ve aynı zamanda diğer meslek sahiplerine alanında uzmanlık öğretmek için ihtiyaç duyulan teknik araçları sağlamaya yardımcı olacak teknik yardım ve mesleki eğitim sağlama yoluyla gerçekleşmektedir.

1.1.6. Gönüllü Yardım

Gönüllü yardım, emeğini ya da becerisini ücret beklemeक्सizin kullandıran gönüllüleri içermektedir. Bu kapsamda sözelimi doktor sıkıntısı olan alanlarda veya aşı programlarının yürütülmesinde yardımcı olmak için tıbbi becerilerini kullanan doktorlar gönüllü yardım sağlamaktadır.

Dış yardım veya kalkınma yardımı, “gelişmiş” ve “gelişmekte olan” ülkeler arasındaki çeşitli kaynak akışlarını (nakit, emtia ve hizmetler) kapsamaktadır. Bir başka ifadeyle bu terimler OECD ve OECD dışı ülkeler arasında genel bir ayrımı ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu kapsamda “en az gelişmiş ülkeler veya düşük, orta veya yüksek insani

gelişme gösteren ülkeler” terimleri BM İnsani Gelişme Endeksi kategorisine göre kullanılmaktadır (Hynes ve Scot, 2013:2-3).

Resmî Kalkınma Yardımı, tartışmalı bir konu olup bu bölümde, etkinliği çevreleyen bazı önemli faktörlerin ana hatları belirtilmiştir. Birçok bilim insanı, Resmî Kalkınma Yardım’ının özellikle Afrika ülkelerinde başarısız olduğunu ve bağımlılık yarattığını savunmuştur. Örneğin, yıllardır Resmî Kalkınma Yardımı alan Afrika ülkelerinde yolsuzluk, siyasi istikrarsızlık, savaş, çatışma ve sağlık krizleri gibi sorunlar yaşanmaktadır (Hynes ve Scot, 2013:2-3)

Geleneksel kalkınma yardımı yapan ülkeler, temel hedeflerinin; özellikle yoksul ülkelerde, yoksulluğun azaltılması ve sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmesini sağlamak olduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte, kalkınma yardımının adı geçen hedeflere ulaşmasında kompleks ancak genel itibarıyla zayıf bir tarihe sahip olduğu yaygın olarak kabul görmektedir. Murshed (2009) ve Moyo (2009) gibi yazarlar, bu türlü kalkınma yardımlarının aslında bağışçıların kişisel çıkarlarına hizmet ettiğini, bağışçıların ekonomik çıkarlarını koruma çerçevesinde yoksul ülkelerin üzerinde sömürge kurduklarını ve sonuç olarak iyi niyetli bir yardım türü olmadığını savunmaktadır. Easterly (2006) daha da ileri giderek, kalkınma yardımının yoksulluğun azaltılmasında ve kalkınmada sürdürülebilirliğin desteklenmesinde büyük bir başarısızlık olduğunu savunmuştur (Blunt vd., 2011:173-175)

1.2.İnsani Yardım

Siyasi hedeflere ulaşmak için giderek artan bir şekilde stratejik bir araç olarak kullanılan insani yardım, ulusal ve uluslararası düzeyde yaygın olarak tartışılan bir konu olmuştur. Birleşmiş Milletler ve kurumları da dahil olmak üzere sivil toplum örgütleri, birçok yerde ve daha sık olarak karmaşık insani acil durumlarda insani yardım sağlarken tarafsızlıkları konusunda sorgulanmaktadır (Özlük, 2016: 7-11)

İnsani yardım, silahlı çatışma, insanlık krizi ve doğal afet sırasında ve sonrasında hayat kurtarmak için başka ülkeler, dernekler, vakıflar ve örgütler tarafından sağlanan maddi yardım olarak tanımlanmaktadır. İnsani yardım, karakteri ve doğal afetlerden sonra yaralıların ihtiyaçlarının karşılanması açısından dış yardımdan ayrı tutulmaktadır. Başka bir deyişle, insani yardım, savaş ve afet mağdurlarına yiyecek, giyecek, ilaç, geçici koruma ve hastane ekipmanı gibi yardımları hemen sağlayabilen yardım edebilme yeteneği olarak

tanımlanmaktadır. İnsani yardım, doğal afetlerin neden olduğu insan kaynaklı krizler ve afetler sırasında ve sonrasında hayat kurtarmayı, acıyı hafifletmeyi, insan onurunu korumayı ve aynı zamanda bu tür durumların meydana geldiği zamanlara hazırlıklı olmayı, önlemeyi ve güçlendirmeyi amaçlamaktadır (Akçay, 2012: 66)

“İnsani yardım” terimi genellikle “insan refahının geliştirilmesine ve sosyal reformların ilerletilmesine adanmışlık” veya “savaş, göç, yoksulluk gibi olağan dışı durumlarda insanlara haksız muamelenin önlenmesi ve temel ihtiyaçlarının karşılanması için çalışmak” gibi durumları ifade etmek için kullanılmaktadır. Başka bir deyişle insani yardım, "insanlar arasındaki küresel dayanışma olgusunun temel bir ifadesi ve ahlaki bir gereklilik" olarak görülmektedir (Barnett, 2011: 19). İnsani yardım programlarında öncelikli rolü olan dört BM kuruluşu, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Birleşmiş Milletler Mülteci Ajansı (UNHCR), Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) ve Dünya Gıda Programı'dır (WFP). Birleşmiş Milletler'in (BM) İnsani İşler Koordinasyon Ofisi'nin (OCHA) Küresel İnsani Yardım Raporuna göre, 2021'de 235 milyon insan veya dünya çapında 33 kişiden 1'i insani yardıma ve korumaya ihtiyaç duymaktadır (OCHA, 2018)

Avrupa İnsani Yardım Mutabakatı'na 4 temel ilkeyi benimser. Bu ilkeler bağımsızlık, insancılık, bağımsızlık ve tarafsızlığı ifade eder (Avrupa Mutabakatı, 2014).

İnsani yardım, geçmişten günümüze kadar toplumlar tarafından paylaşılan ortak değerlere dayanmaktadır. İbranice “Kutsal Yazılar” kitabı genel olarak yoksullar için adaleti savunmuş, özellikle tapınaklar zulüm görenler veya mülteciler için sığınaklar olarak hizmet etmiştir. Hristiyan dini inancı hayırseverlik ve merhamet değerlerine dayanmaktadır ve bu kapsamda Hristiyan tarikatları fakirlere, hastalara ve savunmasızlara hizmet vermektedir. Aynı şekilde İslam dininde yoksullara yardım etmek İslam'ın beş şartından biri olup, özellikle inanç noktasında insan onurunu koruma, hayırseverlik ve fakirlere yardım etmeyi vurgulamaktadır. Kuran'ı Kerim'de yardım etmek Zekât ibadeti ile zorunlu kılınmıştır. Hz. Muhammed hayatı boyunca yardımlaşma öğretilerini tekrar etmiş ve uygulayarak örnek olmuştur. Hinduizm inancı da merhamete, iyiliğe ve topluma hizmet etmeye, kötülüğe ve şiddete karşı olmaya önem vermektedir. Budizm inancının merkezinde ise başkalarının acı çekmesine karşı şefkatli ve hoşgörülü olma, zor durumda olanlara karşı empati kurma ve yardım etme gibi davranışlar yer almaktadır (Akkaş,2020:10)

Barnett, (2011:19-21), 19. yüzyıldan beri insancılığın üç ayırt edici özellikle karakterize edildiğini savunmaktadır. Bunlar; çevredekilere odaklanma, organize olabilmek

ve kurumsallaşma ve şefkat, merhamet gibi değerlere bağlanmak olarak sıralanmaktadır. 19. yüzyılın ikinci yarısında insancıl yaklaşım, daha çok savaş alanlarının dışındaki zor yaşam alanlarına odaklanmıştır. Soğuk Savaş siyasetinin etkisiyle 1980'lere kadar insani yardımların çoğu çatışmaların, savaşların yaşandığı bölgeler ile sınırlanmaktaydı. Çok taraflı insani yardımın yükselişi 1990'larda dış yardım kavramının kapsamının değişmesi ile başlamış olup bu kavram Soğuk Savaş ilişkilerinin çözülmesini de etkileyerek önemli bir yardım bileşeni olarak kabul edilmiştir. Bu terim, insani yardımın geleneksel anlamını değiştirerek “yardım” kavramının sınıflandırılmasında yer almıştır. Başka bir deyişle, insani yardımın ilk uygulamalarının çoğu temelde merkezi devletlerin himayesinden geçse de bugün insani yardım, özellikle savaşın parçaladığı ülkelerde merkezi devletlerin rızası olmadan uygulanmaktadır (Akçay, 2012: 66). Barnett (2011:20), bu değişimi şu anda uluslararası devletin resmî yüzü olan “acil insancılık” olarak tanımlamaktadır.

Sandvik-Nylund (2003:3-6), insani yardımı, “acil durum mağdurlarının acil ihtiyaçlarını karşılamak için uluslararası toplum tarafından sağlanan, yalnızca insani nitelikte bir yardım” olarak tanımlamaktadır. Yardım ve insani yardımı karşılaştıran Sandvik-Nylund, (2003), ‘yardım gönderileri’ ve ‘yardım konvoyları’ gibi eylemlere atıfta bulunarak insani yardımın daha genel bir kavram olduğunu, tüm insani yardım operasyon ve programlarını içerdiğini vurgulamaktadır.

Bu bağlamda Sandvik-Nylund (2003:3-6), insani rahatlatmayı insani yardımdan daha dar bir kavram olarak görürler. İyi İnsani Girişim adlı forum, en iyi yardım uygulamalarını karşılıklı olarak paylaşmak, insani yardım ilkelerini yeniden değerlendirmek ve üzerinde anlaşmak adına 2003 yılında bir forum olarak kurulmuştur. Stockholm Konferansı’nda üzerinde anlaşmaya varılan insani yardım; “sivillerin ve düşman taraflara katılmayanların korunması ve onlar için yiyecek, su ve sanitasyon, barınma, sağlık hizmetleri ve diğer yardım öğelerinin sağlanması” olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca insani yardımın amacı savaştan ve doğal afetlerden etkilenen insanların normal hayatlarına ve geçim kaynaklarına dönüşünü kolaylaştırmaktır.

Küresel İnsani Yardım Örgütü, “Acil durumlar sırasında ve sonrasında hayat kurtarmak, acıyı hafifletmek ve insan onurunu korumak ve korumak için tasarlanmış yardım ve eylem” şeklinde insani yardımı tanımlar. BM Kurumlar Arası Daimî Komitesi (Inter-Agency Standing Committee-IASC), insani yardımı, “birincil amacı hayat kurtarmak olan ve krizden etkilenen bir nüfusun acısını hafifletmek için yapılan her türlü maddi yardım”

olarak tanımlamaktadır. BM Kuruluşlar Arası Daimî Komitesi, nüfusla temas derecesine bağlı olarak insani yardım olgusunu üç temel kategoriye ayırır. Bunlardan birincisi; mal ve hizmetlerin yüz yüze dağıtıldığı doğrudan yardım, ikincisi etkilenen nüfustan bir adım uzakta yardım malzemelerinin veya yardım personelinin taşınması gibi faaliyetlerin yer aldığı dolaylı yardım ve üçüncüsü ise altyapı desteği, yol onarımı, hava sahası yönetimi ve güç üretimi gibi kurtarmayı ve yardımları ulaştırmayı kolaylaştıran, ancak görünür olmayan ve yalnızca etkilenen nüfusun değil herkesin yararına olan genel hizmetlerin sağlanmasını içermektedir (Akkaş, 2020:10-12)

Daha geniş anlamda, insani yardım teriminin normatif ve maddi (materyal) olmak üzere iki yönü bulunmaktadır. Normatif anlamda insani yardım, paylaşılan, insanlığa ve etik değerlere bağlılığa dayanan şefkatle eş anlamlı kullanılmakla birlikte insani yardım eylemine rehberlik eden etik çerçevenin net ve mantıklı bir açıklamasını sağlamaktadır (Özçelik, 2016:224-226). Öte yandan maddi yön ise daha spesifik olarak, çatışma veya afet sonrası bölgelerdeki teknik yardım sunumu ile ilgili durum ve faaliyetleri kapsamaktadır. Bu tanımlamalara dayanarak insani yardım, beşerî krizler ve doğal afetler sırasında veya sonrasında hayat kurtaran, insanların çektiği maddi manevi sıkıntıları gidermeye çalışan ve kişisel onurun korunmasını sağlayan faaliyetleri kapsamaktadır, denilebilir.

İnsani yardım ile kalkınma yardımı arasındaki ilişki iki farklı yaklaşımla incelenmektedir (Roger,2009:59). İlk yaklaşım, insani yardım faaliyetlerinin tamamlanmak ve kalkınma faaliyetlerinin başlamak üzere olduğunu öngören iki yardım türü arasındaki zaman dilimine odaklanmaktadır. İkinci yaklaşım, yalnızca kalkınmayı ve insani yardım kurumlarını koordine etmenin sorunlarından değil, aynı zamanda kültürler, görevler ve önceliklerdeki temel farklılıklardan kaynaklanan kurumsal bir boşluğa işaret etmektedir (Roger, 2009:59)

1949 Cenevre Sözleşmeleri, savaşın yürütülmesi ve savaşan tarafların düzenlenmesi ile ilgili Uluslararası İnsani Hukukun temel kaynağı olarak kabul edilmektedir. Diğer protokollerle birlikte bu sözleşmeler, alternatif olarak insani eylem ilkeleri olarak bilinen insani yardım kurumlarının ve kuruluşlarının çalışmalarına rehberlik eden belirli ilkelerin temelini oluşturmaktadır. Uluslararası Kızılhaç Komitesi ve Uluslararası Kızılay Hareketleri Komitesi, bu insani eylem ilkelerini 1949'da Viyana'da düzenledikleri konferanslarda, insani eylemlerin etik çerçevesi ve davranış kuralları olarak uyarlamışlardır. Bu konferansta

kabul edilen toplam yedi ilke vardır. Bunlar; insanlık, ayırım gözetmemek, tarafsızlık, bağımsızlık, gönüllü hizmet, birlik ve evrensellik olarak sıralanmaktadır (Roger, 2009:59)

Bununla birlikte, Uluslararası Kızılhaç Komitesi (ICRC), kabul edilen bu yedi ilkeden dördünü özellikle vurgulamaktadır. Buna göre Uluslararası Kızılhaç Komitesi tarafından faaliyet gösterdiği insani eylem ve alanı tanımlayan ve sınırlayan evrensellik, ayırım gözetmemek, bağımsızlık ve tarafsızlık ilkeleri öncelikli olarak benimsenmektedir. Bu dört Uluslararası Kızılhaç Komitesi ilkesinin genel olarak daha geniş insani yardım operasyonları üzerinde önemli bir etkisi bulunmaktadır. İnsani yardım aktörleri ve örgütleri içinde, ‘insani zorunluluk’ üzerinde anlaşma sağlanmıştır. İnsanilik, tarafsızlık, yansızlık ve bağımsızlık ilkeleri konusunda da geniş bir fikir birliği bulunmaktadır (Joanna, 2002:78)

Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Teşkilatı Kalkınma Yardım Komitesi OECD-DAC tanımlarına göre; insani yardım, şoklar, doğal afetler ve çatışmalardan sonra hayat kurtarmak, acıyı hafifletmek ve insan onurunu korumak için tasarlanmıştır. Bu nedenle yardım, BM Kararı 46/182 uyarınca tarafsızlık ve insanilik ilkeleri ile tutarlı olmalıdır. İnsani yardım, doğası gereği kısa vadelidir, acil durumlar sırasında ve sonrasında sağlık hizmetleri, su sanitasyonu, barınma, acil yiyecek, koruma, destek hizmetleri, arama ve kurtarma, yeniden yapılanma, rehabilitasyon, önleyici tedbirler, erken uyarı sistemleri hizmetleri gibi çeşitli şekillerde verilmektedir. Mağdurların acil ihtiyaçlarını karşılamak için devlet veya özel kuruluşlar (STK’lar, dernekler, kiliseler ve vakıflar) tarafından verilen hizmetler ve yardımlar, insani yardım kategorisi kapsamında yer almaktadır (Joanna, 2002:78)

1.3. Etkinlik

Etkinlik, yapılan eylemler neticesinde istenen sonucu veya istenen çıktıyı üretme becerisi olarak tanımlanmaktadır. Bir şeyin etkili olduğu kabul edildiğinde, amaçlanan veya beklenen bir sonuca sahip olduğu veya derin, canlı bir izlenim yarattığı anlamına gelmektedir. İş dünyasında etkinlik, sonuçta daha yüksek genel iş performansına yol açan bir görev veya sürecin gerçekleştirildiği kalite düzeyini ifade etmektedir. Bir işin ve içindeki insanların değer yaratan görevleri ne kadar iyi yerine getirdiği ve işletmenin birlikte ne kadar iyi işlediği etkinlik kavramının kapsamında değerlendirilmektedir. Etkinlik, iş faaliyetlerinin birçok bölümüne uygulanabilmektedir. Yönetim açısından bakıldığında, bir işletme,

Çalışanları gerekli görevleri yerine getiriyorsa etkili olarak kabul edilmektedir. Çalışanlar, görevleri ne kadar tutarlı bir şekilde yerine getirirse o kadar etkili olmaktadır. Bu, iletişimin, teknolojinin, örgütsel, bireysel bilginin ve kaynakların doğru kullanımını içermektedir (Mihaiu, 2010: 132)

Etkinlik lleri, bir üretim ortamında üretimi tanımlamak için de kullanılmaktadır. Bu durumda, sonuç istenen spesifikasyonlara ulaşırsa bir prosesin etkili olduğu kabul edilmektedir. Başka bir deyişle, ürün kuruluşun amaçladığı şekilde ortaya çıkarsa, belirli bir süre boyunca ürünler belirli kriterleri ne kadar sık karşılırsa, sürecin o kadar etkili olduğu kabul edilmektedir. Burada önemli olan bir husus, etkililik verimliliği ölçmek için kullanılmamaktadır. Diğer bir deyişle verimlilik, üretimde ne kadar zaman veya girdi kullanıldığını değerlendirmemektedir (Wilson vd., 2018:267)

Örgütsel etkililik, bir kuruluşun önceden belirlenmiş hedeflerine, belirli miktarda kaynak ve araçla, üyelerine aşırı yük binmeden ulaşma derecesi olarak tanımlanmaktadır. Bazı durumlarda verimlilik ve etkililik aynı anlamda kullanılsa da bu iki kavram arasında birtakım önemli farklılıklar mevcuttur. Bu sebeple, organizasyonların etkili olmaya başarsalar da neden verimli ya da verimsiz olduklarını anlamlandırabilmek için etkililik ve verimlilik kavramları arasındaki farkı açıklamak gerekmektedir (Mihaiu, 2010: 132).

Etkililik, son derece geniş bir kavramdır ve bir organizasyonda hem harici hem de dahili olarak bir dizi faktörü kapsar. Genellikle daha önceden belirlenen hedeflere ulaşabilme seviyesi olarak da nitelendirilebilir. Öte yandan verimlilik, bir organizasyonun i işleyişiyle ilgili sınırlı bir kavram olup belirli bir birim çıktı üretmek için kullanılan kaynak miktarını ifade etmektedir. Genellikle girdilerin çıktılara oranı şeklinde ölçülmektedir (Arpa ve Bayar, 2019). Bununla birlikte, etkinlik ise örgütsel değerlerin ve faaliyetlerin insani yönüne daha fazla önem verirken, verimlilik organizasyonun teknolojik tarafında yoğunlaşmaktadır (Wilson vd., 2018:267)

Aynı zamanda etkinlik; yapılan işin yararı ve bu süreçte kullanılan kaynakların nasıl yönetildiğini değerlendiren bir ölçüttür. Yardımlaşma kapsamında etkinlik; ülkelerin kalkınma hedeflerine ulaşmasına yardımcı olmak, yoksulluğu azaltmaya yönelik yardım çalışmalarında bulunmak ve insanların sağlık, eğitim ve sosyal yaşam standartlarını iyileştirmeye katkıda bulunmak şeklinde tanımlanmaktadır. Bu kavram özellikle yardımları etkisiz kılan yaklaşımlar, farklı ve yetersiz yöntemler nedeniyle yaşanan durumlar sonucunda gündeme gelmiştir. Özellikle 2003 yılından itibaren bu kavram küresel lkte

değerlendirilmeye başlanmıştır. Yardımların etkinliğinin yalnızca iktisadi yaklaşım ve kamu finansmanı ile birlikte sivil toplum ve özel sektör destekleri ile daha da artacağı vurgulanmıştır (Ayhan ve Önder, 2017). Özellikle kalkınma yardımlarında etkinliğin artırılmasına yönelik küresel ölçekte düzenlenen toplantı ve forumlarda kalkınma iş birliğinin yeniden tasarlanması ve genişletilmesi amacına yönelik yaklaşımlar sunulmuştur. Bu toplantı ve forumlar şunlardır:

Roma Yüksek Düzeyli Forumu (2003): Bu Forum'da 91 ortak ülke, sivil toplum ve özel sektör temsilcileri ile oldukça geniş bir katılım gerçekleşmiştir. Forum öncesinde bölgesel olarak Afrika, Asya, Latin Amerika ve Orta Doğu'da organize edilmiştir. Bu forumun amacı; çeşitli yardım kuruluşlarının operasyonel ilkelerini ve ortak ülkelerdeki ulusal sistemleri uyumlu hale getirmektir (Nallari vd., 2011). Bu kapsamda taraf ülkeler tarafından kalkınma yardımlarının çerçevesi; yoksullukla mücadelede yapılan yardımları alıcı ülkenin sosyal politikaları ve kültürü ile uyumlu hale getirmek, benimsenmesini sağlamak, yardımla ilgili proje ve programların daha etkin ve yararlı kullanılmasına yönelik personel esnekliğini artırmak, alıcı ve taraf ülkeler arasında kalkınma iş birliğini uyumlaştırıcı eylem planları tasarlamak şeklinde belirlenmiştir (OECD, 2003)

Paris Yüksek Düzeyli Forumu (2005): Bu forumun temel amacı; gelişmekte olan ülkelerdeki ortaklıkların teşviki yoluyla reformların hızlandırılmasına yönelik bağlılığın sağlanmasıdır. Bu kapsamda Forum'a katılan ülkeler tarafından belirlenen yardımları daha etkin kılacak ilkeler şunlardır (OECD, 2005):

- Sahiplilik ilkesi: Özellikle gelişmekte olan ülkelerde kurumsal yapıların güçlendirilmesi, yoksulluğun azaltılması ve yolsuzlukla mücadele konularında kendi stratejilerini benimsemelerini sağlamak.
- Ortak tutum: Katılımcı ülkelerin belirlenen hedefleri destekleyecek şekilde hareket etmesi ve yerel sistemleri sürece dahil etmesini sağlamak.
- Uyumlaştırma: Katılımcı ülkelerin yardımları doğru koordine etmesini, süreci kolaylaştırmasını ve bilgi paylaşmasını sağlamak.
- Kalkınma sonuçları. Hem gelişmekte olan ülkelerin hem de yardımlara katılımcı ülkelerin kalkınma faaliyetlerinin sonuçlarını doğru değerlendirmesini sağlamak.

- Karşılıklı hesap verilebilirlik: Katılımcı ülkeler ve alıcı ülkeler arasında kalkınma faaliyetlerinin sonuçlarını değerlendirme kapsamında birbirlerine karşı şeffaf olmalarını sağlamak.

Paris Deklarasyonu'nda kabul edilen bu ilkeler ile yardımların etkinliğinin geliştirilmesini sağlamak ve kalkınmayı engelleyen sorunlar için çözüm yolu geliştirmek adına önemli adımlar atılmış, yeni fon kaynakları belirlenmiş ve yeni yardım kuruluşları yardım etkinliklerinde yer almaya başlamıştır (Arpa ve Bayar, 2019). Ayrıca bu Forum'da özellikle üzerinde durulan şeffaflık vurgusu ile yardım faaliyetlerindeki verilerin niteliği ve kullanılabilirliği hakkında önemli gelişmeler elde edilmiş, bu sayede yardım faaliyetlerine katılan ve alıcı ülkeler hem kaynakların kullanımı hakkında daha fazla bilgi sahibi olmuş hem de ihtiyaç alanları daha iyi tanımlanarak kaynakların boşa harcanmaması sağlanmıştır (OECD, 2011).

Ancak, 2008 yılında Paris Deklarasyonu'nda alınan kararlarla ilgili raporda; yalnızca teknik yardımların koordinasyonu ve uyumu konusunda başarı elde edildiği, diğer konularda ciddi başarılar elde edilemediği, yardım etkinliğinin özellikle kırılgan devletler, düşük gelirli ülkeler ve az yardım alan ülkelerde düşük olduğu bulgusu belirtilmiştir (BM, 2008)

Akra Yüksek Düzeyli Forumu: 2008 yılında Gana'nın başkenti Akra'da gerçekleştirilen bu Forum'da kabul edilen "Akra Eylem Planı"na göre; resmî kalkınma yardımlarında hesap verilebilirlik ve şeffaflığın geliştirilmesi, şartlılığın azaltılması ve öngörülebilirliğin artırılmasına, yardımların yönetiminde ortak ülkelerin kapasitelerinin güçlendirilmesine, yardımların aktarımında tüm taraf ülkelerin prosedürlerinin kullanılmasına yönelik kararlar alınmıştır (Bartenev ve Glazunova, 2013). Bununla birlikte yardım faaliyetlerinde sık sık bilgi paylaşılarak öngörülebilirliğin artırılması gerektiği, yardım yapan ülkelerin yaptıkları yardımları herhangi bir koşula bağlamaması gerektiği ve alıcı ülkenin kendi iç dinamiklerine göre yardımları değerlendirmesinin yardımların etkinliğini artıracakı vurgulanmıştır (OECD, 2008). Forum'da ayrıca yardım faaliyetlerini yavaşlatan koşullar değerlendirilmiş ve bu kapsamda ortak ülkelerdeki parlamentolar ve sivil toplum kuruluşları ile yardım kullanımı açısından ilişkilerin daha da derinleştirilmesi ve Paris Deklarasyonu'nda özellikle vurgu yapılan "sahiplilik" ilkesinin somutlaştırılması gerektiği belirtilmiştir. OECD birlikteliğinde ortak ülkelerle birlikte çalışarak doğru ve verimli koordinasyon sağlanması ve de daha az gelişmiş ülkelerin daha fazla yardım

alabilmeleri için çözüm önerileri geliştirilmesine karar verilmiştir (OECD, 2008). Genel olarak Akra Forumu'nda özellikle yardım etkinliğinin yetersiz olduğu kırılgan devletler ile çatışma sonrası ülkelerin durumlarına odaklanılmış; bu durumlarda devlet inşasına katkı sağlaması gerektiği belirtilmiş ve sivil toplum kuruluşlarının yardım etkinliğindeki rolü vurgulanmıştır (Dicke, 2012)

Busan Yüksek Düzeyli Forumu: Paris ve Akra Forumlarında kalkınma ve yardımların etkinliği konularında önemli adımlar atılmıştır. Bu olumlu sürecin daha verimli bir şekilde devam edebilmesi amacıyla çalışmalar yapılmış ve bu kapsamda 2011 tarihleri arasında Güney Kore'nin Busan şehrinde Dördüncü Yüksek Düzeyli Forum düzenlenmiştir. Bu Forum özellikle Akra Forumu'nun ardından yardım etkinliği faaliyetleri ve ilkelerini geliştirmek ve hızlandırmak amacıyla gerçekleştirilmiştir (Mawdsley, 2014). Bu süreçte geleneksel Batılı yardım modelinin dışında, gelişmekte olan ülkelerin Çin, Hindistan, Brezilya gibi zengin güneyli devletler ile iş birliği faaliyetleri artmış ve yardım ve kalkınma faaliyetlerinde n "Güney-Güney İşbirliği'nin önemi kabul edilmiş, özellikle Güney-Güney İşbirliği ve Üçgen İşbirliği faaliyetleri ile sivil toplum ve özel sektörün sürdürülebilir kalkınma üzerindeki olumlu etkileri vurgulanmıştır (Oxfam, 2012). Daha önce yapılan üç forumda kabul edilen ilkelerin önemi ve bu ilkelere bağlılık vurgulanmış, etkin yardım ve kalkınma iş birliğinin temel prensipleri belirlenmiştir (UNDP, 2011). Bunlar:

- Gelişmekte olan ülkelerin kalkınma önceliklerini sahiplenmesi,
- Sonuçlara odaklanma,
- Kapsayıcı kalkınma ortaklıkları oluşturulması
- Şeffaflık ve karşılıklı hesap verilebilirlik

Sonuç olarak Forum'da yardı etkinliği ve kalkınma için uluslararası platformda Güney-Güney İşbirliği'nin önemi kabul edilmiş, kalkınma iş birliği içindeki yeni uygulamalar değerlendirilmiş ve Etkin Kalkınma İşbirliği için Küresel Ortaklık'ın oluşturulmasının gerekliliği vurgulanmıştır (Esteves vd., 2011). Busan Forumu'nda zaman odaklı fazla taahhüt olmaması, bunun yerine kırılgan devletler ve güneyli ortaklar için gönüllülük zemininde esnek mekanizmalar olması daha iyimser beklentiler oluşturmuştur (Martini vd., 2012). Forum'un en önemli sonucu ise, Etkin Kalkınma İşbirliği için Küresel

Ortaklığı'n kurulmuş olmasıdır. Bu oluşum yeni ve kapsayıcı bir model olmakla birlikte, Güney-Güney İş birliği ve özel sektör ile sivil toplumun önemi vurgulanmış. Bu bağlamda Kalkınma Etkinliği için Sivil Toplum Ortaklığı'nın önemi ve sivil toplum temsilcilerinin tam ve eşit katılımcılar olduğu kabul edilmiştir (Shankland ve Constantine, 2014)

Yardım ve kalkınma iş birliğinde etkinliğin artırılmasını hedefleyen ülkeleri, kuruluşları, sivil toplum kuruluşlarını ve özel sektörü bir araya getiren Küresel Ortaklık, tüm paydaşlar arasında rehberlik, bilgi paylaşımı, uyum ve iş birliğinin sağlanmasına odaklanmıştır (Ayhan ve Önder, 2015)

1.4.Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirliğin evrensel olarak kabul edilmiş bir tanımı bulunmamaktadır. Günümüzde bu kavram ve nasıl başarılabileceği konusunda birçok farklı bakış açısı bulunmaktadır. Sözlük tanımı düzeyinde, sürdürülebilirlik belirli bir faaliyetin veya eylemin devamlılığını ifade etmektedir. Başka bir anlatımla sürdürülebilirlik, gelecek nesillerin ihtiyaçlarından ödün vermeden günümüzün ihtiyaçlarını karşılayabilmek olarak tanımlanabilir. Küresel döngüde dünyadaki toplumların karşı karşıya olduğu çevresel ve sosyal sorunlar nedeniyle, sürdürülebilirlik belirli bir çerçevede kullanılmaktadır. Günümüzde sürdürülebilirlik genellikle modern toplumların yaşam kalitesinin düşmesine izin vermeyen ekolojik bir denge sağlamak için insanoğlunun doğal kaynakların tükenmesinden kaçındığı süreçler ve eylemler olarak tanımlanmaktadır (Johnston, vd., 2007:61-62).

Bu şekilde, "sürdürülebilirlik" terimi, doğal kaynakların aşırı kullanımı, üretim işlemleri (enerji kullanımı ve kirletici alt ürünler), ürünlerin doğrusal tüketimi, yatırımların yönü, yaşam tarzı, tüketici satın alma gibi alanlardaki gelişmeleri karakterize etmek için geniş bir alanda uygulanmaktadır. Daniel Christian Wahl, sürdürülebilirliğin, bir bütün olarak yaşamın gelişebileceği durumlarda devamlılığını sağlayan, temelde sağlık, esneklik ve uyarlabilirlik modelini sürdürmek anlamına geldiğini savunmaktadır. Bunun uzun vadede mümkün olabilmesi için, modern toplumların örgütlenme şeklinin sürdürülebilir olması ve yenileyici bir bakış açısı kullanılarak yeniden tasarlanması gerekmektedir (Kulhman ve Farrington, 2010: 34-37).

Sürdürülebilirlik, insanların gömülü olduğu canlı sistemlerin ebediyen gelişmesine izin veren şekillerde mevcut fiziksel, doğal ve sosyal kaynakların sınırları içinde yaşama süreci olarak da tanımlanmaktadır. Sürdürülebilirlik, dünyadaki tüm insanların çevreye zarar vermeden, insanların ve doğal hayatın gelecekteki refahını tehlikeye atmadan, sağlıklı, tatmin edici ve ekonomik olarak güvenli hayatlar sürmelerine olanak tanıyan yaşama, çalışma ve var olma yollarını gerektirmektedir (Johnston, vd., 2007:61-62).

İnsani yardım ve kalkınma alanlarında gerçekleştirilen faaliyetlerin başarısı ve sürekliliği dolayısıyla sürdürülebilirliği büyük önem taşımaktadır. Tüm dünyada küresel kalkınmanın öneminin anlaşılması ve bu konuda bilinç oluşturulması neticesinde mevcut yardım ve kalkınma iş birlikleri yeniden değerlendirilmiştir. Türkiye’de de BM Yüzyıl Hedefleri ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri kabul görmüş ve bu hedeflerin en büyük destekçisi olmuştur. Bu bağlamda Türkiye’de 2000’li yıllarda TİKA’nın yenilenmesi ile yardım faaliyetlerinin programlı ve etkili bir şekilde yürütülmeye başlanmıştır. Öncelikle TİKA kapsamında gerçekleştirilen reformlar ile yardım politikalarının çerçevesi ve öncelikleri belirlenmiş, yardım faaliyetleri sistemli hale getirilmiştir. Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine öncelik veren ülkemizde yardım faaliyetlerinde en önemli yardım birimleri eğitim ve sağlık alanlarını içeren sosyal altyapı yardımlarıdır. Her zaman yardım alan ülkelerin ihtiyaç ve taleplerini dikkate alan Türkiye her türlü afet ve savaş durumlarında uzak ya da yakın tüm ülkelere yardım etmeye özen göstermektedir. Bu türlü yardımlarda kriter veya sınırlamalar uygulamayan Türkiye değişen şartlara göre yardım faaliyetlerini başarılı bir şekilde koordine edebilmektedir. Özellikle sömürge anlayışından uzak yapılan bu yardımlar sayesinde ekonomik, diplomatik ve politik faydalar da sağlanmaktadır (Karagöz, 2012: 21). 2000 yılında Türkiye’nin kalkınma yardımı politikası 192 ülkenin katılımıyla gerçekleşen “Binyıl Kalkınma Hedefleri” çerçevesinde şekillenmiş ve bu kapsamda küresel iş birliğine dayanan, sürdürülebilir kalkınma programlarına uyumlu bir dış yardım politikası geliştirilmiştir. Tüm dünyada “Binyıl Kalkınma Hedefleri” kalkınma iş birliğinin kapsamının genişletilmesinin önemi anlaşıldığından 2030 yılına kadar uygulanması düşünülen “Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri” geliştirilmiştir. Türkiye’nin yardım misyonu ve politikası da bu insani yardım ve kalkınma hedeflerini içeren “Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri” ne dayanmaktadır (Saray, 2014: 25). Bu çerçevede TİKA 2017 yılı Faaliyet Raporu’nda kalkınma yardımlarının uygulama kriterleri ve politika öncelikleri şöyle belirlenmiştir:

- Türkiye dış politikası hedefleri ile uyumlu yardım proje ve faaliyetlerinin desteklenmesi
- Hem Türkiye'nin hem de yardım sağlanan ülkelerin karşılıklı çıkarlarının gözetilmesi
- Yardım yapılacak ülkelerin ihtiyaç ve taleplerinin belirlenmesi
- Hem Türkiye'de hem yardım sağlanan ülkelerde STK ve özel sektörün de yardımlaşma iş birliğine aktif katılmasının sağlanması
- Yardım yapılan ülkelerin altyapı ve insan kaynaklarının iyileştirilmesi ve bu ülkelerin sorumluluk almalarının sağlanması.
- Yurt dışında faaliyet gösteren Türk özel sektörünün yardım projelerinin uygulamalarına katılmalarının sağlanması ve desteklenmesi

2020 yılından itibaren küresel ölçekte hızla önem kazanan “sürdürülebilir kalkınma” uygulamaları tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'nin yardım politikalarının temelini oluşturmaktadır. Özellikle dünyadaki ekonomik, ticari, sosyal ve teknolojik gelişmelere uyum sağlamak, bu çerçevede komşu ve diğer ülkelerle iş birliği içinde olmak isteyen ülkeler için yardım faaliyetleri “yumuşak güç” olarak etkili olmaktadır (Erol, 2007: 34).

1.5.Yumuşak Güç

Güç, sosyal bilimlerde tartışmalı kavramların arasında yer almakla birlikte akademisyenler tarafından en önemli ve merkezi kavramlardan biri olarak kabul edilmektedir. Sosyal bilimler insan toplumunu ve içindeki ilişkileri araştırdıkça, güç bu ilişkilerin kaçınılmaz bir yönü olarak ortaya çıkmaktadır. Çünkü tüm ilişkiler açıkça veya zımnen güç ilişkilerinden oluşmaktadır. Weber (1964: 152), gücü, durum ne olursa olsun, başkalarının direnişine karşı sosyal bir ilişki içinde kendi iradesini gerçekleştirme fırsatı veya şansı olarak tanımlamaktadır. Uluslararası ilişkiler alanında iktidar ve siyaset iç içe geçmiştir Uluslararası ilişkiler alanında siyaset ve iktidar ayrılmaz bir ikilidir ve adeta iç içe geçmiş durumdadır (Çevik, 2019:51).

Weber'e göre güç, sosyal ilişki dışında anlaşılamayan bir kavramdır. Bu yüzden iktidarın uluslararası ilişkilerde daha önemli ancak tartışmalı bir kavram haline gelmesi kaçınılmaz olarak görülmektedir. Bu bağlamda tüm politik faaliyetler, bir aktörün diğerini

belirli bir şekilde davranmaya ya da yapmamaya ikna etme ya da zorlama arzusu doğrultusunda iktidarın tatbikatını ya da teşebbüsünü içermektedir (Hocking ve Smith, 1995: 196).

Uluslararası ilişkiler literatürü, güç kavramının sayısız tanımını içermektedir. İktidarla ilgili literatür, iktidarın temel olarak nasıl tanımlanması gerektiği noktasında derin bir anlaşmazlığın varlığını da göstermektedir. Bazı teorisyenler gücü, bir başkasının istediği faaliyeti yaptırması olarak tanımlarken, diğerleri gücü daha geniş bir şekilde bir yetenek veya hareket etme kapasitesi olarak tanımlamaktadır (Allen, 2005).

Ayrıca Hans Morgenthau (1948:13), iktidarı önce kontrole dayalı insan ilişkileri açısından incelerken, ardından kavramı siyasete doğru genişleterek iktidarın başka bir yönüne dikkat çekmektedir. O, gücü basitçe “insanın diğer insanların zihinleri ve eylemleri üzerindeki kontrolü” olarak ifade etmektedir. Bu karşılıklı ilişkiler, iktidar sahibinin insanları etkilediği kamu otoritesi çerçevesinde yürütüldüğünde, bu iktidar ilişkileri siyasi boyut kazanmaktadır (Morgenthau 1948:13). Karl Deutsch gücü, uluslararası politika bağlamında “çatışmada galip gelme ve engellerin üstesinden gelme yeteneği” olarak ifade etmektedir (Deutsch, 1967: 236). Geleneksel iktidar teorisinde, temelde, güçlü bir orduya sahip bir devletin, daha az güçlü bir ordusu olan herhangi bir devlet üzerinde üstünlüğü olduğu kabul edilmektedir. İlişkisel iktidar teorisi, tersine, ordunun iktidarı elde etmede oynadığı temel rolü kabul ederken, aynı zamanda iktidarın diğer boyutlarına da işaret etmektedir. Bu çerçevede askeri gücün tek güç unsuru olarak görülmediği, ayrıca askeri operasyonların pahalı olması ve etkinliğini yitirmesi başka güç unsurlarının olduğu yaklaşımını desteklemektedir (Hocking ve Smith, 1995: 196).

Güç genellikle sert ve yumuşak güç olarak ikiye ayrılmaktadır. Sert güç, yüzyıllar boyunca devletler için en önemli öncelik olarak kabul edilmiştir. Uluslararası arenadaki diğer tarafları zorlama kapasitesi olarak tanımlanan sert güç, askeri ve ekonomik platformlarda devletin ulusal çıkarları elde etme kapasitesini ifade etmektedir. Devletler genellikle güvenliklerini ihlal edecek herhangi bir sorun algıladıklarında sert güç kullanarak tepki göstermeyi tercih etmektedir. Diğer bir deyişle, devlet güvenliğine yönelik tehdit algısı ne kadar yüksekse, daha fazla sert güç kullanmak uluslararası sistemde pratikte bir kural haline gelmiştir (Oğuzlu, 2007: 81).

Bu gerçeğe bağlı olarak, realist teorisyenler genellikle güç kavramını zorlayıcı bir unsur olarak yorumlamaktadır. Daha spesifik olarak realist bilim adamları, devlet güvenliğini

garanti altına almakla ilgili olarak coğrafya ve doğal kaynaklar olmadan iktidara atıfta bulunmamaktadırlar. Gücün sosyoloji, sosyal ve uluslararası politika açısından tanımlanmasının yanı sıra, gücün temelde değişimi düzenlemek, gündemi kontrol etmek ve tercihler oluşturmakla ilgili olan uluslararası ilişkilerdeki çeşitli iktidar yüzleri fikri üzerinden de değerlendirilmektedir (Nye 2011: 89). Joseph S. Nye (2011:89), davranışsal güç açısından güç kavramını analiz ederken, sert güç ve yumuşak güç olmak üzere iki başlık üzerinden değerlendirmiştir. Zorlama, teşvik ve komuta gibi çeşitli davranışlarla diğer aktörleri etkilemek için devletlerin askeri ve ekonomik güce olan güvenini açıklarken sert güç terimi kullanılmıştır. Nye (2011), tarafından ifade edilen yeni bir kavram olarak yumuşak güç, çekim gücü ve gündem belirleme gibi farklı davranışlara işaret ederek gücün başka bir boyutunu vurgularken yeni bir bakış açısı sunmaktadır.

Nye'ye (1990:4-6), göre güç, “istediğiniz sonuçları elde etmek için başkalarının davranışlarını etkileme becerisi” şeklinde ifade edilmektedir. Nye'nin 1990'da yayınladığı *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power* adlı kitabında iktidarın değişen doğası hakkındaki farklı görüşlerini ifade etmek için “yumuşak güç” kavramını geliştirmiştir. 1980'lerin sonunda akademi ve kamusal arenada Amerika'nın gerilemesinin yaygın varsayımının aksine, Japonya ve Avrupa ülkelerinin artan gücünün Amerikan gücünü ve aynı zamanda küresel lider statüsünü test ettiği anlamına gelmektedir. Nye (1990:6), yumuşak gücün aynı zamanda uluslararası kurumları ve gündemleri şekillendirme yeteneğini de içerdiğinden bahseder. Bahsettiği yetenek, aslında meşru dış politikalara yaptığı atfın bir parçası olarak görülmektedir. Bu tanımda, gücün geleneksel bileşenleri, askeri, ekonomik ve teknolojik güç sert gücün kaynakları olarak ifade edilmektedir. Nye (1990:7), yumuşak ve sert gücün nasıl kullanıldığı arasında kesin bir ayrım yapmaktadır. Tehdit, zorlama, yaptırım uygulamalarında sert güç; çekim, ikna, temyiz ve ortak seçimde yumuşak güç belirgin olarak oraya çıkmaktadır. Bu bağlamda genel olarak devletler arenasında mümkün olduğunca yumuşak güç tercih edilmektedir.

Nye'ye (2004:11) göre, yumuşak güç, geleneksel olarak “başkalarının pozisyonlarını değiştirmesini sağlamanın” tek yolu olarak görülen askeri ve ekonomik güçten farklı olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda Nye (1990) yumuşak gücü, zorlama yerine iş birliği yoluyla “başkalarının istediğiniz sonuçları istemesini sağlamak” olarak tanımlamaktadır. Nye (2004). “Soft Power” adlı kitabında güç tanımının konseptini biraz daha geliştirmiştir. Bu kapsamda dünya politikasında başarı araçları alanında yumuşak güç davranışlarını ve

kaynaklarını geniş bir şekilde incelerken, yalnızca devletleri değil, aynı zamanda BM ve EL-Kaide gibi devlet dışı aktörleri de dikkate almıştır (Parmer ve Cox, 2010:12-16).

Nye (2008), demokrasiyi ve insan haklarını yerel ve uluslararası düzeyde destekleyen ve geliştiren değerlerin, kültürlerin ve politikaların olduğunu varsaymıştır (Parmer ve Cox, 2010:12-16). Yumuşak güç konseptinin yaratıcısı Joseph Nye (1990:21-23), konsepti geliştirirken başlangıçta üç temel yumuşak güç kaynağı ortaya koymuştur. Bunlar, politik değerler, kültür ve dış politikadır. Ancak bu üç kategori içinde, bireysel yumuşak güç kaynaklarının çok yönlü ve çeşitli olduğu görülmektedir. Devletin bu üç unsuru; kültürü teşvik eden politikalar benimseyerek, kendi siyasi değerlerine göre hareket ederek ve uluslararası toplumun ilkelerine uygun bir dış politika uygulayarak etkileyebileceği kabul edilmektedir.

Özellikle Irak’a karşı saldırı ve savaşın ardından ülkenin askeri işgali nedeniyle ABD dış politikasına yönelik yaygın olumsuz tutumların yükselişi, yumuşak gücün anlamı ve araçlarına dikkat çekilmesine neden olmuştur. Bu kaotik ortam ve sert gücün olumsuz yönlerinin etkisi dünya otoritelerinin yumuşak gücün etkisi ve etkinliği üzerine tartışmalarının artmasına neden olmuş, dolayısıyla yumuşak gücün önemi daha da artmıştır. Yumuşak güç, dış politikada baskı veya sert güç kullanımından ziyade etkileme ve ikna kabiliyetinin kullanılması olarak tanımlanmaktadır. Yumuşak güç bir ülkenin kültürünün, politik ideallerinin ve politikalarının çekiciliğinden beslenirken, sert güç bir ülkenin askeri veya ekonomik gücünden beslenmektedir (Parmer ve Cox, 2010:12-16). Nye’nin (2011:84) belirttiği gibi, yumuşak güç, kültür, değerler, iletişim, meşru politikalar, olumlu bir iç model ve başarılı bir ekonomi gibi soyut kaynaklar ve yetkin bir ordudan daha etkili olabilmektedir. Bu bağlamda yumuşak güç ulusal istihbarat servisleri, bilgi ajansları, diplomasi, kamu diplomasisi, değişim programları, eğitim programları ve yardım programları alanlarındaki kaynaklar üzerinde de faaliyet göstermektedir. Kısacası, bir ülkenin yumuşak gücü üç ana kaynağa bağlıdır. Bunlar; bağlamsal olarak çekici bir kültür, tutarlı politik değerler ile ahlaki ve meşru bir dış politika şeklinde sıralanmaktadır (Nye, 2008:96). Buradaki temel hedef, diğer devletlerin inançlarını ve tercihlerini, yalnızca aktif kontrole dayanmadan onlar üzerinde daha fazla kontrol sahibi olacak şekilde planlamaktır. Bu çerçevede siyasi liderler uygulamada çekici fikirler üreterek, siyasi gündemi belirleyerek ve tartışma çerçevesini belirleyerek yumuşak güç elde edebilmektedir (Nye, 2008:98).

Nye (2004:11), yumuşak güç kaynağı olarak ABD'nin tüm otoriteler tarafından benimsenen “evrensel değerler” kavramının tanımlamasını örnek göstermektedir. Evrensel değerler kavramına göre; ‘bir ülkenin kültürü evrensel değerleri içerdiğinde, politikaları başkalarının paylaştığı değerleri ve çıkarları teşvik ettiğinde, istenen sonuçları elde etme olasılığını artırır. Bu bağlamda Amerika Birleşik Devletler’i evrensel bir kültürden faydalanır’ görüşü benimsenmektedir. Ancak buradaki sorun, evrensel değerlerin var olduğu varsayımdır. Evrensel değerlerin veya evrenselci bir kültürün varlığına inanılırsa, aynı ilke ve değerlerin meşrulaştırılması için verilen mücadele dile getirilemeyecektir (Parmer ve Cox, 2010:12-16). Daha tarafsız bir analiz, herhangi bir ilke ve değer kümesinin evrensel olamayacağını kabul etmektedir. Bu görüşe göre; fikirler her zaman görecelidir, belirli bir toplumdan veya kültürden kaynaklanır, mutlak değildir ve genellikle farklı insanlar için farklı anlamlar ifade etmektedir. Bu çerçevede bu değerler, ilkeler ve fikirler evrenselleştirilebilir, başkaları tarafından kabul edilebilir ve rıza veya zorlama yoluyla bir dizi süreçle meşrulaştırılabilir veya empoze edilebilir formata getirilebilmektedir. Ancak bu anlamda, ABD'nin benimsediği ‘evrensel değerler’ yumuşak bir güç kaynağı olamaz; aynı değerlerin veya ‘evrensel bir kültürün’ teşvik edilmesi etkili bir yumuşak güç veya hegemonik stratejidir, ancak kendi başlarına kaynak olmamaktadır (Parmer ve Cox, 2010:12-16).

Dünya siyaset arenasında devletlere ve onların güçlerine büyük önem verilmesi nedeniyle STK’lar veya özerk devlet kuruluşları Soğuk Savaş dönemine kadar dünya siyasetinde yer bulamamışlardı. Ancak güç kavramının soğuk savaştan sonra yeniden formüle edilmeye başlanmasıyla birlikte dünya siyasetinin ve devlet gücünün değişen doğası ile STK’ların, bölgesel ve uluslararası kuruluşların rolü ve önemi hızla değer kazanmıştır. Bu bağlamda yumuşak güç yaklaşımı daha fazla ön plana çıkmaya başlamıştır. Tarihsel olarak yumuşak güç, devletlerin farklı sınırlar arasındaki angajmanlarının bir yansıması olmuştur. Fransız devriminin 18. yüzyılda yayılmasında yumuşak güç unsurları çok etkili olmuştur. Daha sonra İngiltere ve A.B.D. tarafından tasarlanan ve uygulanan demokrasi ve kapitalizm kavramlarında yumuşak güç unsurlarına rastlanmaktadır (Nye (2011: 81-82). Nihayetinde soğuk savaş büyük ölçüde sert çekirdek güç politikasından oluşsa da sonuçta bir yumuşak güç unsuru olan ideolojik fetih etkili olmuştur (Mullen ve Ganguly 2012: 21).

1.6.İnsani Diplomasi

Çatışma ve karmaşık acil durumlarda insani yardıma erişimi iyileştirmek ve kolaylaştırmak, politika yapıcılar ve insani yardım aktörleri için her zaman önemli bir endişe kaynağı olmuştur. Tarihsel olarak insancılık, siviller için erişim, yardım ve korumayı güvence altına almak gibi uygulamalar çoğunlukla aşırı güvensiz ve istikrarsız siyasi koşullarda yürütülmüştür. İnsani diplomasi 2000’li yılların başında bir kavram olarak ortaya çıkmış olup karar vericileri ve liderleri, her zaman ve her koşulda, savunmasız kişilerin çıkarları doğrultusunda ve temel insani ilkelere tam saygı göstererek hareket etmeye ikna etmek olarak tanımlanmaktadır.

Geleneksel olarak İnsani diplomasi, insani yardım kuruluşlarının varlığını müzakere etmekten, korunmaya ihtiyaç duyan sivil nüfusa erişim müzakerelerine kadar uzanmaktadır. Yardım programlarını izlemeyi, uluslararası hukuka saygıyı teşvik etmeyi ve daha geniş insani hedefleri desteklemek için savunuculuk yapmayı içermektedir. Kavramsal olarak, insani diplomasi öncelikli olarak insani yardımı da kapsamaktadır. Her iki kavram arasında doğrudan bir ilişki bulunmasına rağmen, insani yardım kavramı ile insani diplomasi kavramının birbirinin yerine kullanılmasının doğru olmadığına yönelik genel bir kanaat bulunmaktadır (Alegöz, 2013, 7-9).

Son yıllarda ortaya çıkan bir kavram olan insani diplomasi, sosyal bilimlerdeki çoğu kavram gibi kesin ve net şekilde tanımlanamayan kavramlar arasındadır. İnsani diplomasi, kriz bölgesindeki insanların durumunu iyileştirmek için ortaya çıkmıştır. İnsani diplomasi ile klasik diplomasi arasında benzerlikler ve farklılıklar bulunmaktadır. İnsani diplomaside, aynı hedeflere ulaşmak için diplomatik aktörler ile sivil aktörler arasında bir iş birliği ve uyum mevcuttur. İnsani diplomasi alanında nihai hedef, kriz bölgesinde insani yardım sağlayarak krizi önlemenin yanı sıra, bölgesel ve uluslararası toplantılar düzenleyerek o ülke hakkında geniş bir farkındalık yaratmaya yönelik girişimlerde bulunmaktır (Alegöz, 2013: 7-9).

İnsani diplomasi, temel insani ilkeleri dünyanın dört bir yanındaki sorunlu noktalarda bulunan siyasi, ekonomik ve sosyal liderleri teşvik etmektedir. 21. yüzyılın başından bu yana, küreselleşmenin yükselen hızıyla, iklim değişikliği, çevre, suya erişim, kültür, sağlık ve bilgi gibi konularla ilgili çok sayıda yeni küresel diplomatik faaliyet alanları, klasik ulusal diplomasiyle birlikte geliştirilmiştir. Bu çerçevede insani diplomasi, amacı devletlerin

uluslararası ilişkilerini müzakere yoluyla yönetmek olan geleneksel/klasik diplomasi ile uyuşmamaktadır. Bunun yerine, insani diplomasi, “operasyonlar ve programlar için desteği en üst düzeye çıkarmaya ve insani hedeflere ulaşılacaksa gerekli ortaklıkları oluşturmaya” odaklanmaktadır (Kurnaz ve Avcı, 2016: 170)

Minear ve Smith (2007: 1-2) insani diplomasiyi, karşılaşılan zorlukları ve anlatılan deneyimleri anlamaya yardımcı olmak için insani yardım kuruluşları tarafından siyasi ve askeri otoritelerden bütünlük içinde çalışacakları alan elde etmek için yürütülen faaliyetler olarak tanımlamaktadır. Bu faaliyetler, belirli bir ülkede uluslararası insani yardım kuruluşlarının ve personelinin varlığını düzenlemek, yardıma ve korumaya ihtiyaç duyan sivil nüfusa erişimi müzakere etmek, yardım programlarını izlemek, uluslararası hukuk ve normlara saygıyı teşvik etmek, yerli bireyleri ve kurumları desteklemek gibi çabaları içermektedir (Kurnaz ve Avcı, 2016:170).

Diplomasi, esasen bir yönetimin başka bir yönetimle ilişkili olarak temsil edilmesiyle ilgili bir kavramdır. İnsancılık ise, muhtaç insanları savunmak ve onlara yardım etmekle ilgilidir. Diplomasi, uzlaşma ve pragmatik ilişkilerle vücut bulurken, insani yardım eyleminin kamusal imajı aksi yöndedir. İnsani yardım belirli siyasi aktörlerin çıkarlarına odaklanmaz. İdealler ve evrensel ilkeler için çalışma prensibini benimser. Bu gerilimi çözmek ve insani yardımın karmaşık diplomatik mimarisini ortaya çıkarmak, insani diplomasi çalışmalarını çok daha önemli hale getirmektedir (Alegöz, 2013: 7-9)

Aynı zamanda insani diplomasi insani amaçların desteklenmesinde çeşitli düzeylerde savunuculuk yapmaktır. İnsani diplomasi, geleneksel diplomatlar tarafından yürütülen diplomasiden farklı olarak, insani yardım faaliyetlerini desteklemek için bile insani yardım kurumları ve personeli tarafından yürütülen faaliyetleri içermektedir (Kurnaz ve Avcı, 2016:170)

İnsani diplomasi, hakları ve çıkarları tehdit altında olan ve daha belirgin sosyopolitik çatışmaların ortasında sesleri duyulmayan savunmasız insanlara veya gruplara yardım ve destek sağlamada iyi siyasi ilişkilerin önemini vurgulamaktadır. Çoğu insani diplomasi çabası belirli bölgelere odaklanırken, alanı ve nüfusu uluslararası sınırları aşan birçok savunmasız ve dezavantajlı grubu kapsamaktadır. Böylece insani diplomasi, insani yardım girişimlerinde aktif olarak rol alan ulusal ve uluslararası kuruluşların politika ve uygulamalarına atıfta bulunur (Re'gnier, 2011: 1212-1217).

İnsani diplomasi yalnızca insani yardım kuruluşlarının kullandığı bir kavram değildir. Aynı zamanda insani yardım departmanlarından oluşan ulusal iş birliği kurumları ve bakanlıklar (dışişleri, savunma, kalkınma, sivil koruma) tarafından da yerel veya uluslararası acil durumlara müdahale etmek için kullanılmaktadır. İnsani diplomasi hem risk önleme hem de kriz yönetimi ile ilgilidir. Uluslararası insani yardımı koordine etme ihtiyacıyla sınırlı değildir, aynı zamanda acil bir durumda çeşitli ilgili aktörlerin ve bunların çoğu zaman dağınık olan kaynaklarının uyumlu ve verimli bir şekilde seferber edilmesini sağlamak için ulusal veya yerel düzeyde faaliyet gösterme hedefini kapsar (Re'gnier, 2011: 1212-1217).

İnsani diplomasi ile ilgili yapılan tanımlamada şu hususlar ön plana çıkmaktadır; insani diplomasi, karar vericileri ve kanaat önderlerini her zaman savunmasız kişilerin çıkarları doğrultusunda ve temel ilkelerimize tam saygı göstererek hareket etmeye ikna etmekle ilgilenir. İnsani diplomasi, uluslararası hukukun ve insani zorunluluğun, yardımın sağlanmasını kolaylaştırmak veya karmaşık bir siyasi kriz anında sivillerin korunmasını teşvik etmek için tamamlayıcı araçlar olarak kullanılmasıdır (Re'gnier, 2011:1212-1217)

İnsani diplomasi, yabancı ülkelerdeki hükümetlerin kamuoyu oluşturması, özel kurumların diğer ülke kurumları ile etkileşimi, diplomatlar arasındaki iletişimi ve kültürler arası iletişim sürecindeki gelişmeler açısından da önemli görülmektedir. Bununla ilgili olarak köklü ilişkilerin kurulmasında insani diplomasi önemli bir rol üstlenmektedir. İnsani diplomasi, tıpkı kamu diplomasisinde olduğu gibi, diğer ülkelerin ihtiyaçlarını anlamayı, insanların bakış açılarını değerlendirmeyi ve ortak paydalar bulmayı amaçlamaktadır (Re'gnier, 2011:1212-1217)

Kamu diplomasisinde bu hedeflere çeşitli yollarla ulaşılırken, insani diplomasi bu hedeflere insani yardım ve kalkınma yardımı yoluyla ulaşmaktadır. Böylelikle diğer ülkelerin ihtiyaçlarını anlamaya ve karşılamaya gayret eden bir devlet, kendi değerlerini, görüşlerini ve ideallerini diğer ülke insanlarına anlatmak, bu insanlarla iyi ilişkiler kurmak ve genel halkı yönetmek açısından önemli bir avantaja sahip olabilmektedir (Re'gnier, 2011:1212-1217)

Uluslararası ilişkileri yönetmek adına önemli bir potansiyele sahip olan insani diplomasiden bir hayli faydalanılmaktadır. Çünkü kamu diplomasisi, uluslararası bir aktörün yabancı bir kamuoyuyla bağlantısı ve insani ya da kalkınma yardımı ile bunu yönetmek için bir girişimdir. Sonuç olarak bu bilgiler ışığında insani diplomasinin bugün kamu

diplomasisinin ayrılmaz bir parçasını oluşturduğunu söylemek mümkündür. İnsani diplomasi girişiminde bulunan ülkeler, doğrudan halkla etkileşimde bulunur. Bu da onlara insani diplomasi faaliyetleri aracılığıyla ülkelere olumlu bir imaj yaratma fırsatı doğurur. Özellikle güçlü ülkelerin yardım kuruluşları ve uluslararası kuruluşlar, dünyanın hemen her yerinde insani yardım faaliyetlerine katılmakta ve onlar için olumlu bir imaj yaratmaktadır. Ayrıca kendi milletine insani temellerde yaklaşan ve ulaşan bir ülke uluslararası platformlarda başka ülkeler arasında etkili bir role sahip olabilmektedir (Re'gnier, 2011:1212-1217)



BÖLÜM II

AFRİKA-TÜRKİYE ARASINDAKİ KALKINMA İŞ BİRLİĞİ VE KALKINMA YARDIMLARI

Türkiye'nin uluslararası yardım camiasındaki rolü, Türkiye'nin dış politika yönelimindeki dönüşümleri yansıtacak şekilde kökten değişmiştir. Türkiye'nin güçlü ekonomik konumu ve barış ve refahı tüm dünyada teşvik etmedeki sorumluluk duygusu, Türkiye'nin yeni ve etkili bir bağışçı olarak ortaya çıkmasını sağlamıştır. Türkiye şu anda Resmî Kalkınma Yardımı'na (ODA) net katkıda bulunmaktadır. ODA, Türkiye'nin son dönemdeki proaktif dış politikasının giderek artan bir şekilde ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir.

Mevcut hükümetin kendini sorumlu hissettiği gönül coğrafyasında daha barışçıl ve istikrarlı bir ortam yaratma hedefi doğrultusunda Türkiye, bölgesel istikrarın inşasında önemli bir paydaş olarak müdahale etmiştir. Türkiye, bölgesel çatışmalarda arabulucu rolü üstlenmek gibi çok çeşitli yumuşak güç araçlarını kullanma politikasının bir uzantısı olarak, çatışmalardan ve doğal afetlerden etkilenen ülkelere yardım amaçlı ODA'ya katkı düzeyini de artırmıştır. Ukrayna-Rusya krizinde gösterdiği etkili arabulucu rolü bunun en güncel örneklerindendir. Aynı zamanda, Türkiye'nin önemli bölgesel güç olarak hareket etme sorumluluğu ve aldığı inisiyatif, ODA katkılarını artırmaya ek bir ivme kazandırmaktadır.

Son yıllarda farklı hükümetler tarafından da paylaşılan Türk dış politikasının hedeflerinden biri de Türkiye'nin müdahalesinin kapsamını yakın bölgesinin ötesine genişletmek ve diğer kritik küresel sorunları proaktif olarak ele almaktır. Bu hedef doğrultusunda Türk hükümeti, "Afrika'ya Açılım" politikası çerçevesinde 2004 yılında Afrika'da kalkınma iş birliği faaliyetlerine başlamıştır. Bu girişimler 2005'te "Türkiye'de Afrika Yılı" ilan edilmesi ile devam etmiştir. Aynı yıl Afrika'daki ilk TİKA ofisinin Etiyopya'da açılmasıyla sonuçlanmıştır. Afrika ülkelerinin karşılaştığı kalkınma zorluklarını karşılama amacıyla yola çıkan TİKA, bölgede şu ana kadar 25 ofis kurmuştur. Bu ofisler, sadece bu üç ülke için değil, aynı zamanda çevrelerindeki ülkeler için de irtibat ofisi görevi görmektedir.

Araştırmanın bu bölümünde ilk önce Afrika'nın sosyoekonomik ve kültürel görünümünden bahsedilecek ve ardından Afrika ve Türkiye arasındaki bağların oluşumu tarihsel olarak ele alınacaktır. Türkiye ve Afrika arasındaki iş birliğinin ve insani yardımların boyutları da bu bölümde ele alınacak diğer önemli konu başlıkları arasındadır.

2.1. Afrika'nın Genel Görünümü

2050 yılına kadar yarısı 25 yaşın altında olacak olan 1 milyardan fazla insana ev sahipliği yapan Afrika bölgesi, kapsayıcı büyüme sağlama ve bölgedeki yoksulluğu ortadan kaldırma potansiyeline sahip, insan ve doğal kaynaklar sunan, çeşitlilik içeren bir coğrafyadır. Afrikalılar kıtanın her yerinde daha sağlıklı ve daha müreffeh bir hayat yaşamak için yeni girişimlerde bulunmaktadırlar. Dünyanın en büyük serbest ticaret bölgesi ve 1,2 milyar kişilik pazarıyla kıta, kaynaklarının ve insanların potansiyelinden yararlanarak tamamen yeni bir kalkınma yolu yaratmaktadır.

Özellikle Sahra Altı Afrika Bölgesi, 20'si kırılgan veya çatışmalardan etkilenen düşük, alt-orta, üst-orta ve yüksek gelirli ülkelerden oluşmaktadır. Afrika'da ayrıca küçük bir nüfus, sınırlı insan sermayesi ve sınırlı bir arazi alanı ile karakterize edilen 13 küçük devlet vardır. COVID-19 krizinin Sahra Altı Afrika'daki ekonomik etkisi şiddetlidir. Ancak bölge ülkeleri bu fırtınayı atlarmaya devam etmektedir. Sahra Altı Afrika'daki ekonomik faaliyetin, virüsün beklenenden daha yavaş yayılmasını ve bölgede COVID-19 ile ilişkili ölüm oranı, güçlü tarımsal büyümeyi ve beklenenden daha hızlı bir büyümeyi yavaşlatmış ve 2020'de %2 oranında bir gerilemeye sebep olmuştur (Dünya Bankası, 2021). Bununla birlikte, COVID-19, aktivitenin kişi başına yaklaşık %5 daralmasıyla bölgeyi 25 yılı aşkın süredir ilk resesyona sokmuştur. Ayrıca, birçok ülkede yüksek olan ve artmaya devam eden kamu borç kırılganlıklarını daha da kötüleştirmiştir. Yoksullar, kayıt dışı sektör çalışanları, kadınlar ve gençler gibi savunmasız gruplar, azaltılmış fırsatlardan ve sosyal güvenlik ağlarına eşit olmayan erişimden orantısız bir şekilde zarar görmüştür. Bu durum, yoksullukla mücadelede en az beş yıllık ilerlemeyi yok etmiş 40 milyona kadar insanı aşırı yoksulluğa itebilecek bir etkiye sahip olmuştur.

Sahra altı Afrika, 90lı yılların ortalarından bugüne kadar neredeyse kesintisiz olarak 20 yıllık bir büyüme tecrübesi kazanmıştır. Bölgede daha fazla siyasi ve makro-ekonomik istikrarla birleştiğinde, bu kayıt, 1980-2000'lere hâkim olan derin Afro-kötümserlik

duygusunu yerinden oynatmış ve onun yerine daha iyimser ve hatta zaman zaman Afro-öforik bir bakış açısı getirmiştir. Ancak bu ekonomik patlamanın yoksulluğun azaltılması üzerindeki etkisi belirsizliğini korumaktadır. Göreli yoksulluk birçok ülkede azalma trendi gösterse de nüfus artış oranları yoksulluk oranlarındaki düşüşü dengelendiği sürece mutlak yoksulluk seviyeleri yükselmeye devam etmektedir. Birleşmiş Milletler'in Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri programının öncelikli hedefi olan 2030 yılına kadar yoksulluğun tamamen ortadan kaldırılması hedefine ulaşmak için Sahra altı Afrika, Çin'in son üç ila kırk yıldaki yoksullukla mücadele rekorunu tekrarlamak zorunda kalmaktadır.

Şimdiye kadar, Afrika bölgesinde geniş bir sektörler yelpazesinde sürdürülebilir emek üretkenliği artışına veya emeğin düşük verimli sektörlerden yüksek verimli sektörlerle doğru sistematik hareketine dair çok az kanıt vardır (Arbache & Page, 2009). Özellikle, yüksek istihdam potansiyeline sahip, yüksek verimli bir imalat sektörünün büyümesi gecikmektedir. 2012 itibarıyla, Afrika'da imalattan elde edilen GSYİH'deki ortalama katma değer, 1970'teki yaklaşık yüzde 10'luk daha önceki zirvesini halen aşamamıştır (Newman, et al., 2016). Bunun yerine, var olan büyüme dalgası, öncelikle, ticaret hadlerinin iyileştirilmesiyle kolaylaştırılan tropik mahsul ve mineral ihracatını artırmaya dayanmaktadır. Bu büyüme modeli 1920'lerde ve 1950'lerde 1960'lardaki hızlı ekonomik genişlemenin önceki dönemlerine benzer, ancak birikmiş refah kazanımlarının çoğunu tersine çevirebilecek hem iç hem de dış ekonomik şoklara karşı savunmasızdır (Jerven, 2010). Ayrıca, doğal kaynak çıkarımından elde edilen gelirlere artan bağımlılık, büyük madencilik şirketlerinden daha küçük kâr pencerelerine sahip taban imalat firmalarında istihdamın çok az genişlemesini, gerçek olmayan büyümeyi ve gösterişçi tüketimi teşvik etmiştir (Aryeetey & Boateng, 2016).

Bununla birlikte, ana mallarda ihracatta uzmanlaşmanın uzun vadeli bir beklenti olduğu da açık bir gerçektir. Akademisyenler, son büyümenin aynı zamanda gelişmiş yönetim, artan eğitim ve yatırım seviyeleri, büyüyen kentsel orta sınıflar, derinleşen finansal piyasalar, bölge çapında bilişim teknolojileri (BİT) devrimleri, devam eden elektrifikasyon ve hızlı demografik büyüme tarafından ne ölçüde yönlendirildiği konusunda bölünmüş durumda olsa da insan sağlığındaki önemli gelişmelerin sonucu olduğu kabul edilmektedir (Radelet, 2010).

Hızlı büyüme ile hızlandırılmış yoksulluğun azaltılmasını birleştirmede Çin'in başarılarını tekrarlama konusundaki umutlar, özellikle Afrika'nın geniş çapta övülen

Asya'nın emek, yoğun ihracata dayalı sanayileşme modelini tekrarlamaya hazırlandığı fikrine dayanmaktadır (Dinh vd., 2012). Bu beklentinin altında yatan ana fikir, küresel endüstriyel gelişmenin, daha düşük ücret maliyetlerine sahip, daha az gelişmiş ekonomilerin, bölgesel bir teknoloji yayılımı ve artan sermaye yatırımı içinde “daha gelişmiş” endüstriyel ülkelerden devraldığı uçan bir kaz modeli yaratmasıdır. Ekonomik mantık, endüstriyel modernizasyon merdivenini ve buna bağlı olarak hizmet endüstrilerinin modernizasyonunu tırmanan ülkelerin, daha az gelişmiş ekonomiler için bir boşluk oluşturan önemli ücret artışları yaşayacaklarıdır. Takipçiler, önce yerli mamul üretimini ithalatın yerine koyarak ve ardından ihracat pozisyonu oluşturmaya devam ederek; liderler ise ülkelere benzer sanayileşme yollarında ilerlemektedir. Bu süreç aynı zamanda hafif tüketici imalatlarının üretiminden daha sermaye ve teknoloji yoğunluklu imalatlara geçişi de içerir (Stiglitz vd., 2013).

Asya'da, Japonya öne çıkan lider konumunda iken, onu izleyen Asya Kaplanları - Güney Kore, Tayvan, Singapur ve Hong Kong- Çin'in gerisinde kalmıştır. Son yıllarda, Vietnam, Kamboçya ve Bangladeş, global imalat pazarlarına radikal hamleler yapmaya başlamış ve bu mantığı takip ederek, Afrika ekonomileri, özellikle şimdi daha çeşitli ve daha yüksek yeteneklere sahip yeni nesil (kentsel) işçilerle ve hızlı gelişen eğitim seviyeleriyle sıradaki lider olma yönünde önemli adımlar kaydetmiştir (Barro ve Lee, 2015).

Fakat, Afrika bölgesindeki iç savaşlar ve stabil olmayan politik durumlara bakıldığında, bu kısır döngüyü kırmış Japonya, Çin ve Güney Kore gibi ülkeler ile aynı kaderi paylaşmadığını görmek mümkündür. Bu çalkantılı ortamda Afrika'nın tek başına ekonomisini geliştirmesi ve refah seviyesini arttırması çok mümkün görünmemektedir. Afrika bölgesi hala yardım alan ve yardıma muhtaç bir bölge olarak görülse de, gelecek vaat eden bir ekonomik gelişmenin de içerisinde bulunmaktadır. Yıllarca sömürge olarak kalmış bir kıtanın toparlanması ve ekonomik özgürlüğünü eline alması da 2030'a kadar olan kalkınma planlarından daha uzun bir süre alacak gibi görünmektedir.

2.1.1. Afrika'nın Geçmişi ve Kolonileşme Süreci

Batı dünyası genellikle Afrika'yı tek bir “ülke” olarak görme ve halklarını Afrikalılar olarak bir araya toplama eğiliminde olsalar da kıta, bünyesinde birçok milleti ve ülkeyi barındıran çok büyük bir yüzölçümüne ve kültür çeşitliliğine sahiptir. Bu genellemeler,

Afrika medeniyetlerini ve kıtanın çeşitliliğini basit hale getirmektedir. Oysa Afrika ortamları, kuru çöllerden yoğun yağmur ormanlarına kadar pek çok seviyede çeşitliliğe sahiptir. Kimi bölgeler ticarete elverişli iken, kimi alanlar zengin maden kaynaklarıyla çevrilidir. Hatta bazı alanlar ise tarıma uygun zengin topraklara sahiptir. Afrika halkları ve medeniyetleri bu ortamlara farklı şekilde uyum sağlamıştır. Sonuç olarak, günümüz Afrika'sı, 800'den fazla dil konuşan 1,5 milyarı aşan toplam nüfusa sahip 54 ülkeden oluşmaktadır. Kıtanın uçsuz bucaksız çeşitliliğinin bir sonucu olarak, Afrika uygarlığını uyumlu bir bütün olarak ele almak oldukça zordur, ancak bir kez farklı doğasını kabul ettikten sonra, tarihi ve uygarlıkları hakkında nitelikli genellemeler yapılabilir.

Üç milyon yıldan beri Afrika'da yaşayan insan popülasyonu sebebiyle kıtanın zengin ve çeşitli bir tarihe sahip olması da beklenmedik bir durum değildir. Bir yandan Afrika'nın modern insanın doğum yeri olduğuna ve Mısır ve Nubya toplumları gibi dünyanın en büyük uygarlıklarından bazılarının ortaya çıktığı yer olduğuna inanılmaktadır. Öte yandan, bu tarih, trans-Atlantik köle ticaretinin ve sömürge egemenliğinin öfkesini içermektedir. Afrika uygarlıkları, kültürleri ve gelenekleri, genellikle yabancılar tarafından durağan ve değişmez olarak varsayılır (Cooper, 2002). Bununla birlikte, Afrika "gelenegi" sürekli bir değişim halinde olduğu için bu inanç doğru değildir. Antik çağlardan günümüze toplumlar zaman geçtikçe değişmiş, adapte olmuş ve gelişmiştir. Bir zamanlar verimli bir otlak olan ancak MÖ 2000 civarında yağış kaybetmeye başlayan Sahra Çölü gibi ortamlar ve iklimler zamanla değişmiş ve medeniyetler bu değişikliklere uyum sağlamıştır.

İnsanlar Afrika'da oldukça uzun bir süre yaşamış olsalar da demir aletlerin kullanımı Afrika uygarlığının önemli değişimine işaret etmektedir (Davidson, 1993). Demir aletler silahları geliştirilmiş, grupların sık ormanları temizlemesine ve yönetmesine, tarım için tarlaları sürmesine ve temelde daha iyi günlük yaşamlara olanak sağlamıştır. Sonuçta, demir aletler Afrikalıların her ortamda gelişmesine izin vermiş ve böylece devletlerin ve krallıkların oluşumuna yol açan daha büyük topluluklar halinde yaşayabilmelerine önayak olmuştur. Ortak bir dil, inanç ve değerler, sanat, din, yaşam tarzı ve kültürün yer aldığı devlet oluşumu, modern uygarlıkların oluşumunu da beraberinde getirmiştir.

Çoğu Avrupa-Asya uygarlığının aksine, Afrika toplumları sözlü gelenegi tercih etmiş ve çok azı yazılı dile sahip olmuştur (Davidson, 1983). Hikayeler ve sözlü tarihler geçmişi belgelemekte ve nesilden nesile aktarılmaktadır. Afrika'nın sözlü temelli dilsel geçmişi, Afrika'nın sömürge öncesi geçmişini belgelemede umut verici ve sorunlu olmaya devam

etmektedir, çünkü bu sözlü tarihlerin çoğu, her geçen nesil tarafından yeniden anlatıldıktan sonra unutulmakta veya çarpıtılmaktadır. Yazılı kaynaklar olmadan, bu dönemin Afrikalı bilim insanları, kıtanın sömürge öncesi geçmişini belgelemek için yeni kaynaklar keşfetmede yaratıcı olmak zorunda kalmışlardır (Collins, vd., 1994). Genetik, arkeoloji ve dilbilim alanındaki araştırmalar arttıkça, erken Afrika uygarlıkları hakkında daha fazla bilgi sahibi olmak umulmaktadır. Ancak bu, çok az şey bilindiği anlamına gelmemektedir. Dilbilimciler, sömürge öncesi göçlerin istikametine bir formül getirebilmek için dil yapılarındaki benzerlikleri kullanmaktadırlar.

Eski Mısır, ilk büyük Afrika uygarlığı olarak bilinmektedir. MÖ 4000’de Mısırlılar ekin yetiştirmeye başlamışlardır. Beş asır sonra, bu halklar erken Mısır devletlerine evrildi ve MÖ 3200’de (Aşağı ve Yukarı Mısır’ın birleşmesi ile) büyük Mısır uygarlığını kurdular. Mısır toplumu karmaşık bir toplum olmuştur. Bugün hala ayakta duran devasa piramitlerin inşasından hiyerogliflerin gelişimine, sabanın yaratılmasına kadar dünya medeniyetini derinden şekillendirmiştir. Büyük bir teknolojik avantaja sahip olan bir medeniyet ya da toplum olmadığından, Afrika’nın en büyük imparatorlukları dönem içinde kendi başına evrilmiştir. Mali, Gana’nın yerini almış ve Songhai, Mali’yi izlemiştir. Genellikle her imparatorluk, bazen çok farklı şekillerde ve Batı Afrika’nın çeşitli bölgelerinde de olsa, kendilerinden önce kurulan sosyal, politik, ticari ve askeri örgütlenme yapılarını geliştirmiştir. MS. 1000’e gelindiğinde, kıta boyunca devletler ve medeniyetler ortaya çıkmış ve gelişmiştir. Bu toplumlar, yerel çevresel, politik ve sosyal durumlara uyacak şekilde evrimleştikçe yapı olarak çeşitlilik göstermeye başlamıştır (Falola, 2000).

Zaman geçtikçe, Batı Afrika toplumları, bölgeyi ve halklarını daha fazla kapsayan organize devletlere dönüşmüştür (Falola, 2000). Güney Afrika’da, günümüzün Zimbabve ve Zambiya halkları medeniyetler yaratmıştır. Bu halklar kendi topraklarının maden zenginliğini kullanarak, komşu devletlerle ticaret yapmış ve sonucunda bölgede geniş bir ticaret ve etkileşim ağı kurmuşlardır. Bu halklar, tüm Afrika’da kalıcı taş yapılar ve evler inşa etmiştir. Diğer kıtalardan farklı olarak, Afrika’nın bazı bölgeleri, büyük miktarda evcilleştirilmiş mahsul yetiştirmek için yeterli yağış almadığından ve topraklar daha büyük popülasyonları desteklemek için yeterli gıda üretilmediğinden nüfus yoğunlukları düşük kalmıştır. Sonuç olarak, sömürge öncesi medeniyetler, gerektiğinde daha verimli topraklara veya su kaynaklarına daha yakın yerlere taşınabilen daha hareketli toplumlar olarak

gözlemlenmiştir (Collins, vd., 1994). Bu durum, özellikle Doğu ve Güney Afrika bölgelerinde olduğu kadar Batı Afrika'nın çöllerinde de geçerliydi.

Sömürge öncesi bu bölgede yaşayan topluluklar hiçbir zaman tam anlamıyla izole olmamışlardır. Komşu devletler ve topluluklar arasında ve hatta kıtanın dışında etkileşim yaygındı. Toplumlar birbirleriyle ticaret, evlilik, göç, diplomasi ve savaş yoluyla karşılıklı ve dinamik bir etkileşime girmişlerdir. Verimli toprakları ve ticaret yolları diğer topluluklarla etkileşim içinde olmalarını zorunlu hale getirmiştir. Doğu Afrika, Çinli, Orta Doğulu ve Hintli tüccarlarla temas halinde olan bir bölge olmuştur. Portekiz, 1482'de ilk Afrika ticaret karakolu olan Elmina'yı (günümüzde Gana'da) kurmuştur. Ticaret, devlet oluşumunda etkiliydi. Ticaret, yerel tüketim fazlası nadir bulunan yiyecek ve mallarla takas etme olanağı sunuyordu. Sahra Çölü boyunca ve Doğu Afrika'nın Swahili kıyı şeridi boyunca geniş ticaret ağları gelişmiştir (Thompson, 2001). Zanzibar ve Timbuktu gibi ticaret kavşaklarında dünyaca ünlü pazar yerleri ve devasa şehirler ortaya çıkmıştır. Örneğin, Batı Sudan'da büyük bir şehir olan Kumbi'nin 11. yüzyılda 15.000 ila 20.000 nüfusa sahip olduğu tahmin edilmektedir. Gana gibi ülkelerde krallar ve liderler bölgelerinin yerel pazarlarını kontrol ediyor ve tüccarlardan haraç almışlardı. Büyük Zimbabwe gibi maden zenginliğine sahip bölgeler, madencilik yeteneklerini geliştirmiş ve bunları denizaşırı ülkelere mamul mallarla takas ederek dış ticarete de önemli başarılar elde etmişlerdir.

On dokuzuncu yüzyıl Afrika'da muazzam değişikliklerin görüldüğü bir dönemdir. Bazı değişiklikler kıtlık ve hastalıkların artması olarak görülürken, bazıları, Afrikalı yöneticilerin toprak hırslarının sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Yüzyıl ilerledikçe, Avrupa'dan tüccarlar ve misyonerlerle yapılan ittifaklar, Afrika liderlerinin hedeflerine nasıl ulaştıklarını giderek daha fazla etkilemeye başlamıştır. 19. Yüzyılın başında, Avrupalılar kıta hakkında hâlâ büyük ölçüde cahil bir durumdaydı. 1880'lerde ivme kazanan Afrika'nın sistematik kolonizasyonu, 19. yüzyılın ilk yarısında ufukta bile görünmüyordu. Avrupalılar kendilerini esas olarak kıyı boyunca ticaret yapmakla sınırlamıştı. İç kesimlerde köle ve mal ticareti Afrikalı ve Arap tüccarlar tarafından yürütülmekteydi.

Afrikalı kölelerin Amerikan plantasyonlarına arzı, 18. yüzyılın sonlarında tüm zamanların en yüksek seviyesine ulaşmıştır (Klein, 1999). Köle karşıtı ticaret yasasının nihayet Atlantik köle ihracatını kapatmasının ardından, emtia ihracatı boşluğu doldurmuştur. Bu sözde "ticari geçiş", Doğu Afrika'ya çarpmadan önce Batı Afrika'da tamamlanmıştır (Austen, 1987). Bunun en önemli sebeplerinden birisi de Doğu Afrika'daki köle ticaretinin

özellikle Fransızlar tarafından çok sıkı bir şekilde yürütülmesiydi. Bu durum, kıt emeğin sürekli akışını durdurduğu ve küçük toprak sahipleri, komünal çiftlikler ve mülkler dahil olmak üzere toprak yoğun tropik tarım biçimlerinin genişlemesinin yolunu açtığı için oyunun kurallarını değiştirmiştir.

Afrika'nın iç kesimlerinde sömürge yönetiminin kurulması (1880-1900), Afrika'nın emtia ihracatındaki büyümeyi desteklemiştir. Sömürge kontrolü, demiryollarının inşasını kolaylaştırmış, Avrupa'dan yatırımları teşvik etmiş, emek ve arazi piyasalarının canlanmasıyla köklü değişikliklere zorlamıştır (Frankema ve van Waijenburg, 2012). Yani, sömürge rejimleri köleliği kaldırmış, ama onun yerine başka zorla çalıştırma şemaları koymuşlardır. Kargaşa, Afrika ihracatını yeni zirvelere taşısa da bu ticaretten Afrika'nın payına düşen büyük bir pay olmamıştır.

Afrika'nın ticari geçişi, Kuzey Atlantik'teki sanayileşen, çekirdekten gelen, artan endüstriyel girdi talebiyle ayrılmaz bir şekilde bağlantılı süregelmiştir. Ulaştırmadaki devrimler (demiryolları, buharlı gemiler), Avrupa'da liberal ticaret politikalarına doğru bir hareket ve artan GSYİH büyüme oranları imalat, hammadde ve tropikal mahsullere olan talebi artırmıştır. Afrikalı üreticiler bu talebe bitkisel yağ (hurma yağı, yerfıstığı), sakız, fildişi, altın ve deri ihracatını artırarak yanıt vermiştir. Önemli bir ihracat kalemi olan palmiye yağı, sanayi makineleri için bir yağlayıcı ve gıda ve sabunun bir bileşeni olarak oldukça kıymetli bir mamuldü. Kargaşa sırasında ve sonrasında, emtia ihracatı yelpazesi, kauçuk, pamuk ve bakır gibi hammaddelerin yanı sıra kakao, kahve, çay ve tütün gibi nakit mahsulleri içerecek şekilde genişlemiştir. Bu mallardaki aslan payı doğrudan Avrupalı üretici firmalara ve tüketicilerine gitmiştir. Aynı zamanda, teknolojik yenilikler de sömürge işgalinin maliyetlerini azaltmaktaydı. Bunlar arasında Maxim silahı, buharlı gemi, demiryolu ve kinin vardı; buharlı gemiler, "karanlık kıtanın" hastalıklarla dolu iç kesimlerinde Avrupalıların sağlık risklerini yüksek ölçüde azaltmıştır.

Afrika'nın ticari geçişi ve müteakip sömürge müdahalesi arasındaki bağlantıyı daha iyi anlamak için, yıllık ihracat hacimleri, ihracat değerleri, emtia ihracat fiyatları, ithalat fiyatları ve net takas koşullarının (ortalama ihracatın ortalamaya oranı) incelenmesinde fayda vardır. Williamson (2011) tarafından incelenen veriler, 1790'larda Atlantik köle ticaretinin en parlak döneminden II. Dünya Savaşı'nın arifesine kadar olan dönemi kapsamakta ve ticari geçişi önceden mümkün olandan çok daha büyük bir hassasiyetle analiz etmeyi ve Afrika ticaretinin gelişimini karşılaştırmayı mümkün kılmaktadır.

1790’lardan 1880’lere kadar Sahra altı Afrika için net takas ticaret hadlerinde uzun süreli bir artış olmuştur; bu, özellikle 1845 ve 1885 yılları arasındaki kırk yılda belirgin bir emtia fiyat patlaması şeklinde görülmektedir (Williamson, 2011). Ticaret hadleri sadece kırk yılda üç katına çıkmıştır. Emtia ihracatçıları için ticaret hadleri, her yerde yükselirken, hiçbir yerde büyüme Afrika’dan daha büyük olmamıştır.

Osmanlı Devleti zamanında Afrika kıtası ile kurulan ilişkiler daha ziyade, Afrika’daki sultanlıkları veya daha genel bir ifadeyle Afrika halklarını Portekiz ve İspanyol sömürge devletlerinden korumaya yönelik idi. Bu sömürgeci devletler, güçlü donanmalarının da sağladığı avantajı kullanarak Afrika’daki halklar üzerinde kurduğu baskı kurmuşlar, Afrika toprakları işgale uğramış ve bu devletler tarafından sömürülmüştür. Zamanın en güçlü İslam devleti olan Osmanlı Devleti, Portekiz ve İspanyol güçlerinin Afrikalılara karşı uyguladığı sömürge politikasına karşı Afrikalı Müslümanların yanında olmuş, özellikle doğu ve kuzey Afrika’daki topraklarda yerel halkın da desteğiyle 19. yüzyılın sonlarına kadar devam edecek şekilde kendi egemenliğini kurmuştur (Kavas, 2006)

Osmanlı Devleti’nin Afrika kıtasının doğu ve kuzeyindeki varlığının sona ermesi ile ve özellikle 2. Dünya Savaşı’ndan sonra kıtadaki ülkeler teker teker sömürgeci devletlerden bağımsızlıklarını kazanmışlardır. Ancak bu ülkeler, gerek doğal kaynakları ve insan kaynağı için yıllarca sömürüldükleri için gerekse de bu sömürü düzenine bağlı olarak yeterli altyapıya sahip olmadıkları için beklenen terakkiyi sağlayamamışlardır. Afrika kıtası, günümüzde Fransa, ABD, Rusya gibi birçok dünya gücünün ilgi alanında olmaya devam etse de son yıllarda ekonomisini neredeyse bir süper güç haline getirmeyi başaran Çin’in de bölgede etkisini artırmaya başladığı gözlemlenmektedir (Söğütü, 2021)

Çin devleti bölgede, ekonomik ve altyapı yatırımlarının yanı sıra insani yardım faaliyetlerinde de bulunmaktadır. Çin, özellikle sağlık alanında Afrika ülkelerine yardımlarda bulunmuş ve bu ülkelere başta doktor hizmeti sağlamak olmak üzere tıp merkezleri inşa etmiş ve diğer basamaklarda sağlık hizmeti sunulmasını sağlayacak yatırımlar yapmıştır (Vural, 2017)

2.1.2. Afrika’nın Sosyoekonomik Görünümü

1960 yılı geleneksel olarak bağımsızlığın stilize edilmiş tarihi olarak kullanılır, çünkü Sahra’nın güneyindeki Fransız kolonilerinin çoğunda ve aynı zamanda en kalabalık

koloniciler olan İngiliz ve Belçikalılar (Nijerya) sömürge yönetiminin sonuna gelmişlerdir. Yarım yüzyıl, kolonizasyon sürecinin ekonomik etkisini gözden geçirmek için makul bir süredir, çünkü izin vermektedir.

Kolonizasyon etkilerinin nedensel önemi, sonraki manevra özgürlüğünü farklı ölçülerde ve farklı yönlerde etkilemeleri bakımından farklılık göstermektedir. Kolonizasyon, en güçlü haliyle, sömürgeci seçimlerin sömürge sonrası seçimleri belirlediğini veya en azından onları şartlandırdığını ima eden “yol belirleme” biçimini alır, öyle ki sömürge modelinden ayrılmak zor ve maliyetli olmuştur. Geçmişin gelecek üzerindeki etkisinin gücünü sormanın yanı sıra, bu etkinin doğasını da düşünmek gerekmektedir.

Burada, bağımsızlık zamanında Afrika ekonomilerinin çizdiği yolların en faydalı şekilde, sömürge döneminde zorunlu olarak başlatılmış olarak değil, daha ziyade devamı olarak görüldüğünü bilmek önemlidir. Sahra Altı Afrika’da kişi başına üretim, herhangi gelişmiş dünya ülkelerine nazaran çok düşük seviyesindedir ve ortalama olarak, 1960’tan bu yana yavaş ve durağan bir şekilde genişlemiştir (Hopkins, 2009). Ancak, politika ve performansta önemli değişiklikler ve farklılıklar olmuştur. Politikada, 1980’lerdeki yapısal düzenleme bir dönüm noktası olmuştur: idari kaynak tahsisinden piyasa araçlarına köklü bir geçiş yaşanmıştır. Bununla birlikte, değişim, konvertibl bir para biriminin muhafazasının hükümetlerin, çoğunlukla eski sömürgelerde giderek artan bir şekilde uygulanan bazı ek fiyat ve miktar kontrollerinden kaçınmasını sağladığı (Gine hariç) eski Fransız sömürgelerinin çoğunda daha az dramatiktir. Performansta, bölgedeki toplam ekonomik büyüme oranları 1973-75’e kadar oldukça iyi seviyelerde görülmektedir (Jerven, 2011). İronik bir şekilde, yapısal düzenlemenin benimsenmesini izleyen on yılda, dünya emtia fiyatlarında Çin’in önderliğindeki patlama, bölgeyi ortalama yüzde 5’lik 12 yıllık gayri safi yurtiçi hasıla (GSYİH) büyümesine getirmeden önce, durgun veya olumsuz sonuçlar doğurmuştur. 2007 krizlerinden bir yıl önce (artan akaryakıt ve gıda fiyatları, ardından uluslararası finansal krizin başlangıcı) ve 2008, 2009’da bölgeye büyük bir durgunluk getirmiştir (IMF, 2009).

1970’lerin başlarından ortalarına kadar olan dönüm noktasından önce ve sonra, genel büyüme trendlerinde dikkate değer istisnalar vardır. Nispeten benzer faktör donanımlarına ve coğrafi özelliklere sahip, ancak farklı sömürge miraslarına sahip benzer büyüklükteki komşu ülkeler Fildişi Sahili ve Gana, özellikle ilginç bir tezat oluşturmuştur. Fildişi Sahili, standart büyüme yörüngesinin büyütülmüş bir versiyonu olarak daha esnek bir şekilde

tanımlanabilecek bir süreçten geçmiştir. 1960'tan 1978'e kadar yıllık ortalama %9,5'lik bir GSYİH büyümesine sahip olmuştur (Berthélemy ve Söderling 2001, 324-5), ancak daha sonra birkaç yıllık durgunluk ve ardından iç savaş geçirmiştir. Bu arada, Gana neredeyse tam tersini yapmıştır. Gana'nın kişi başına düşen GSYİH'si, yapısal düzenlemeye başladığı 1983'te, 1957'deki bağımsızlıktan çok daha yüksek olarak görülmektedir (Acemoğlu, vd., 2001). Bununla birlikte, Afrika'daki en başarılı iki yapısal düzenleme örneğinden biri olan Gana, 1983'ten sonraki çeyrek yüzyıl boyunca yıllık ortalama %5'lik bir büyüme kaydetmiştir. Böylece, kabaca, Fildişi Sahili yükselirken Gana düşmektedir. Bir Sahra-altı ekonomisi olan Botswana, 1966'daki bağımsızlığından bu yana kırk yıl boyunca büyümesini sürdürmüş ve yıllık ortalama %9,3 büyüme göstermiştir (Berthélemy ve Söderling 2001, 324-5)

Afrika'daki ekonomik gelişme tarihi hakkındaki teorik ve ideolojik tartışmanın bir özelliği, çok farklı bilimsel ve politik başlangıç noktalarından oldukça benzer sonuçlara ulaşmanın mümkün olmasıdır. Sömürgeci etkiyle ilgili olarak, bir nesil önce bağımlılık teorisyenleri ve radikal milliyetçiler tarafından en güçlü şekilde savunulan kovuşturma davası (Rodney 1972), şimdi “rasyonel seçim” büyüme ekonomistleri tarafından savunulmaktadır. Daron Acemoğlu, Simon Johnson ve James A. Robinson (2001), 20. yüzyılın sonunda Afrika'nın görece yoksulluğunun öncelikle Avrupa sömürgeciliğinin kıtada aldığı formun sonucu olduğunu savunmuşlar ve Avrupalıların yerleşmek yerine kaynakları sömürmeyi tercih ettiğini belirtmişlerdir.

Afrika'daki sömürgecilik, Avrupalı yerleşimciler veya plantasyonlar için toprağa el konulmasında en kararlı şekilde görülebile de bu strateji, yalnızca Avrupalı yatırımcılara ve yerleşimcilere toprak üzerinde ucuz ve güvenli kontrol sağlamak için değil, aynı zamanda Afrikalıları emeklerini Avrupa'ya satmaya zorlamak için de kullanılmaktaydı (Palmer ve Parsons, 1977). “Çiftçi” kolonilerde bile, yani toprakların ezici bir çoğunlukla Afrika mülkiyetinde kaldığı yerlerde, hizmet sektörünün büyük bölümünün Avrupalılar tarafından fiilen tekelleştirildiği bir gerçektir. Daha sonra, ister devlet için ister Avrupa özel teşebbüsü için çalışsınlar, sömürge yönetimleri tarafından zorla istihdam edilmişlerdir (Feinstein, 2005). Potansiyel olarak uzun vadede önemli olan, sömürge hükümetlerinin, ister “yerleşimci” ister “çiftçi” kolonilerde olsun, Afrikalıları tarafından işgal edilen topraklar üzerindeki toprak hakları pazarlarının ortaya çıkışını kabul etmeye, hatta daha az teşvik etmeye isteksizliğidir (Phillips, 1989). Hem bağımlılık teorisi hem de “rasyonel seçim”

kurumsalcılığı perspektifinden bakıldığında, Afrika'daki sömürgeciliğin problemi, özel mülkiyete dayalı tam bir kapitalist sistem getirmemesi ve böylece rekabete ve birikime yönelik baskıları yaratmaması olmuştur.

1950'ler ve 1970'ler arasında o zamanlar küçük liberal kalkınma ekonomistleri grubu tarafından daha dar ama önemli bir argüman oluşturulmuştur. Kalkınma iktisatçılarının karma ekonomilerde kalkınma arayışında devletin öncü rolünü destekleme eğiliminde olduğu bir zamanda (Killick 1978), Bauer (1972) geç dönem ekonomistlerin aksi bir görüş öne sürmüştür. Bauer (1972), Sömürge Devleti'nin yasal pazarlama kurullarını tanıtması ve böylece devlet müdahaleciliğini körelttiğini düşündüğü durumun temelini atmıştır.

Afrika'daki sömürge yönetimine ilişkin açıkça olumlu genel bakışlar nadirdir. Yine de birçok çalışma, Afrika içi savaşın bastırılmasından, iç köle ticareti ve köleliğin kaldırılmasından, mekanize ulaşımın ve altyapıya yatırımın getirilmesinden ve “yerleşimci” ekonomilerde ve Belçika Kongo'da modern imalatın geliştirilmesinden bahsetmektedir. 20. yüzyılın sonlarındaki ekonomik “küreselleşme” dalgasıyla heyecanlanan bazı ekonomik liberaller, İngiliz imparatorluğunun tarife korumasına genel muhalefetiyle (1846-1931) ve diğer piyasa yanlısı önlemlerle sürece öncülük ettiğini savunmuştur (Ferguson, 2003). Tarifelerle ilgili olarak, bu durum Fransız imparatorluğunun korumacılığı nedeniyle Fransız kolonileri için daha az geçerli olacaktır. Afrika'da sadece tarifeleri değil, aynı zamanda pazarlama kurullarının oluşturulmasını da gören son 30 yıllık İngiliz yönetimi için bu durum pek doğru değildir. Kurumsal değişim perspektifinden bakıldığında, genel olarak bölgeye uygulanabilen temel bir gözlem, Sender ve Smith (1986) tarafından vurgulanmıştır. Marx'ın Hindistan'daki İngiliz yönetimi üzerine yazılarının “trajik iyimser” geleneğinde yazarlar, sömürge yönetiminin başlangıcında ücretli emeğin nadir olduğunu ve sonunda giderek yaygınlaştığını vurgulamışlardır. Bill Warren'a (1980) göre onlar için emperyalizm kapitalizmin öncüsü olarak ortaya çıkmıştır.

Birçok tarihçi, Sahra'nın güneyindeki sömürge yönetiminin yetersizliği ve sömürge devletinin zayıflığı (Herbst, 2000) karşısında şaşırılmaktadır. Bu ortamda, tarıma bağlı ekonomilerde (ve nakit mahsul ekonomilerinde büyük ölçüde genişleyen) ne iyi gittiyse, esas olarak, Polly Hill (1997) tarafından özetlenen bir konum olan ekonomik akılcılık ve girişimcilik yoluyla Afrikalıların sorumluluğunda olduğu iddia edilmektedir. Jean-François Bayart'ın (2000) argümanları daha ikirciklidir. Bayart, Afrika'daki yöneticilerin yerel kaynaklardan büyük gelirler elde etmeyi genellikle zor bulduklarına dair tanıdık gözleme

dayanarak, sömürge yönetimi sırasında ve o zamandan beri Afrikalı seçkinlerin sömürge veya denizaşırı devletlerin müşterisi olduklarını savunmaktadır. Böylece eşitsiz de olsa kendilerine ve yabancılara yarar sağlayan ilişkiler kurduklarını da eklemektedir. Bağımlılık teorisi, tarihsel sonuçları belirlemede yabancı failliğin önceliğini vurgularken, Bayart, Afrikalı seçkinlerin Afrika politik ekonomisinin "dışa dönük" modelini oluşturmada hesaplayıcı ve anahtar bir rol oynadığı konusunda ısrar etmektedir.

Bugüne baktığımızda, Afrika'nın hikayesi değişmiştir. Yirmi yıl önce kıta, Afrika'nın geleceğine ilişkin karamsarlığın nedenleri olarak yoksulluk, hastalık, çatışma ve siyasi istikrarsızlığı öne sürerek birçok yorumcu tarafından büyük ölçüde eleştirilirken, bugün Afrika'yı BRICS ülkelerinin arasında, dünyanın güçlü yükselen ekonomilerinden birisi olarak görmekteyiz. Uluslararası iş dünyası, Sahra Altı Afrika'yı her geçen gün daha çekici bir yatırım bölgesi olarak görürken, IMF, Afrika'nın önümüzdeki on yılda büyümede diğer tüm gelişmekte olan bölgelere öncülük edebileceğini öngörmektedir. Kıta şimdiden dünyanın en hızlı büyüyen altı ülke ekonomisine ev sahipliği yapmaktadır.

Geçmişte, kıtanın büyümesi diğer ülkelerden gelen doğal kaynaklara olan talebe bağlıydı, ancak şimdi ortaya çıkan büyüme hikayesi, bölgenin kendisine daha yakın gelişmelerden kaynaklanmaktadır. Son on yılda Afrika, büyümesi için emtia güdümlü dalgalı patlamalara daha az bağımlı hale gelmiştir ve bu yıllarda GSYİH büyümesinin yalnızca dörtte biri emtialardan sağlanmıştır. Bunun yerine, bölge genelinde makro-ekonomik istikrardaki büyük gelişmeler sayesinde iç tüketimde büyük bir artış ve gelişen bir orta sınıf yaratılmıştır.

Afrika ve diğer gelişmekte olan pazarlar arasındaki ticaret ve yatırım belirgin bir şekilde artmıştır. Çin ve Hindistan ile ticaret son on yılda çarpıcı bir şekilde büyüme kaydetse de Avrupa bölgenin en büyük ticaret ortağı olarak rol oynamaktadır. Afrika içi ticarete de önemli büyüme ve gelişme gözlemlenmiştir.

2.2. Afrika'da Suya Erişimin Genel Görünümü

İyileştirilmiş su ve sanitasyona erişim temel insan haklarından ve her insanın sağlığı ve temel gıdaya erişimi için olmazsa olmazlardır. Ancak dünya çapında birçok insanın böylesine hayati bir ihtiyaca dahi erişimi yoktur. Özellikle gelişmiş ve gelişmekte

olan ülkelerde suya erişim şimdilik bir sorun teşkil etmiyor gibi görünse de bu ülkelerde, küresel iklim değişikliğinin yol açtığı kuraklıklar gittikçe artan şekilde daha fazla etkisini göstermektedir. Kuraklıkların yanında, zaman zaman meydana gelen su taşkınları, mevcut tatlı su kaynaklarının da kirlenmesine ve içilemez veya kullanılamaz hale gelmesine sebep olmaktadır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin yeni yeni yaşamaya başladığı bu tür olumsuzluklar, Afrika kıtasında uzun yıllardır yaşanagelmekte ve suya erişim sorununun hüküm sürdüğü bölgelerde yaşayan Afrikalılar bu sorun kaynaklı birçok hastalığa maruz kalmakta veya bulundukları bölgeleri terk edip başka bölge veya ülkelere göç etmek zorunda kalmaktadırlar.

İyileştirilmiş su ve sanitasyon hizmetlerine erişimden yoksun bırakılan insanlar, potansiyellerini gerçekleştirmek için azalan fırsatlarla karşı karşıyadır (Watkins, 2006). İyileştirilmemiş içme suyu ve sanitasyon, dünyanın en büyük ikinci çocuk katili olarak görülmektedir (Watkins, 2006). Her gün yaklaşık 10.000 kişi su ve sanitasyonla ilgili hastalıklardan ölmekte ve binlercesi de çeşitli zayıflatıcı hastalıklardan muzdarip olmaktadır (Dünya Bankası, 2003). İyileştirilmiş su kaynaklarına erişim ve iyileştirilmiş sanitasyon, su kaynaklı hastalıkları önemli ölçüde azaltmaktadır (Armah, 2014).

1976'da Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı, 1990 yılına kadar kentsel ve kırsal alanlar için su kaynaklarının nitelik ve niceliğini artırmaya yönelik programlara ilişkin acil eylem önerileri sunan Uluslararası İçme Suyu Temini ve Sanitasyon On Yılı'nı (1981–1990) başlatmıştır. Bu, bu tür hizmetlerden yoksun dezavantajlı insanlar için su temini ve sanitasyon kapsamını iyileştirme taahhüdüne yol açmıştır. On yıl boyunca geniş bir yelpazede düşük maliyetli su ve sanitasyon seçenekleri uygulandı (Najlis ve Edwards, 1991). Bununla birlikte, 2013 itibarıyla, gelişmekte olan dünyada yaklaşık 1,3 milyar insan yeterli miktarda temiz suya erişimden yoksun durumdayken, yaklaşık 3 milyar insan yeterli sanitasyon hizmetlerinden yoksun olarak kaydedilmiştir (Bosch vd., 2002).

Sonuç olarak, Binyıl Kalkınma Hedefleri (MDG'ler) 2015 yılında iyileştirilmiş içme suyuna erişimde önemli ilerleme ile sona ermiştir. İçme suyu için küresel hedef, 1990'da yüzde 76'ya kıyasla, küresel nüfusun yüzde 91'inin iyileştirilmiş içme suyuna erişimini sağlayarak 2010'da karşılanmıştır (Mulenga ve diğerleri, 2017). 2015 yılına kadar, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu'nun (UNICEF) İçme Suyu, Sanitasyon ve Hijyen İlerleme Raporu (2017), 5,2 milyarı temsil eden küresel nüfusun yüzde 71'inin güvenli bir şekilde yönetilen içme suyu kullandığını belirtmiştir. Rapor ayrıca,

güvenli bir şekilde yönetilen içme suyu hizmetlerini kullanan her üç kişiden birinin (1,9 milyar) kırsal alanlarda yaşadığını göstermektedir.

2015 BKH değerlendirmesi, beş gelişmekte olan bölgenin hedefe ulaştığını, ancak Kafkaslar ve Orta Asya, Kuzey Afrika, Okyanusya ve Sahra altı Afrika'nın (SSA) hedefi tutturmadığını ortaya koymuştur (Dünya Sağlık Örgütü WHO/UNICEF Ortak Su Temini ve Sanitasyon İzleme Programı, 2015). Temel sanitasyon hizmetlerine erişimin küresel kapsamı, güvenli içme suyuna kıyasla daha düşüktür. Sanitasyon için BKH hedefi, şu anda küresel nüfusun yüzde 68'inin iyileştirilmiş bir sanitasyon tesisi kullanması ile karşılanmış ve bu, 1990'daki yüzde 54'lük rakamın üzerinde bir gelişme olmuştur (WHO/UNICEF Ortak Su Temini ve Sanitasyon İzleme Programı, 2015). İyileştirilmiş içme suyuna ve sanitasyona erişim konusunda önemli ilerlemeler kaydedilmiş olsa da ülkeler arasında, ülkeler içinde ve cinsiyetler arasında büyük farklılıklar bulunmaktadır (Osei vd., 2015).

Sahra Altı Afrika (SSA), kapsamın düşük olduğu bölgelerden biridir. SSA, diğer en az gelişmiş bölgeler gibi, BKH hedefini karşılamamış, ancak BKH döneminde ilerleme kaydetmiştir ve mevcut nüfusunun %42'si 1990'dan beri iyileştirilmiş içme suyuna erişim sağlayabilmektedir (WHO/UNICEF Ortak Su Temini ve Sanitasyon İzleme Programı, 2015). Bölge, iyileştirilmiş içme suyu kaynaklarının kullanımında yüzde 20 puanlık bir artış sağlamıştır (UN – UNICEF, 2015). BKH döneminde (1990-2015) SSA nüfusu ikiye katlanırken, aynı dönemde iyileştirilmiş sanitasyon tesislerine erişim yalnızca % 6 artmıştır (WHO/UNICEF Ortak Su Temini ve Sanitasyon İzleme Programı, 2015).

Mekânsal-zamansal bir perspektiften (ülkeler arasında ve zaman içinde), iyileştirilmiş su ve sanitasyon hizmetlerine erişimi sistematik ve ortaklaşa etkileyen hane düzeyindeki faktörler ve bu faktörlerden hangilerinin jeopolitik sınırları aştığı konusunda çok az ampirik kanıt vardır. Genel olarak, hane düzeyindeki girişimlerin Sahra altı Afrika'da daha geniş bir planlama ve destek çerçevesine nasıl dahil edileceği konusunda da eksik bir anlayış vardır. Bu tür faktörlere ilişkin bilgilerin birleştirilmesi hem politika oluşturmak hem ulusal hem de bölgesel olarak uygun olacaktır.

SSA'daki su temini kapsamındaki kalıcı boşluk, birkaç temel nedene bağlanmıştır. Birincisi, su ve sanitasyon sektörü, nispeten düşük seviyelerde uluslararası donör yardımı ve ulusal hükümetlerden zayıf destek gördüğüdür (Iyer vd., 2006). İkincisi, Sahra altı Afrika'daki nüfus artış hızı, kıtada 1992'ye kıyasla 304 milyon (veya %59) daha fazla insanla dünyanın diğer tüm bölgelerini geride bırakmıştır (Ortak İzleme Programı, 2010).

Uluslararası örgütler tarafından konulan hedefleri gerçekleştirmenin önündeki bir diğer önemli engel, su temini altyapısına yapılan yatırımların genellikle sürdürülebilir hizmet sunumunu başaramamasıdır. Bu bağlamda sürdürülebilirlik, altyapının tasarım ömrü boyunca büyük kesintiler olmaksızın topluluklara su sağlama yeteneğini ifade etmektedir. Gelişmekte olan dünyanın kırsal alanlarında yaygın olan nispeten basit su sistemleri, genellikle genel bir "fonksiyonel yaşam beklentisine" sahiptir, örneğin el pompaları tipik olarak 12-15 yıl boyunca kullanılabilir kalmaktadır (Erpf, 2003). Motorlu pompalı borulu ağlar gibi daha karmaşık sistemler için tasarım özellikleri, çeşitli sistem bileşenleri arasında önemli ölçüde değişebilir durumdadır.

Kırsal Su Temini Ağı (RWSN), Afrika'daki el pompalarının işlevsellik durumunu izlemekte ve kurulu el pompalarının %36'sının herhangi bir zamanda çalışmadığını tahmininde bulunmaktadır (RWSN, 2009). Fildişi Sahili gibi bazı ülkelerde kurulu el pompalarının %60'ından fazlası işlevsiz olarak görülmektedir. Borulu su şebekeleri – özellikle yerçekimi ile beslenenler – genellikle beklenen performans seviyelerinin çok altında çalışmasına rağmen, su hizmetinin tamamen arızalanmasının daha az görüldüğü sistemlerdir (Lockwood ve Smits, 2011).

Sahra altı Afrika'nın kırsal kesimlerindeki su projelerinin kötü performans gösterdiğine dair güçlü sinyallere rağmen, sorunun kapsamının ve doğasının net bir şekilde anlaşılması, veri kıtlığı sorunları ve izleme kuruluşları arasında koordinasyon eksikliği nedeniyle engellenmektedir. Bilimsel çalışmalar, genel sistem performansı için birleşik bir puan geliştirmek üzere çoklu göstergelerden yararlanan, genellikle endekse dayalı bir yaklaşım kullanır (Gross vd., 2001). Diğer araştırmalar, su sistemi performansının çeşitli yönlerinin daha incelikli bir şekilde anlaşılmasına izin veren ve bileşik endekslerin yorumlanmasıyla ilgili olası zorluklardan kaçınan, sürdürülebilirliğin çoklu göstergelerini sunmayı seçmiştir (Davis vd., 2008). Zaman içinde kırsal su kaynaklarının izlenmesi için standartlaştırılmış bir yaklaşımın yokluğunda, ölçeklenebilir çözümler problematik olarak kalmıştır.

Sahra altı Afrika'daki birçok bozuk el pompası ve arızalı boru şebekesi için rehabilitasyon maliyeti, altyapının tasarım ömrü boyunca rutin önleyici bakım maliyetinden önemli ölçüde daha fazladır (Baumann, 2006). Sonuç olarak, kırsal su programları, hizmet verilmeyen nüfuslara erişimi genişletmek yerine kaynaklarının bir kısmını mevcut su noktalarının rehabilitasyonuna tahsis etmelidir. Daha da kötüsü, birçok çalışmayan su

noktası, maliyet engelleri veya gerekli parçaların veya teknik yardımın bulunmasındaki zorluklar nedeniyle zamanından önce terk edilmektedir (Rosenberg, 2011). Bu durumlarda, önceden korunan bir su kaynağı tarafından hizmet verilen haneler genellikle nehirlerle veya geleneksel kuyulara geri dönmek zorunda kalmaktadır.

Su, hem ulusal hem bölgesel anlamda gıda güvenliğinin önemli bir parçasını oluşturur. Bölgede gıda güvenliğini sağlamak için sağlık, geçim kaynakları, ekosistemler ve üretim için kabul edilebilir miktarda ve kalitede su sanitasyonu olmalıdır. Hızla büyüyen bir nüfus için gıda güvenliğinin sürdürülebilir bir şekilde elde edilmesi, su kaynaklarını geliştirmek ve yönetmek, iyi düşünülmüş politikalar gerektirir.

Gıda güvenliği, çoğu gelişmekte olan bölgede kilit kalkınma gündem maddeleridir (Global Panel on Agriculture and Food Systems for Nutrition, 2016). Küresel araştırma ve finansmana öncelik verilmesi ve gıda güvensizliğine karşı mücadeleye yönlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Küresel olarak önemli ilerlemeler olmasına rağmen, Afrika bölgelerinin bazıları için aynı şey söylenememektedir (Mabhaudhi, vd., 2016). Sahra Altı Afrika, uygun sağlık ve büyüme için yeterli miktarda ve kaliteli gıdaya daha az erişime sahip olmaya devam etmektedir. Ayrıca, Sahra altı ülkeleri, nüfusları içinde güvenli gıdaya sınırlı erişime sahip olarak sınıflandırılmıştır.

Son yıllarda gerçekleştirilen küresel gıda güvenliği başarılarına rağmen, gıda güvenliği ve gıda güvenliğine sınırlı erişim, Afrika'daki zorluklar olarak kalmaya devam etmektedir. Su kıtlığı ve düzensiz yağış dağılımı, Afrika'nın gıda güvenliğini sağlama çabalarına engel teşkil etmektedir. Gıda güvenliğinin belkemiği olan tarımsal üretim sistemleri de özellikle Afrika bölgesinde tatlı su kullanımını azaltarak su mevcudiyetini sıkılaştırmaya uyum sağlamaktadır. Bu, su ve arazi kullanımının önemli etkilerine duyarlı yeni beslenme türlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Senker, 2011).

Afrika'da tarımsal üretim için su sorunu arttıkça, sulu tarımın küresel su kullanımındaki payının 2030 yılına kadar %30'un üzerinde artması beklenmektedir (Senker, 2011). Toplam küresel su talebi 2050 yılına kadar iki katına çıkabilir. Kıt su ve toprak kaynakları için artan rekabet, ek gıdanın nereden geleceği konusundaki endişeleri artırmaktadır. Zorluklar, Afrika coğrafyasında su mevcudiyetinde düzensizliklere neden olan iklim değişiklikleriyle daha da şiddetlenmektedir (Davies, vd., 2011).

Tarımda su ihtiyacı sadece miktar olarak değil, aynı zamanda gıda türüne bağlı olarak kalite ve zamanlama açısından da önemli farklılıklar göstermektedir. Bu, özellikle

Afrika'daki birçok ülkenin gıda güvenliğinde kritik öneme sahip olan mısır, pirinç ve buğday gibi temel gıdalar söz konusu olduğunda çok önemlidir. Bu ülkelerden bazıları, su kaynaklarını korumak ve gıda güvenliğini sağlamak amacıyla ülke dışından gıda ithal ederek sanal su ticaretini seçerek ulusal su kaynaklarını korumaya yönelik farkındalığı artırmıştır (Earle, 2001). Diğer ülkeler, tarım sektöründe gıda üretimini, daha çok su verimli mahsullerin ekimine odaklanarak değiştirmiştir.

Su, üretimde önemli olmasının yanı sıra, sanayi ve hane su kullanımına karşı rekabete ek olarak tarım, hayvancılık, gıda işleme, dönüştürme ve hazırlamada da büyük rol oynamaktadır. Gıda işleme, birincil üretimden çok daha az su kullanıyor olsa da gıda sisteminin bu kısmı, yüksek kalite standartlarında ve hem insan hem de ekosistem sağlığı üzerinde herhangi bir sağlık ve güvenlik riski oluşturmayan suya ihtiyaç duymaktadır.

Ayrıca, işleme endüstrilerinden kaynaklanan kirlilik etkilerini azaltarak su kullanım verimliliğini uygulamaya yönelik bir yönelim de vardır (Newborne & Mason, 2012). Gıda işlemede kullanılan kalitesiz su, ishal gibi gıda kaynaklı hastalıklara ve yetersiz beslenmeye katkıda bulunan diğer hastalıklara yol açabilmektedir. Güvenli olmayan gıda, özellikle çocukları, yaşlıları ve hastaları içeren daha savunmasız popülasyonları etkileyen bir hastalık kısır döngüsü yaratma etkisine sahiptir. Afrika'nın yüzleşmek zorunda kaldığı temiz suya erişim problemleri uzun süredir devam etmektedir. Temiz suya erişim yukarıda özetlendiği üzere sadece içme suyuna erişim olarak algılanmamalı, aynı zamanda temiz ve güvenli yiyecek, hijyen ve tarım gibi konularda da önemli olduğunun bilincinde olunmalıdır.

2.3. Türkiye'nin Afrika ile Siyasi İlişkileri

Türkler ve Afrikalılar arasındaki ilişki, Osmanlı Devleti döneminde 15. ve 16. yüzyıllar arasında kurulmuştur. Osmanlı Devleti daha çok Kuzey Afrika'yla ilişkiliydi çünkü bu bölge onun yönetiminin bir parçasıydı. Mısır'dan Cezayir'e kadar İslam dini ve kültürünün tarihi mirasının izleri askındır. Kuzey Afrika bölgesi, Osmanlılar için yeni yurtdışını da oluşturmuştur. Bu bölge Türkler için tanıdık olduğundan ilişkiler daha güçlü hale gelmiş ve birkaç yılda konsolide olmuştur (Angey, 2014).

Afrika'nın diğer bölgesi, özellikle Sahra altı bölgesi, Osmanlı Devleti ve sonrasında Türkler tarafından fazla bilinmiyordu. Osmanlı döneminde, Kanem Bornu İmparatorluğu ve

Hausa Devletleri gibi Afrika Krallıkları ile düzenli olmayan bazı ilişkiler kurulmuştur. 1861'de Cape Town'da Osmanlı Fahri Konsolosluğunun kurulması ve ilk Osmanlı imamı Ebu Bekir Efendi'nin Müslüman cemaatine gönderilmesiyle Kıta'nın güneyinde Osmanlı'nın ilk varlığı görülmüştür (Özkan & Akgün, 2010). Kültürel ilişki Batı Afrika'daki bazı topluluklara kadar ulaşmıştır. 1894 yılında Osmanlı Devleti, Lagos'ta bir caminin yapımına katılarak Müslüman cemaatinin lideri Muhammed Şita'ya Bey unvanını vermiştir. Ancak, genel olarak, Sahra Altı Afrika, uzak bir coğrafya, yoksulluk, açlık, bulaşıcı hastalıklar ve iç savaşlar diyarı olarak kabul edilmiştir. Türk varlığı zamanla daha çok Sudan'da ve Afrika Boynuzu'nda görülmüştür. Ancak ilişki, Kuzey Afrika bölgesi ile kurulduğu kadar yakın olmamıştır (Van den Berg ve Meester, 2019).

1923'ten soğuk savaşın sonuna kadar Türk-Afrika ilişkileri çok zayıf bir şekilde devam etmiştir. Türkiye'nin iç durumu hükümetin önceliği olduğu için, Afrika'ya yeterli önem verilmemiştir. Türkiye'nin çıkarları Kafkas bölgesinde ve ayrıca Orta Asya'da olduğundan, bu bölgelere daha fazla önem verilmiştir. Afrika kıtasında sadece birkaç Türk uluslararası kuruluşu ve bazı diplomatların bireysel eylemleri görülmüştür. Ancak Türkiye dekolonizasyon sürecini desteklemiş ve yeni Afrika Devletlerinin bağımsızlığını tanımıştır. Mısır, Libya, Tunus, Cezayir, Fas ve daha sonra Sudan, Gana, Kenya, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Nijerya, Senegal ve apartheid sonrası Güney Afrika'da Türk büyükelçilikleri açılarak bu bağımsızlığın tanınması resmîleşmiştir (Angey, 2014). Ancak soğuk savaştan sonra Afrika ile ilişkilerin doğası değişmiştir.

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde ortaya çıkan kalkınma ekonomisi ve uluslararası politika alanlarında yaygın olarak 'dış yardım' olarak bilinen resmî kalkınma yardımları hem yardım yanlısı hem de yardım karşıtı tartışmaları doğurmuştur. Uluslararası refah ve barışın destekçisi olarak, 'Üçüncü Dünya' devletlerinde az gelişmişlik için etkili bir panzehir olarak, rasyonalist bakış açısı ise bağışçıların dış politika hedeflerini ilerletmek ve dış politika hedeflerini takip etmek için kullandıkları bir dış politika aracı olarak görülür. İkinci yaklaşım, Marshall Planı'nın başarısının ve Bretton Woods kurumlarının eski Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Harry S. Truman'ın liderliğinde oluşturulmasının ardından giderek daha fazla kullanılmaya başlanmıştır. Bugün anlaşıldığı şekliyle 'dış yardım', ünlü Point Four Programı ile küresel boyutlar ve tanınırlık kazanmıştır. Bu bağlamda Sachs, 'Avrupalı sömürgeci güçlerin çöküşünün ardından Amerika Birleşik Devletleri'nin, kurucu atalarının kendilerine miras bıraktığı misyona dünya çapında boyutlar

kazandırma fırsatı bulduğunu açıklamakta ve Devlet Planlama Teşkilatı'nın (Devlet Planlama Teşkilatı) Sahel ülkelerine (Gine, Moritanya, Somali, Sudan, Senegal ve Gambiya) gıda yardımı şeklinde yaptığı kalkınma yardımlarını da buna örnek olarak göstermektedir (Kardaş, 2013). Bu, bir zamanlar geleneksel olarak zengin devletlerin özel bir dış politika aracı olan dış yardımın artık yalnızca ABD'nin faaliyetleri tarafından yönlendirilmediğinin açık bir işareti olarak da görülmektedir. Türk siyasi seçkinleri, Türk dayanışmasına dayalı bir kimliğe atıfta bulunarak bu yeni doğan devletlerle kültürel, dilsel ve coğrafi bağları yeniden kurmayı amaçlamıştır. Ancak 1990'ların ortasında, Balkanlar ve Doğu Avrupa'nın Müslüman nüfusun çoğunlukta olduğu bölgelerinin yeniden inşası ve insani yardıma yönelik bir odak kayması olmuştur. Sırasıyla 1993-1995 ve 1998-1999 yıllarında Bosna ve Kosova'da yaşanan etnik savaşlar, Türk toplumunun geniş bir kesiminin siyasi yelpazeye yayılmasına sebep olmuştur. Balkan Müslümanları başta olmak üzere dünya Müslümanlarına karşı da büyük bir sempati duyulmasına yol açmıştır. Zamanı gelince, bu dönemde doğrudan insani yardımla bağlantılı, Müslüman odaklı, inanç temelli hayırseverlik örgütleri adına, İslam'ın yerel alanda yeniden canlanmasıyla birlikte, daha önemli ve etkili katılımlar ortaya çıkmıştır.

Özetle, 1990'lar boyunca, dış politikanın bir aracı olarak dış yardım, ulusal politika hedefleri doğrultusunda hem Türkiye'nin yakın çevresinde hem de daha geniş dünyada Müslüman ve Türk devletlerinin çoğunda aktif olarak uygulanmıştır. STK'lar ve devlet gibi jeopolitik, kültürel ve dini manzarayı daha geniş bir bağlamda ele alan yardıma dahil olan aktörlerin çoğalması, özellikle 2004 sonrası dönemde derinleşmiştir. AK Parti'nin dış yardım politikası ilkeleri ve özellikle Ahmet Davutoğlu'nun stratejik derinlik paradigması çerçevesinde, Türkiye'nin GSYİH'si ve Avrupa Birliği'ne katılım süreci açısından hızlı ekonomik büyüme göstermesi dış yardımları şekillendiren başlıca faktörler olmuştur. Bu faktörler, Türkiye'nin kalkınma yardımları politikası ve dolayısıyla maddi çıkarlarını ve düşünsel güçlerini tarihi, kültürel, kültürel ve kültürel açıdan zengin ülkelere yönlendirerek Türkiye'nin yumuşak gücünün genişletilmesinin araçlarından biri haline gelen Türk Uluslararası İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (TİKA) için yeni bir aşamayı işaret etmiştir. Bu anlamda AKP dönemi, geleneksel dış yardım davranışlarının kapsamı ve sonuçlarında da önemli bir değişiklikle sonuçlanan ana akım dış politikadan keskin bir sapmayı temsil etmektedir.

1998 yılında Türkiye, “Afrika Açılımı” adlı yeni bir planı kabul etmiştir. Bu plan, Türkiye’nin Afrika’ya geri dönüşünün başlangıcı olmuştur. Bu planın amacı, Afrika ile siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkileri geliştirmektir. Türkiye, Afrika ile ilişkilerinde diğer gelişmekte olan ülkelere katılmıştır. Örneğin 2009 yılında Afrika’da Türkiye’nin iştiraki %6,5 civarındadır (Angey, 2014, s.2-3). Bu ilişkinin amacı, Türkiye’nin Afrika ile ilişkilerini derinleştirmek için yeni bir strateji oluşturmaktır.

Türkiye-Afrika ilişkisinin doğası bazı faktörlere bağlıdır. Afrika, çeşitli alanlarda bir gelişme potansiyeli oluşturan bir kıta konumuna yerleşmiştir. Afrika ülkeleriyle sağlam bir ilişkiye sahip olma perspektifi Türkiye için hayati önem taşımaktadır. Afrika büyük bir pazar ve Türkiye’nin ihtiyaç duyduğu doğal kaynaklara ve hammaddelere sahip olduğundan Türkiye- Afrika ilişkilerinin güçlü olması büyük önem arz etmektedir. Türkiye ekonomisi büyürken son on yılda enerji, hammadde ve tarım ürünlerine olan talep artmıştır. Afrika, bu ürünlerin bulunabileceği potansiyel bir pazar konumundadır. Bu açıdan bakıldığında, Türkiye’nin Avrupa pazarlarına olan bağımlılığını ve Rusya’dan olan enerji bağımlılığını azaltacağı için Afrika ülkeleriyle sağlam bir iş birliği geliştirmesi önemlidir. Türkiye’nin Afrika’da sömürge geçmişi yoktur. Fransa ve İngiltere gibi Afrika’da iş birliğine dayanan eski Batılı sömürgeci güçler yerine, Türkiye-Afrika ilişkisinin doğası, “kazan-kazan” ortaklığına ve karşılıklı saygıya dayanmaktadır.

Türkiye’nin mevcut Afrika politikası, büyük ölçüde Avrupa Birliği’nin (AB) Türkiye’yi 1997’de aday üye olarak reddetmesine verdiği yanıtın bir sonucudur. Bu reddin bir sonucu olarak, Türkiye’nin siyasi seçkinleri dış politikasını genişletmek için farklı seçenekler düşünmeye başlamıştır. Bu yeniden oryantasyon çabasının ana odak noktası, Afrika, Latin Amerika ve Asya gibi geleneksel olarak ihmal edilen bölgelerdi. Ancak bu mütevazı açılış planları, siyasi ve ekonomik çalkantılar nedeniyle dört yıl sonrasına kadar başlatılamadı (Özkan ve Akgün, 2010). Tutarlı politika uygulaması, Türkiye’de Adalet ve Kalkınma Partisi’nin (AK Parti) 2002’de üç partili bir koalisyonun yerini almasıyla nihayet mümkün olmuştur (Özkan, 2011). Ankara’nın Afrika politikasının ayrıntıları, her biri ayrı bir anlam taşıyan beş aşamada incelenebilir. AK Parti’nin 2002’de iktidara gelmesi ile 2005’in ‘Afrika Yılı’ ilan edilmesi arasındaki dönem, Türkiye’nin Afrika’ya yönelik dış politikasında bir ön aşamayı temsil ediyordu. Afrika’nın potansiyeline ilişkin ilk değerlendirmeler bu yıllarda yapıldı ve Türk yetkililerin Afrikalı muadilleriyle daha düşük düzeyli toplantılar düzenlendi. 2005 yılının ‘Afrika Yılı’ olarak belirlenmesi, Türkiye’nin

Afrika ile daha güçlü ilişkiler kurma kararlılığının açık bir işaretidir (Sıradağ, 2013). 2005'te başlayan ve 2008'deki Birinci Türkiye-Afrika Zirvesi ile sona eren ikinci dönem, siyaset ve ekonomi de dahil olmak üzere bir dizi alanda ilişkilerin çeşitlendiği bir dönem olmuştur. Bu dönemde, Türkiye-Afrika ilişkileri Türk yetkililerin başlangıçta tahmin ettiğinden daha fazla ilerleme kaydetti ve her iki taraf da muadillerine daha aşına oldu. Üçüncü dönem 2008 zirvesiyle başladı ve o dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Ağustos 2011'de Somali'nin başkenti Moghadishu'ya olan ziyaretine kadar devam etti. Bu, Türkiye-Afrika ilişkilerinin çok boyutlu bir nitelik kazanması anlamına gelmekteydi. Türk hükümeti çeşitli Afrika ülkelerinde büyükelçilikler açarken, ülkenin Afrika ile ticaret hacmi 4 milyar dolardan yaklaşık 18 milyar dolara, yani dört katına çıkmıştır. Birinci aşamanın biçimlendirici doğasının ardından, ikinci ve üçüncü aşamalar, Türkiye'nin Afrika politikasının artan karmaşıklığını içeriyordu. Erdoğan'ın Somali'ye yaptığı resmî ziyaretle başlayan dördüncü dönemde, Türkiye-Afrika ilişkileri daha olgun bir siyasi ilişkiye dönüşmüştür (Özkan ve Orakçı, 2015). 2011 yılında, Türk hükümetinin Somali girişimi, ulusun sadece ekonomik bağlar ve insani yardım veya kalkınma yardımına ek olarak siyasi meseleler ve güvenlik meseleleri olan yüksek siyasete odaklanmasını gerektirdi. Türkiye'nin Somali'ye desteği, tanınmayan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile yaşadığı deneyimlerden sonra, Ankara için tartışmasız ikinci bir devlet inşası deneyimi olmuştur. Göreceli kamu düzeninin restorasyonu ve dünyanın Somali ihtilafına yeniden ilgi duyması, Türkiye'yi görüşleri geniş çapta takdir edilen önde gelen bir paydaş konumuna yükseltmiştir. Bunun bir sonucu olarak, Türk makamları diğerlerinin yanı sıra AB, İngiltere, İspanya, Norveç ve ABD'den temsilcilerle Afrika meseleleri konusunda bir araya gelmiştir (Davutoğlu, 2012).

2014 yılı sonu, Türkiye-Afrika ilişkilerinde beşinci dönemin başlangıcı olmuştur. Bu dönem muhtemel ilişkilerin “normalleşmesine” ve kurumsallaşmasına odaklanmıştır. Bu nedenle, mevcut başarıları sağlamlaştırmanın ve daha sistematik bir yaklaşım geliştirmenin anahtarını elinde tuttuğu için mevcut dönem özel bir öneme sahiptir. Bu noktada, iki sorun bulunmaktadır. Birincisi, ikinci Türkiye-Afrika Ortaklık Zirvesi, Kasım 2014'te Ekvator Ginesi'nin Malabo kentinde düzenlenmiş ve Malabo zirvesi, Türk hükümetinin Afrika ülkeleriyle ilişkilerinin tamamen normalleşmesinin yolunu açmıştır. Daha önce, 2008'deki ilk Türkiye-Afrika Zirvesi'ne katılan Afrikalı liderlerin çoğunun, Türkiye'nin kıtaya olan ilgisinin samimiyeti konusunda ciddi şüpheleri olduğu ve ülkenin gündemi hakkında sorular yönelttiği bildirilmiş olsa da Malabo Zirvesi, gelecekte iş birliğini genişletme ve karşılıklı

faydaları en üst düzeye çıkarma ve böylece Afrikalı liderlerin endişelerini giderme olasılığına odaklanmıştır (Kalin, 2014).

Mevcut aşama için ikinci bir zorunluluk, ilişkileri derinleştirmek ve genişletmek olmuştur. Şimdiye kadar, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) ve Türk Diyanet Vakfı (TDV) dahil olmak üzere devlet kurumları, Afrika kıtasını bağımsız olarak keşfetmeye ve kendi perspektiflerini geliştirmeye çalışmıştır. Bu, Türkiye'nin kıtadaki etkileşimlerinin daha da çeşitlenmesine zemin hazırlamıştır (Kavas, 2006). Genel olarak, Türkiye'nin Afrika ile angajman tarzı, zaman geçtikçe yeni unsurların eklenmesiyle yavaş yavaş derinleşen bir süreç olmuştur. Benzer şekilde, Türk bürokrasisinden yeni aktörler ve kurumlar da Afrika politikasının şekillenmesinde yer almış; bu arada, Afrikalı ortakların bu ilişkileri geliştirme konusundaki çıkarları da giderek artmıştır. Artık Türkiye ile Afrika arasındaki ilişkinin, ilgili tüm aktörlerin katkısıyla tam gelişmiş olduğu düşünülebilir. Bu süreç böylece bu ilişkilerin sosyal, politik ve ekonomik düzeylerde normalleşmesine yol açmıştır. Türkiye, Afrika alanına yeni giren bir aktör olmaktan, Afrika ile giderek daha yerleşik bir ortak olmaya geçiş yapmıştır.

2010 yılından bu yana Türkiye, 30 yeni büyükelçilik açarak ve dört konsoloslukla birlikte toplam büyükelçilik sayısını 43'e çıkararak kıtadaki diplomatik ağını önemli ölçüde genişletmiştir. Aynı dönemde Ankara'daki Afrika diplomatik misyonlarının sayısı da on altıdan 50'ye yükselmiştir. Üst düzey resmî ziyaretler artarak devam etmektedir (MFA, 2016). 2004 yılından bu yana Türkiye ile Afrika arasındaki yıllık ticaret hacmi 5,5 milyar dolardan 2015 yılında 23 milyar dolara yükselerek, 6 milyar dolarlık rekoru kırmıştır (Hürriyet Daily News, 2016). 2010 yılından bu yana ticari ve ekonomik iş birliğini teşvik etmek ve ikili iş konseyleri kurmak amacıyla onlarca uluslararası anlaşma imzalanmıştır ve 2021 yılı itibarıyla bu ticaret hacmi 34,5 milyar dolara yükselmiştir. Bunlar Etiyopya, Güney Afrika, Somali ve Kenya gibi ülkelerle imzalanmıştır (Özkan, 2013). Türk Hava Yolları ise 28 Afrika ülkesinde 46 noktaya direkt uçuşlar düzenlemeye devam etmektedir. Afrikalı insan sermayesi oluşturmaya çalışan YTB, yüzlerce Afrikalı öğrencinin Türk üniversitelerinde eğitim masraflarını karşılamaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi, İkinci Türkiye-Afrika Ortaklık Zirvesi, Türkiye'nin Afrika politikasının yeni bir döneme girdiği fikrini ortaya koymuştur. Bu zirvede taraflar, ilişkilerini stratejik ortaklık düzeyine yükseltmeye karar verdikleri 2014-2019 yılları için ortak bir eylem planı imzalamışlardır.

Bu uzun vadeli plan, her iki tarafın da bu ilişkiye olan bağlılığının ciddiyetini gösterdiğinden, Türkiye'nin Afrika politikasının ülkenin uluslararası arenada daha alakalı ve görünür olmasına ciddi katkılar sağladığını belirtmek doğru olacaktır. Bu, Türkiye'nin Afrika ile ilişkilerin normalleşmesini ve kurumsallaşmasını içeren gelişen ilişkisinin beşinci aşamasıyla bağlantılı faaliyetlerle tutarlıdır.

2.4. Türkiye'nin Afrika'ya Yaptığı Kalkınma Yardımları

Türkiye'nin Afrika ile ilişkisi evrilip giderek daha karmaşık hale gelmesine rağmen, Türk makamları Ankara'nın Afrika kıtasıyla ilişkilerinde kalkınma yardımlarının önemini farkındadır (Hasimi, 2014). Türk modeli, insani boyutu Kıtaya giriş noktası olarak görmektedir. Bu politika doğrultusunda TİKA, en dezavantajlı ülkelere hibe sağlamak için Afrika'daki on yedi ülkede temsilcilikler kurmuştur. Son on yılda yardım, Türkiye'nin genel dış politikasının ve özellikle Afrika politikasının en güçlü unsurlarından biri olmuştur. Muhtemelen ülkenin yumuşak güç stratejisinin bir parçası olmuştur (Lough, 2012).

TİKA, Ankara'nın kalkınma yardımları politikası kapsamında şu anda Afrika'da 40'tan fazla ülkede faaliyet göstermektedir. TİKA, başlangıçta Orta Asya, Kafkaslar ve Balkanlar'daki devletlerin geçişine yardımcı olmak amacıyla kurulmuştur. Ancak 2003 yılından sonra örgüt daha küresel bir yardım kuruluşuna dönüşmüş ve Afrika da dahil olmak üzere faaliyet alanlarını genişletmiştir (Fidan ve Nurdun, 2008). Türkiye, ofisleri aracılığıyla, özellikle teknik yardım sağlayan projelerde Afrika ile iş birliğini genişletme yönünde güçlü bir irade ortaya koymuştur. Türkiye'nin eski Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, Türkiye'nin sağlık, eğitim, tarım, çevre, altyapı ve kapasite geliştirme gibi stratejik alanlar yaparak Afrika ile ilişkiler kurmaya çalıştığını açıklamıştır (Gül, 2008: 2). Bu alanlar temel olarak Türkiye'nin Afrika'ya yaptığı kalkınma yardımları oluşturmaya devam etmektedir. Türkiye, Afrika'ya yardım sağlamak için TİKA'nın faaliyetlerinin yanı sıra uluslararası kuruluşlardan da yararlanmıştır. Örneğin, Dünya Sağlık Örgütü, Dünya Gıda Programı (WFP) ve Kızılay aracılığıyla Türkiye, çeşitli Afrika ülkelerine kuraklık ve diğer doğal afetlerin olumsuz etkileriyle başa çıkmalarına yardımcı olmak için 7,5 milyon dolar bağışta bulunmuştur. Ancak miktarlar hala çok küçük kalmaktadır. 2008 yılında Türkiye, WFP aracılığıyla insani yardım olarak 3,5 milyon dolar tahsis ederken (Daily Monitor, 2008),

2009'da Afrika Birliği bütçesine yarım milyon dolarlık mütevazı bir bağışta bulunmuştur (African Union Commission, 2009). Benzer şekilde, Türkiye ilk kez 2007 yılında İstanbul'da 33'ü Afrika'da (49 üyeden) olmak üzere En Az Gelişmiş Ülkeler (LDC) zirvesine ev sahipliği yapmıştır. Bu zirve sırasında Türkiye, bu ülkelerin kullanımı için 20 milyon dolarlık kalkınma yardımı taahhüt etmiştir. Türkiye'nin LDC üyelerinin gelişimine olan bağlılığını göstermek için Ankara, 2011'in ilk yarısında LDC'lerin dördüncü konferansına da ev sahipliği yapmıştır.

Türkiye'nin küresel kalkınma yardımları topluluğundaki rolü, ülkenin son on yılda ODA hacminde benzeri görülmemiş bir başarı elde etmesi ve devam etmesi beklenen bir artış eğilimi ile kademeli olarak sağlamlaştırılmıştır. 2002 yılında 85 milyon ABD Doları ile başlayan ODA, 2017 yılında özel akışlarla 9,3 milyar ABD Dolarına ulaşmış, 2018 yılında resmî ve özel sektör finansmanı ile 9,9 milyar ABD Dolarına yükselmiştir (TİKA, 2018). Bu yardım miktarıyla Türkiye, OECD verilerine göre, 37 OECD/DAC ülkesi için ODA'daki ortalama artış oranının üzerinde olan, gayri safî milli hasılasına oranla %1,10 ODA katkı oranı ile ilk sırada yer almıştır.

2018'de Afrika'ya yapılan yardım hacmi bir kez daha 134,8 milyon ABD dolarına yükselirken, bu 2011-2015'te ulaşılan miktardan yine de çok uzak kalmıştır. Bununla birlikte, yardım oranındaki değişimin Sahra Altı Afrika 'ya (SSA) kıyasla Kuzey Afrika'da daha büyük olması özellikle dikkat çekicidir, SSA'nın payı nispeten daha az etkilenmiştir. 2013'ten (581,8 milyon \$) 2018'e (23,4 milyon \$) kadar Kuzey Afrika ülkelerine yapılan yardım miktarındaki güçlü değişiklik, Ankara'nın varlığını güçlendirmeyi ve katkıda bulunmayı amaçladığı bölgeye yönelik değişen jeopolitik ve ekonomik çıkarlarının sonucu olmuştur (Altunışık, 2014).

2.5. Afrika'da Resmî ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Faaliyetleri ve Su Kuyusu Projelerinin Sürdürülebilirliğinin İncelenmesi

Türk STK'larının ve sivil toplum kuruluşlarının Afrika'daki insani yardım faaliyetleri, Türkiye'nin uluslararası düzeyde yumuşak gücünün artırılmasında kritik bir rol oynamaktadır. Daha önce Türk hükümetlerinin Türk STK'ları ve farklı kimliklere sahip sivil toplum kuruluşları ile iş birliği yapıp yapmaması Türkiye'de baskın olan farklı ideolojilere

zarar verir diye bir korku bulunmaktaydı fakat bu korkuların ortadan kalkması ile birlikte, 2002 yılından bu yana Türkiye, kimlikleri ve değerleri ne olursa olsun farklı Türk STK'ları ve sivil toplum kuruluşları ile ilişkilerini güçlendirmiş ve onları yoksulluk, hastalık, savaş, çatışma ve deprem gibi doğal afetlerden etkilenen farklı bölgelerde daha fazla sorumluluk almaya teşvik etmiştir.

Afrika'daki Türk STK'larının din, ırk, millet ve sosyal statüsü ne olursa olsun herkese insani yardım sağlama politikası, Türk STK'larının Afrika'daki rolünü güçlendirmiştir. Afrikalılar, ayırım gözetmeksizin ve her koşulda herkese hizmet etmelerinden dolayı Türk STK'larına ve sivil toplum kuruluşlarına desteklerini sağlamıştır. Ayrıca, Türk STK'ları, insani sorunları azaltmak için kapsamlı projeler yapmayı amaçlayan tamamlayıcı bir politika geliştirmiştir. Örneğin, sadece bir çatışma bölgesindeki eğitim sorunlarına değil, aynı zamanda sağlık, tarım ve insan hak ve özgürlüklerine de odaklanarak çalışmalar yapılmaktadır. Kapsamlı bir insani yardım politikası geliştirmek, Türk STK'larını ve sivil toplum kuruluşlarını diğer Batılı STK'lara kıyasla dünya siyasetinde daha güçlü, daha şeffaf, daha insani ve daha etkili kılmıştır.

Sivil toplum kuruluşları, Sahra Altı Afrika'da birçok kalkınma projesi üstlenerek, Türkiye'yi kıtaya en büyük uluslararası kalkınma bağışçılarından biri haline getirmiştir. Türk STK'larının Afrika bütçesine gelince, yaklaşık 500 milyon dolarlık bir bütçenin üçte biri sadece Güney Afrika ülkeleri için ayrılmış durumdadır. Bağışların yarısı insani yardım, dörtte biri kalkınma ve geri kalanı lojistik amaçlıdır. Kamu kurumlarının Sahra altı Afrika'da faaliyetlerine başlamasından önce, STK'ların faaliyetleri, çoğunlukla kriz zamanlarında veya dini bayramlarda olmak üzere, gıda, giyecek ve ilaç tedariki şeklinde geçici, tek ülke acil yardım kampanyaları şeklinde olmuştur. Bu tür kampanyalar aynı zamanda inşaat ve altyapı projeleri şeklinde daha sürdürülebilir ve uzun vadeli kalkınma yardımlarına dönüşmüştür. Örneğin İHH, 2005 yılından bu yana okul yapımı, sağlık kontrolleri, su kuyusu açma gibi projelerde yer almaktadır. Yerel STK'larla iş birliği, bu STK'lar için bilgi birikimi ve yeni ağ oluşturma fırsatları kazanmalarını sağlamış ve faaliyetlerini hızlandırmalarına ve genişletmelerine yardımcı olmuştur.

Afrika'da insani yardım sağlayan başka önemli Türk STK'ları da bulunmaktadır. Cansuyu Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği, Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı, Deniz Feneri Derneği ve Yeryüzü Doktorları bunlar arasındadır. Bu Türk STK'larının Afrika'da su kuyuları açma, sağlık hizmetleri sağlama, yetim bakımı ve eğitim gibi çok çeşitli insani

yardım programları vardır. Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı, Tanzanya, Kamerun ve Burkina Faso gibi Afrika'nın farklı ülkelerinde 100'den fazla su kuyusu açmıştır (Hüdayi Bülteni, 2016). Tanzanya'da 1941 öğrencinin eğitim gördüğü öğretmenler için bir eğitim koleji ve gençlik merkezleri vardır. Vakıf, üniversite öğrencilerine ücretsiz eğitim sağlamakta, yetimlere maddi destek sağlamakta ve Ramazan ve kurban bayramlarında yoksullara yiyecek ve giyecek dağıtmaktadır. Hudayi Vakfı ayrıca Kamerun'da ve Burkina Faso'da ortaokul ve liseler işletmektedir. Gana'nın merkezinde fakülte, lise, ilköğretim okulu, öğrenci yurtları, sağlık merkezi, cami ve dini işler için idari binaları içeren büyük ve kapsamlı bir eğitim kompleksi yapmıştır (Hüdayi Bülteni, 2016). Vakıf, projeyi Türk hükümeti, Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı ve Samsun Büyükşehir Belediyesi de dahil olmak üzere Türkiye'deki farklı ortaklarla iş birliği içinde yürütmektedir.

Türkiye'nin Afrika'da faaliyet gösteren devlet kalkınma teşkilatlarının başında TİKA, Türk Kızılay'ı, AFAD, TDV ve İHH bulunmaktadır. Araştırmamızın bu bölümünde Afrika'da aktif olarak görev alan bu Türk devlet teşkilatları incelenecektir.

2.5.1. Türk İş birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA)

Türk Uluslararası İş birliği Ajansı (TİKA), Afrika ülkeleriyle insan merkezli bir iş birliği yaklaşımına öncelik veren, devlet tarafından işletilen bir kalkınma ve koordinasyon kurumudur. Ocak 1992'de 480 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Dışişleri Bakanlığı'na bağlı teknik yardım kuruluşu olarak kurulmuştur. 4 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 521. Maddesi ile Türkiye'deki diğer kurum ve STK'larla iş birliği içinde çalışarak diğer ülkelerle yapılacak sosyal, kültürel, ticari, iktisadi ve teknik alanlardaki projeler geliştirmek ve yürütmekle görevlendirilmiştir. Bu nedenle TİKA, başta kültürel gruplar, ticari kuruluşlar ve çok uluslu şirketler olmak üzere devlet dışı aktörleri koordine eden ve sinerji içinde çalışan bir devlet kurumudur. TİKA'nın Afrika'daki temel amaçlarından biri, kalkınma deneyimlerini Afrika devletleriyle paylaşmak ve insani ve iktisadi krizlerden etkilenen ülkelere yardım sağlamaktır. TİKA eski Başkanı Serdar Çam, "Temel amacımız, Türkiye'nin tecrübesini aktararak gelişmekte olan ülkelere katkı sağlamak ve Afrika ülkeleriyle karşılıklı güvene dayalı adil ve sürdürülebilir iş birliğini pekiştirmektir" demiştir (TİKA, 2019).

TİKA'nın 2014 yılı İnsani Yardım Raporu istatistiklerine göre, Türkiye'nin insani yardımı 3,3 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir ve böylelikle Türkiye, 2014 yılında dünyanın en büyük üçüncü insani bağışçısı olmuştur (TİKA, 2017a). 2015'te Türkiye'nin acil durum ve insani yardım bütçesi 3,2 milyar dolar, 2016'da 6,4 milyar dolar ve 2017'de 8 milyar doları aşmıştır. Kalkınma yardımları açısından 2018 yılında Türkiye dünya sıralamasına göre 6. sırada yer almıştır. Fransa, Almanya, Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere gibi birçok gelişmiş ülkeyi geride bırakmıştır. Bu ilerleme büyük ölçüde ülkenin devlet dışı aktörlerle sinerji içinde çalışan insani yardım kuruluşlarına borçludur. 150'den fazla ülkede faaliyet gösteren TİKA, Türkiye'de diğer devletlerle insani yardım ve kalkınma yardımlarını destekleyen en yüksek kurum olarak yer almaktadır. 2017 yılında Türkiye, dünyadaki insani yardım sıralamasında birinci sırada yer almıştır (TİKA, 2017b). 2020 yılında ise yine TİKA'nın raporlarına göre Türkiye'nin yaptığı kalkınma yardımları toplamda 8.1 milyar doları geçmiştir (TİKA, 2020). Türkiye, TİKA aracılığıyla 37'den fazla Afrika ülkesine Eğitim Tarım, sağlık, su ve mesleki eğitim alanlarında insani ve kalkınma yardımı sağlamaktadır. Sayısız TİKA projesi, istihdam olanakları yaratılmasına ve bölgedeki hiper işsizlik ve yoksulluk oranlarının azaltılmasına büyük katkı sağlamıştır. TİKA, Türk hükümetinin Afrika'da insani yardım sağlama hedefine ulaşmasına yardımcı olmak için kullandığı başlıca kurumlardan biri olmuştur.

TİKA raporlarına göre, dış yardım girişimleri daha çok altyapı hizmetlerinin iyileştirilmesi, kurumsal yapılanma ve ekonomik altyapı; örgün eğitimin genişletilmesi, kapasite geliştirme projeleri; bütçe hibeleri, insani yardım programları gibi kalkınma yardımları olarak görülmektedir. Su kuyularının açılması veya sağlık hizmetlerine erişimin artırılması gibi yerel halkın çok işine yarayacak konularda da yardımlar yapılmaktadır. 2020 yılında 22 adet su kuyusu projesi gerçekleştiren TİKA, 2021 yılı faaliyet raporuna göre 54 su kuyusu projesi hayata geçirmiştir (TİKA, 2020-2021)

2.5.2. Türk Kızılay'ı

Türk Kızılay'ı, Türkiye'nin Afrika'daki imajını oluşturan bir diğer kâr amacı gütmeyen yarı resmî kurumdur. Örgüt 150 yılı aşkın bir süredir faaliyet göstermekte ve dünyanın birçok yerinde insani yardımları da bulunmaktadır. Uluslararası Kızılhaç Komitesi tarafından tanınmakta olan Kızılay oldukça eski uluslararası ilişkilere de sahiptir (Özkan,

2013). Türk Kızılay'ı, son yirmi yılda insani yardıma ihtiyaç duyan birçok Afrika ülkesinde faaliyet göstermektedir. Kızılay'ın 2018 yılında dünya genelinde 51 ülkeye yardım sağladığı ifade edilmektedir (Kızılay, 2019). Teşkilat, 2006 yılında Sudan'ın Darfur bölgesinde 5 milyon dolar değerinde bir sahra hastanesi inşa edip donatmıştır. 2008 yılında Çad'da modern bir ilaç merkezi kurmuştur. Afrika'daki en büyük yardımlarından biri, Somali'deki kıtlık mağdurlarına yardım etmek için Türkiye çapında 2011 yılında başlattığı kampanya olmuştur. Kızılay, sağlık projelerini önemli oranda Yeryüzü Doktorları (DWW) adlı Türk tıp uzmanlarından oluşan bir sivil toplum kuruluşuyla koordine etmektedir. Son yıllarda ekip, Kenya, Sierra Leone, Gana, Sudan ve Demokratik Kongo başta olmak üzere birçok Afrika ülkesine tıbbi yardım sağlamıştır. 2007 ve 2014 yıllarında DWW, Türk Kızılay'ı ile ortaklaşa Orta Afrika Cumhuriyeti'ne tıbbi hizmetler ve gıda yardımı sağlamıştır (Kızılay, 2019). DWW, Mogadişu'da bir hastane ve tıp eğitim merkezi işletmekte ve Somali tıp uzmanlarını eğitmektedir. Son yıllarda su kuyusu programlarını başlatan Türk Kızılay'ı 17 su kuyusunu hizmete açmıştır (Kızılay, 2022)

2.5.3. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)

AFAD, adından da anlaşılacağı üzere afet ve acil ihtiyaçlar çerçevesinde faaliyet göstermektedir. 2011 yılında Somali'de yaşanan kuraklık ve kıtlığın başlangıcında, acil yardımların öncelikli olması nedeniyle AFAD faaliyetleri daha sık gündeme gelmiştir. Ancak kıtlığın azalmasıyla kalkınma yardımı ihtiyacı daha önemli hale gelmiş ve AFAD yardımları eskisinden daha az görünür hale gelmiştir. Şu anda AFAD, dikkatini Suriyeli mültecilerin acil ihtiyaçlarına odaklamıştır.

AFAD'ın en çok desteklemiş olduğu Afrika ülkesi olan Somali'deki faaliyetleri şu şekilde sıralanabilir:

- Ağustos 2011'den bu yana toplam 22.128 ton insani yardım,

Bölgeye 16 uçak ve 8 gemi ile 92.690.000 TL (42,9 milyon ABD Doları) yardım gönderilmiştir. AFAD ayrıca 57 yaralı Somaliliyi tıbbi tedavi için Türkiye'ye getirmiştir (AFAD, 2012).

- 9 Şubat 2012 tarihinde 40 ton ilaç ve tıbbi malzeme gönderilmiştir.

• 13 Şubat 2012 tarihinde Somali'den bombalı saldırıda yaralanan 19 yaralı 16 refakatçisiyle birlikte Türkiye'ye getirilmiştir.

- 28 Şubat 2012 tarihinde Türk Hava Yolları kargo uçağı ile 40 ton ilaç ve tıbbi malzeme gönderilmiştir.
 - 5 Mart 2012 tarihinde Sağlık Bakanlığı (7 ton), Kızılay (650 kg) TİKA (7 ton) iş birliğinde toplam 15 ton insani yardım gönderilmiştir.
 - 1 Mayıs 2012 tarihinde Türk kargo uçağı ile toplam 47 ton ağırlığında ve 1.193.471 TL (552,3 bin ABD Doları) tutarında insani yardım gönderilmiştir.
 - 26 Haziran 2012 tarihinde TİKA, Somali Sağlık Bakanlığı, Aselsan, Türk Polisi, Kızılay ve çeşitli sivil toplum kuruluşlarının iş birliğiyle 60 tonluk insani yardım gönderilmiştir.
 - 26 Haziran 2012 tarihinde Somali'deki bir sahra hastanesine verilmek üzere Aselsan'ın iletişim ekipmanlarıyla birlikte ilaç ve tıbbi malzeme gönderilmiştir
 - 22 Temmuz 2012 tarihinde AFAD koordinasyonunda çeşitli STK'ları, TİKA ve Kızılay tarafından toplanan 6.493.553 kg'lık yardım gönderilmiştir.
 - Eğitim faaliyetleri alanında AFAD, Diyanet İşleri Başkanlığı ortaklığında 400'den fazla genç Somaliliyi lise düzeyinde eğitimlerine devam etmeleri için Türkiye'ye getirmiştir.
- AFAD, TİKA örneğinde olduğu gibi, diğer kurumlarla da yakın iştişare içinde çalışarak özellikle insani ve tıbbi yardımların kargo ile taşınmasında ve küçük projelerin finansmanında önemli roller oynamaktadır.

2.5.4. Türkiye Diyanet Vakfı (TDV)

Din ve tarih, Türkiye ile Afrika'daki Müslüman ülkeler arasında güven ilişkisini meşrulaştıran ve oluşturmaya yardımcı olan en önemli iki unsurdur. Bu bağlamda dinin rolü hem devletten devlete ilişkilerde hem de toplumsal ilişkilerde oldukça önemlidir. Diyanet, yakın zamana kadar dış politikada aktif bir role sahip değildi ve sadece Türkiye'deki Müslümanların dini meselelerine odaklanmaktaydı. Türkiye'nin çok boyutlu dış politika yaklaşımı ile din, özellikle Afrika'da Türkiye'nin yumuşak güç unsurlarından biri haline gelmiştir.

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Somali'deki genel desteğı iki kategoride değerlendirilebilir: Birincisi Diyanet Vakfı'nın yarı bağımsız bir varlık olarak çalışmaları ve projeleri, ikincisi ise Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Türk devletinin bir parçası olarak uluslararası arenaya katılımıdır. Ancak söylenebilecek şey, her ikisinin de katılımının

aciliyetin sonucu olduğu ve iyi planlanmadığıdır. Bununla birlikte, özellikle Mogadiğu'daki Türkiye Büyükelçiliği'nin açılmasıyla TDV'nin katılımı daha organize hale gelmiştir.

TDV'nin Afrika'ya ilk desteği yalnızca doğrudan insani yardım şeklinde olmuştur. Ancak, projelerinin odağını eğitim, din hizmetleri ve Somali'den Türkiye'deki din bilimleri fakültelerine ilahiyat fakültelerine öğrenci getirmek gibi temel amaçlarına kaydırmıştır. Rakamlar dalgalanmaya devam etse de 2014 yılı itibarıyla Türkiye'de Diyanet'in yardımıyla 9000'den fazla öğrenci öğrenim görmektedir. Diyanet'in 2011 yılından bu yana Somali'deki faaliyetleri için toplamda 222 milyon dolardan fazla harcama yaptığı tahmin edilmektedir. Türkiye'nin en büyük dini kurumu, iki Afrika ülkesi olan Liberya ve Çad'da 250 bin kişiye güvenli içme suyu sağlaması beklenen 25 kuyu açmıştır (Güven, 2021). Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı, yaptığı açıklamada, ülkedeki 150.000'den fazla kişiye güvenli içme suyu sağlamak için Çad'ın başkenti N'Djamena ve diğer bölgelerde 13 kuyu açtığını bildirmiştir.

2.5.5. İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH)

İHH, 1995 yılında Türkiye'de İstanbul'da bir sivil toplum kuruluşu olarak kurulmuştur. Özellikle Mayıs 1992'de Bosna-Hersek ve Aralık 1994'te Çeçenistan'da çıkan savaşlar, İHH İnsani Yardım'ın kuruluşunda önemli rol oynamıştır. Bosna-Hersek'in 1 Mart 1992'de bağımsızlığını kazanmasıyla birlikte Sırp'lar, Mayıs 1994'te Bosnalı Müslümanlara karşı büyük bir soykırım yapmaya başladılar. Ülkedeki bu soykırımı uluslararası toplum ve hatta İslam dünyası engelleyememiştir. Bosna savaşı en büyük soykırım olarak biliniyordu ve en yıkıcı savaş İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yaşandı. 1994 yılında toplam nüfusu dört milyon olan ülkede, savaş sırasında 100.000'den fazla sivil öldürölmüş ve iki milyon insan soykırım sonucunda evini ve ülkesini terk etmek zorunda kalmış ve mülteci durumuna düşmüştür. Türkiye'den insanlar bireysel olarak insani yardım toplamaya başlamışlar ve bu bölgelerdeki acıları hafifletmek için Bosna savaşı ve Çeçen Savaşı mağdurlarına göndermişlerdir.

Bosna ve Çeçen Savaşlarından etkilenen insanlara yönelik insani yardım programları düzenleyenler, savaş mağdurlarına daha etkin yardım etmek ve insani yardımları daha hızlı ulaştırmak için bir insani yardım vakfı kurulması gerektiği kanısına varmışlardır (Sıradağ, 2015). Bu gönüllü insanların eylemi sonucunda 1995 yılında İHH kurulmuştur. Bugün 120 ülkede faaliyet gösteren vakıf, savaş, çatışma, deprem ve açlıktan etkilenen bölgelere insani

yardım ulaştırmaktadır. Uluslararası alanda insani yardım sağlama konusunda en büyük ve lider Türk STK'sıdır. Daha da önemlisi, İHH sadece küresel olarak değil, aynı zamanda ülke çapında da çalışmalar yürütmektedir. İHH'nın amaç ve hedefleri yıllar içinde genişlemiştir. Vakfın faaliyetlerini aşağıdaki şekilde sınıflandırmak mümkündür:

a) Acil yardım faaliyetleri: Vakıf, sağlık hizmetleri, tıbbi malzeme yardımı ve yiyecek, giyecek ve çadır teslimatı sağlamayı amaçlamaktadır;

b) Sosyal yardım faaliyetleri: Gıda yardımı programları, yetim bakım programları, barınma ve giyim yardımı programları, mesleki eğitim programları ve su kuyuları ve kanallar açmayı amaçlamaktadır.

c) Eğitim yardım faaliyetleri: Eğitim tesisleri ve altyapı yardımları, eğitim materyalleri yardımları ve mesleki eğitim yardımlarını içerir

d) Kültürel yardım faaliyetleri: Radyo ve televizyon yayınlarının desteklenmesini, cami ve türbeler inşa edilmesini içerir

e) Sıhhi yardım faaliyetleri: Sağlık tesisleri ve altyapı yardımlarından ve sağlık hizmetleri yardımından oluşur

f) Farkındalığı artırmaya yönelik projeler: İHH, insan hakları ihlallerini önlemek için sosyal sorumluluk bilincini artırmak amacıyla uluslararası konferanslar, paneller, sempozyumlar düzenlemektedir. Örneğin, 2004 yılından bu yana BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi'nde Özel Danışmanlık Statüsüne sahip olup, İslam İş birliği Teşkilatı (İKÖ) İnsani Forumu, Irak'taki Uluslararası Yardım Kuruluşları Konseyi ve Türkiye Yardımlaşma Vakfı üyelikleri bulunmaktadır (Ertürk, 2015).

Vakfın en önemli özelliği, insan hakları ihlallerinden, yoksulluktan, çatışmalardan, savaşlardan, depremlerden etkilenen herkese din, ırk, bölge, mezhep ve millet ayrımı yapmaksızın insani yardımda bulunmasıdır. Ayrıca İHH, 2007'de TBMM, 2006'da Pakistan, Somali ve Irak Vakıflar Genel Müdürlükleri tarafından çeşitli yerel ve uluslararası ödüllere de layık görölmüştür. Buna ek olarak, 2005 yılında Türkiye Vakıflar Genel Müdürlüęü tarafından kaynaklarını en çok kullanan vakıf olarak sečilmiřtir.

İHH'nın, Afrika'nın iç sorunlarını azaltmayı hedefleyen dış yardımlar açısından doğru bir öncü ve taahhüt rolü vardır. İHH, kıtada insani yardım konusunda çok çeşitli girişimlerde bulunan önemli Türk sivil toplum kuruluşlarından biri olmuştur. İHH, hem Afrika'ya açılan hem de Türkiye'de Afrika'nın sorunları hakkında farkındalık yaratan önemli bir öncü hayır kurumu olarak faaliyet göstermektedir. Ayrıca İHH, ülkeler arasındaki

ortak çıkarlarla Türkiye-Afrika ilişkilerinin hızlandırılmasına yönelik yeni yaklaşıma katkı sağlamıştır. Bugüne kadar İHH, insani yardım angajmanı konusundaki farkındalığı arttıran, Türkiye'nin Afrika imajını, Afrika'ya yaptığı insani yardımlar ile değiştiren, hayati sorunların çözümüne yönelik iş birliğinin hızlandırılması açısından önemli bir rol oynayan bir vakıf olmuştur (Sıradağ, 2015)

İHH, Somali'ye insani yardım temelinde ilk dış yardım girişimini başlatan STK olmuştur. Daha sonra projelerini genişleterek diğer Afrika ülkelerindeki varlığını kademeli olarak artırmıştır. İHH, Etiyopya'da yaşanan büyük sıkıntıda su sıkıntısına çözüm olan ilk dayanıklı projesiyle çalışmalarını yoğunlaştırmıştır. Kıtayı dış yardım araçlarıyla yürütülen yatırım, kalkınma ve insani yardım projelerinin merkezi haline getirmek için Afrika kampanyasını başlatmış; uyguladığı çok çeşitli yardım projeleriyle Afrika ülkelerinin geniş bir kesimine ulaşmıştır (Ertürk, 2015).

İHH, yoksunluk ve yoksulluğun yoğunlaştığı Afrika ülkelerinde, savaş ve doğal afetlerin yaşandığı kriz ülkelere öncelikli olarak giysi, gıda, acil sağlık hizmeti ve çadır sağlayarak mağdurların hayati ihtiyaçlarını karşılamakta ve uzun vadeli faydalı projeler yürütmektedir. Afrika halkının bu sorunları aşabilmesi için Afrikalı aileler için mesleki programlar düzenlemekte; yetimhanelere temel hizmetler sağlamakta, gezici klinikler ve hastaneler gibi sağlık hizmetleri ile temel eğitim için araştırma merkezleri ve okulların kurulması gibi eğitim hizmetleri vermektedir. İHH, teknik eğitime verdiği desteğin yanı sıra, birçok Afrika ülkesinde temiz su temini için sondaj projelerinin oluşturulması da dahil olmak üzere çok sayıda projeye doğrudan katkıda bulunmaktadır (İHH, 2011).

2.6. Türkiye'nin Afrika'da Açtığı Su Kuyusu Projelerinin Sürdürülebilirliği

Halk sağlığını iyileştirmek, ekonomik kalkınmayı teşvik etmek ve yoksulluğu azaltmak için en önemli önlemlerden biri, temiz su ve sanitasyon kaynaklarına evrensel erişim ve bunların kullanımıdır. Yetersiz ve sürdürülemez yatırımların mirası, 884 milyon kişinin hala iyileştirilmiş içme suyuna erişiminin olmaması ve 2,5 milyar kişinin iyileştirilmiş sanitasyona erişiminin bulunmaması anlamına gelmektedir (WHO, 2008). Su ve sanitasyon hizmetlerinin eksikliği ile bağlantılı sorunların çokluğu ve derinliği ve temiz suya erişim elde etmenin faydaları, önlem almak için teşvik edici unsurlardır. Dünya

çapındaki toplam hastalık yükünün yaklaşık %10'u güvenli olmayan su, sanitasyon ve hijyenden kaynaklanmaktadır ve ilişkili hastalıklar yılda 3,6 milyon cana mal olmaktadır (Pruss-Ustun vd., 2008). İyileştirilmiş su ve sanitasyona erişim önemlidir, çünkü bu sağlıklı toplulukların temelidir ve önemli sağlık, ekonomik ve sosyal kazanımlarla sonuçlanır (Bartram ve diğerleri, 2005). En az gelişmiş ülkelerde, yatırılan her dolar için tahmini değeri beş ABD doları olan bu kazanımların gerçekleştirilmesi (Hutton vd., 2007), su ve sanitasyon hizmetlerine güvenilir ve sürekli erişime bağlıdır.

Yaklaşık yirmi yıldır, sürdürülebilirliğe yönelik ilk resmî, küresel taahhüt olan BM Gündem 21'in 1992'de imzalanmasından bu yana, dünya, sürdürülebilirlik önlemlerinin, özellikle içme suyu ve sanitasyonla ilgili olan kalkınma çabalarına nasıl entegre edileceğiyle ilgili mücadele etmektedir. Çalışmayan kuyuların ve kullanılmayan tuvaletlerin yüzdesi, yetersiz işletme ve bakımın ve sürdürülebilir hizmetlerin eksikliğinin açık bir göstergesidir.

Sahra Altı Afrika'daki 11 ülkede yapılan bir ankette, kırsal alanlarda işleyen su sistemlerinin yüzdesi %35-80 arasında değişmektedir (Sutton, 2004). Güney Afrika'da yapılan bir araştırma, Doğu Cape'deki sondaj kuyularının %70'inin işlevsel olmadığını belgelemiştir (Mackintosh ve Colvin, 2003). Tanzanya'da 7.000 kuyu ve sondaj kuyusu üzerinde yapılan bir ankette, ortalama olarak %45'i çalışır durumda ve 25 yaş ve üzeri sistemlerin sadece %10'u hala çalışır olarak kaydedilmiştir (Haysom, 2006). Bir sanitasyon programı yardımıyla inşa edilen tuvaletlerin yaklaşık %40'ının tamamlanmadığı veya kullanılmadığı, Gana kırsalında olduğu gibi, bakıma muhtaç durumdaki sanitasyon uygulamalarına ilişkin örnekler de belgelenmiştir (Rodgers vd., 2007). Bozulma eğilimini durdurmak ve Birleşmiş Milletler'in Binyıl Kalkınma Hedefleri'ne (BKH) ulaşmadaki ilerlemeyi hızlandırmak için acilen ihtiyaç duyulan şey, sürdürülebilirliğe tutarlı bir şekilde odaklanmaktır. "2015 yılına kadar suya ve sanitasyona erişimi olmayan oranı 1990 rakamlarından yarıya indirmeyi" (BM, 2000) hedefleyen BKH'ler, su ve sanitasyon için küresel ilgi ve desteğin harekete geçirilmesinde önemli olmuştur. Bununla birlikte, yeni hizmetlerin genişletilmesine odaklanan Binyıl Kalkınma Hedefleri gibi çabalar, uzun vadeli, kritik olarak ihtiyaç duyulan işletme ve bakım yatırımlarından ziyade altyapının hızlı inşasını teşvik ederek işlevsel sürdürülebilirliği kesintiye uğratma riski taşımaktadır.

Türkiye'nin Afrika'da yürüttüğü su kuyusu projelerini destekleyen ve yapımında yer alan birçok STK bulunmaktadır. TDV'nin halihazırda yürütmekte olduğu "Bir Damla Hayat" projesi ile maddi zorluklar nedeniyle su çıkarılması oldukça zor olan Afrika

kıtasında, günlük ihtiyacı gidermesi ve tarımda kullanılmak üzere temiz su ihtiyacının karşılanması amaçlanmaktadır (TDV, 2021). Toplamda 38 ülkede 842 su kuyusu projesi yapılmış olup, bunlardan 575 tanesi bitmiş ve kullanıma hazır durumdadır. Bunun yanı sıra, TİKA tarafından yayınlanan raporda, BM tarafından bir insan hakkı olarak tanımlanan temiz suya erişim ile ilgili yapılan çalışmalardan söz edilmiştir. Bu çalışmalar kapsamında Mogadişu'da Burao'da ve Sudan'da önemli ölçüde içme suyuna ulaşım, su kuyusu ve kullanım amaçlı su projeleri geliştirilmiş; Mogadişu'da 21, Burao'da 5 ve Sudan'da 28 su kuyusu açıldığı bildirilmiştir (TİKA, 2021). Bu bölgelerin yanı sıra Senegal ve Nijer'de de TİKA tarafından toplamda 267 adet su kuyusunun açıldığı bildirilmiştir.

Araştırmanın bu bölümünde öncelikle Afrika'da suya erişim meseleleri tartışılacak olup ardından bölgede su kuyusu projeleri yöneten STK'lar ile ilgili bilgi verilmiştir. Bu bölümün amacı, Afrika'da Türk STK'ları tarafından yapılan su kuyusu projelerinin sürdürülebilirliğini ölçerek, yapılan projelerin ne kadar kullanışlı ve yararlı olduğunu ortaya koymaktır. Her ne kadar yüksek miktarda su kuyusu projesi yürütülse de yukarıda açıklandığı üzere her proje sürdürülebilir olmamakta ve Afrika halkının yaralarına merhem olmaktan uzak kalmaktadır. Yapılacak olan anket çalışmasının sonuçları, bu sürdürülebilirliğin ne düzeyde olduğunu, açılan su kuyularının ne derecede yararlı olduğunu ve gelecekte sürdürülebilirlik problemleri yaşamamak için neler yapılması gerektiği gibi önemli konular ile ilgili gelecek araştırmalara ışık tutacaktır. Bu anket çalışması ile birlikte literatürde Afrika'da yürütülen su kuyusu projeleri hakkında bulunan eksikliğin de giderilmesi hedeflenmektedir.

BÖLÜM III

AFRİKA'DA KURULAN SU KUYULARI VE TÜRKİYE MERKEZLİ STK'LARIN FAALİYETLERİ

Afrika'da, %40'ı güvenli ve temiz suya erişimi olmayan toplam 783 milyon insan yaşamaktadır. Bölge, nüfusunun %40 ila %75'inin güvenli ve temiz suya erişimini iyileştirmeye yönelik 2015 Binyıl Kalkınma Hedefini (MDG) karşılayamamıştır. Tanzanya bu hedefe ulaşamayan ülkelerden biridir. Dünya Bankası'na göre, güvenli ve temiz suya erişimi iyileştirilmiş kırsal Tanzanya'nın yüzdesi 1990'da %45 ve 2015'te %46 idi (Dünya Bankası, 2017). Tanzanya önemli bir ilerleme kaydetmemiş olsa da dünyadaki diğer kırsal nüfusların güvenli ve temiz suya erişimi artırmak için 1990'da %62'den benzer bir zaman dilimi içinde %85'e ilerleme kaydettiğini belirtmek önemlidir (Dünya Bankası, 2017). Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin (SDH'ler) bir sonraki aşamasına geçerken, bağışlanan fonların ötesinde mülkiyeti ve sürdürülebilirliği teşvik etmek için müdahalelerin nasıl farklı şekilde uygulanabileceğini incelemek önemli olacaktır. Bu durumda, bu su kaynaklarının sürdürülebilirliği, en azından işlevlerinin, bozulduğunda veya hasar gördüğünde tamir etme yeteneği de dahil olmak üzere topluluklara güvenli ve temiz su sağlamaya devam etmesine izin verecektir. Çözümlerin, topluluklar için uygun maliyetli ve uygulanabilir teknolojilere odaklanması ve genel olarak kırsal toplumların çevrelerine ve sınırlı kaynaklarına uygun şekilde yatırım yapmasına ve bunlara katılmasına izin vermek için düşük maliyetli müdahale teknolojilerine ihtiyaç vardır. Uluslararası Çevre ve Kalkınma Enstitüsü (IIED) tarafından yakın zamanda belirtildiği gibi, Afrika'da sondaj kuyusu açmak için 360 milyon ABD dolarına kadar harcanmıştır. Bu kuyular bir kez bozulduğunda, topluluklar onları onarmayı göze alamaz ve genellikle birkaç yıl içinde başarısız olurlar (IIED, 2009). Su temininin Topluluk Temelli Yönetiminin (CBM) çoğu kırsal toplulukta etkili olduğu kanıtlanmamış olsa da CBM'de reform yapmak ve mevcut topluluk çabalarını geliştirmek bazı topluluklar için güvenli su kaynaklarına erişimi iyileştirmek için seçeneklerden biri olabilir.

2010 yılında, kâr amacı gütmeyen bir kuruluş olan Maji Safi kwa Afya Bora Ifakara (MSABI: Ifakara'da daha iyi sağlık için temiz su), 20-30 m derinliğinde sondaj kuyuları açarak Kilombero bölgesindeki kırsal su kaynaklarını iyileştirme projesini başlatmıştır. Çalışma Tanzanya'daki Kilombero bölgesindeki üç bölgeye odaklanmıştır; Ifakara,

Namawala ve Idete. Bölge yaklaşık 13.545 km²'dir ve toplam nüfusu 407.880'dir. Yalnızca Ifakara'da yaklaşık 55.956 kişi bulunurken, Idete'de 21.648 kişi yaşamaktadır. Namawala mahallesi düzeyindeki veriler (minimum nüfus sayımı) Tanzanya ulusal istatistiklerine dahil edilmemiştir, ancak Namawala istatistiklerine benzer olduğu tahmin edilmektedir. Kilombero Nehri'nin birkaç kolu ve kaynağı bu üç bölgedeki köylerin çoğunu besler.

Güvenli ve temiz suya erişimi iyileştirmek için MSABI, delinmiş halat pompaları kurmaya başlamıştır. Bunlar astarlı ve örtülü sondajlardır. Ayrıca elle kazılmış açık kuyuları, astar sağlayarak, yerel olarak yapılmış bir halat pompası kurarak ve kuyunun üstünü kaplayarak kapalı kuyulara dönüştürmek için başka bir projeye başlamışlardır. MSABI'nin çabalarından önce, bölgenin 750'den fazla su noktasına sahip olduğu ve %75'inden fazlasının sığ kazılmış kuyular ve yüzey suyu olduğu tahmin ediliyordu (MSABI, 2010). Nüfusun %25'inden azının güvenli ve temiz suya erişimi vardı ve %15'inden azı iyileştirilmiş sanitasyona sahipti. 2011 yılına kadar, MSABI 150 sondaj kuyusu kurmuş ve elle açılan kuyuları herhangi bir dış kontaminasyondan korumak için kaplamak ve kaplamak için bir proje başlatmıştır.

Bu projenin amacı, kırsal halkların temiz ve güvenli suya erişimi iyileştirmek için ekonomik ve sürdürülebilir müdahaleler sağlamaya yönelik gelecekteki çabalara rehberlik etmek için üç farklı kuyu tasarımının su kalitesini karşılaştırmak olmuştur. Daha önce MSABI açık kuyuları kapalı kuyulara dönüştürmeye başlamıştı. Ancak, bu çalışma başlamadan önce bu program durdurulmuştur. MSABI halat pompa kuyularının kapalı kuyulardan (kapalı kuyuya dönüştürülmüş açık kuyular) çok daha iyi su kalitesi sağladığı varsayılmıştır. Bununla birlikte, bu ilk bulgular, su kaynaklarının dış kirlilikten korunduğu göz önüne alındığında, önemli bir fark olmayabileceğini düşündürmektedir. Sınırlı kaynaklara ve yüksek yoksulluk oranlarına sahip kırsal alanlar bağlamında, topluluğun kendisinin karşılayabileceği müdahaleler, güvenli ve temiz suya erişimi iyileştirmenin yanı sıra bir toplulukta mülkiyeti teşvik etmede kritik öneme sahiptir. Daha derin kuyuların açılması, topluluğa getirilmesi gereken sondaj makineleri gerektirir ve bu da pahalıdır. Güvenli ve temiz suya erişimi iyileştirmek için SKH hedeflerine ulaşmanın yeni aşamasına girerken, sürdürülebilirlik ve sahiplenmeyi sağlamak için toplulukların kendilerinin bu müdahalelere nasıl katılabileceklerini araştırmak için çaba gösterilmelidir. Çözümler, bağışçı fonlarının ötesinde sürdürülebilirliği inşa etmek için mevcut topluluk çabalarını koordine etmeli ve bunlardan yararlanmalı ve uygulanabilir teknolojileri keşfetmelidir.

Uluslararası Çevre ve Kalkınma Enstitüsü (IIED), kuyuların ve kuyuların inşası için 360 milyon ABD dolarına kadar harcadığını ve daha sonra bakım yapılmadığı veya bozulduklarında tamir edilmediği için işe yaramaz hale geldiğini söylemektedir. Sonuç olarak, kırsal Afrika'da 50.000 su tedarik noktası çalışmıyor. Rapora göre, Senegal'in Kaolack bölgesinde STK'lar tarafından inşa edilen su noktalarının sadece üçte biri çalışıyor ve kuzey Gana'daki su noktalarının %58'inin onarıma ihtiyacı vardır. Raporun yazarı Jamie Skinner, su noktalarının genellikle bağışçılar, hükümetler ve STK'lar tarafından yerel halka tam olarak danışmadan ve uzun bir süre boyunca sondaj kuyularını temiz ve çalışır durumda tutmanın ne kadar mal olacağını öğrenmeden inşa edildiğini söylemektedir. Bu sorun Uganda'nın kuzey doğusundaki Katine alt ilçesinde ortaya çıkmıştır. 2007 yılında, Afrika Tıp ve Araştırma Vakfı ve Çiftlik-Afrika Katine'deki geliştirme çalışmalarına başlamadan önce, Emuru bataklığının yanındaki Abia köyündeki kirli su kaynağında solucanlar bulunmuştur. Bir hayır kurumu tarafından kazılmış, kötü inşa edilmiş ve bakımsız bu sığ kuyu, toprak ve hayvan dışkılarıyla doluydu ve yerel halkı hasta ediyordu. Amref'in Katine'deki stratejisi, proje başladığından bu yana ilçede kurulan yeni güvenli su noktalarını işletmek ve sürdürmek için yerel toplulukları eğitmektir.

Açılan yeni sondaj kuyularını izlemek ve bozulursa yeni eğitilmiş el-pompa teknisyenleriyle temas kurmak için su ve sanitasyon komiteleri kurulmuştur. Komiteler, ihtiyaçları tartışmak için düzenli olarak köy sağlık ekipleriyle buluşmakta ve bu fikir, sondaj kuyularını kullanan herkesin uzun vadeli bakımlarına finansal olarak katkıda bulunacağı yönündedir. Ancak geçen yıl su mühendisi Bob Reed kendi web sitesinde, kırsal su kaynaklarının sürekli dış destek olmaksızın sürdürülemeyeceğini ve sondaj kuyularının sürdürülemez olduğunu savunmuştur. Durum bu şekildeyken, en önemli kısım STK'lar tarafından kurulan su kuyularının sürdürülebilir olup olmadığı konusudur. Afrika'da uzun süredir su kuyuları kuruluyor olmasına rağmen, temiz suya erişim konusundaki problemler hala aşılamamıştır. Bunun başlıca sebebi, bağışlarla kurulan su kuyularının sürdürülebilir yapılar olmaması ve aylar içerisinde kullanılamaz duruma gelmesidir.

Afrika'da su kuyularının açılmasında, sondaj için en uygun alanın kararlaştırılmasından, bölge halkının su kaynağına ulaşım imkanlarından, inşaatın son rötuşlarının yapılmasına kadar birçok etken vardır.

Bu etkenler aşağıdakileri içermekle birlikte tek başına yeterli değildir:

- Dünyanın kimyasal çözülmesi

- Kanalizasyon ve dışkıya yakınlık
- Mevsimsel su tablası dalgalanmaları
- Suyun kalitesi

Her türlü güvenli su erişimi inşaatı da uygun kalitede malzemeler gerektirir ve uluslararası mühendislik ve mimari standartlarına uygun olmalıdır. Tüm bunları gerçekleştirmek teknik bilgi ve beceriye ihtiyaç duyar. Bir su kuyusu açmak için bir hidrojeolog, bir sondaj ekibi, mühendisler ve yerel bir topluluk su komitesinden oluşan bir uzman ekip, kuyunun sürdürülebilir olması için büyük önem teşkil etmektedir.

Sondaj makinelerini etkin bir şekilde çalıştırmak için farklı girdilere ihtiyaç duyulur. Gerçek sondaj makinesinde, hava kompresörü, matkap uçları ve sondaj borusu vardır; bunların tümü sondaj işlemi boyunca kullanım kılavuzuna uygun bir şekilde yönetilmeli ve ayarlanmalıdır.

Sondaj, bir topluluğa temiz ve güvenli su sağlamanın her zaman en uygun çözümü olmayabilir. Bazen kırsal, uzak topluluklarda sondaj yapmak bile mümkün değildir.

Lifewater'ın WASH Mühendisi Sarah Young'a göre, "Bazı köylerdeki jeolojik oluşumlarda yeraltı suyu bulunmayabilir, özellikle de köy bir tepenin üzerinde veya yağmur suyunun bir kuyuyu doldurabileceği alanlardan uzakta bir yamaçtaysa."

Bir topluluk için daha uygun olabilecek başka su erişim çözümleri türleri de vardır. Seçeneklerden biri, STK'ların genellikle bağış toplaması kolay olduğu için tercih ettiği düşük teknolojiyle elle kazılmış bir kuyudur, su tablası sığ bir derinlikte mevcut olduğunda ve kuyu tam anlamıyla elle kazıldığında ve tamamen çimento ile kaplandığında inşa edilebilecek bir su kaynağı oluşturur. Mevsimsel yağmurların azalmasıyla birlikte kuruyabilir.

Diğer bir seçenek, yakınlarda doğal bir kaynak akarken mümkün olan korumalı yay olarak adlandırılır. Bu çözüm ile kaynak suyu uzun ömürlü depolarda stoklanır ve suyu kirlenmeden korumak için plastik borularda oluşan bir sistem aracılığıyla musluğa yönlendirilir.

Mekanik pompalama, giderek daha popüler hale gelen başka bir seçenektir. Sondaj işleminden sonra, güneş panelleriyle çalışan mekanik bir dalgıç su pompası teknolojisi ile kurulur. Bu, şebeke elektriğine ya da geleneksel bir el pompasına ihtiyaç duymadan aynı anda birçok kişinin sudan istifade etmesine izin verir.

Daha da önemlisi, her su projesi kendi başına, mevcut olan varlıkları belirlemek ve bir topluluğun karşılaştığı su sorunları için en iyi çözümü uygulamakla başlayan özel bir proje gerektirir. Geleneksel el pompalarıyla açılan su kuyuları, düzgün bir şekilde ve bir topluluk liderliği ekibiyle ortaklaşa inşa edildiğinde, kırsal toplulukların su sorunlarını geçici olarak çözebilir. Uzun süreli ve sürdürülebilir bir çözüm için dalgıç pompalar ve elektrik enerjili yapılar tercih edilebilir. Son keşifler göz önüne alındığında, bu özellikle önemlidir.

Birleşik Krallık tarafından sponsor olunan bir araştırma programı olan Gizli Kriz Projesi, 2017 yılında endişe verici bir keşif yayınlamıştır. Uganda’da rastgele seçilen 200 su kuyusunun yüzde 45’inin işlevsel olmadığı tespit edilmiştir. Yalnızca %24’ü hizmet ettikleri topluluklara güvenli ve yeterli miktarda su sağlayabiliyordu.

Kırsal Su Temini Ağı’ndan (RWSN) yapılan benzer bir araştırma, gelişmekte olan ülkelerdeki tüm su kaynaklarının (sadece derin, sondaj kuyuları değil) ortalama olarak yüzde 22’sinin şu anda bozuk olduğunu göstermektedir.

Lifewater’ın mühendislerine göre, sondaj kuyuları en sürdürülebilir seçenek olabilir. Şu anda Lifewater’ın gerçek zamanlı izleme ve takibi, Lifewater su kaynaklarının %98 sürdürülebilirlik oranı olduğunu göstermektedir. Açılan su kuyuları aynı zamanda dünyadaki derin akiferlerdeki suya da ulaşabilir, yani su tablasındaki mevsimsel dalgalanmaların kuyudaki mevcut su miktarını etkilemesi daha az olasıdır.

Afrika’da kâr amacı gütmeyen bir kuruluşla su kuyuları açmayı düşünürken, su kaynaklarının sürdürülebilirliğini nasıl takip ettiklerini öğrenmek önemli bir noktadır. Gelecekteki kaçınılmaz onarımlar için fon ve bağışların mevcut olduğundan emin olmak için topluluklarla çalışarak sürekli para akışı sağlayabilen sivil toplum örgütlerinin daha sürdürülebilir su kuyuları üretmek konusunda daha başarılı olmaları olası bir durumdur.

Su, Afrika’nın karşı karşıya olduğu sosyo-ekonomik krize yanıt vermede hayati bir öneme sahiptir. Bu krizi ele almak için çeşitli ekonomik araçlar kullanılmış olsa da bu çabaların başarısı büyük ölçüde sürdürülebilir su kaynaklarının mevcudiyetine bağlıdır. Öte yandan, su kaynaklarının geliştirilmesi için sürdürülebilir bir fon akışının sağlanması için ekonomik kalkınma çabalarının da başarıyla yönetilmesine ihtiyaç vardır. Su mevcudiyeti ve kalkınma arasındaki bu karşılıklı bağımlılık, su ve yoksulluk arasındaki bağlantı ile örneklenmektedir. Yoksulluk nedeniyle, Afrika’da yeterli su ve sanitasyona erişim düşüktür. Yine de güvenli su ve sanitasyona yetersiz erişim nedeniyle, kıtada canlılığı ve ekonomik üretkenliği azaltan bulaşıcı hastalıkların görülme sıklığı yüksektir. Suyu ve sanitasyona

yetersiz erişim bu nedenle yoksulluğun hem nedeni hem de sonucudur. Benzer şekilde, yetersiz su kaynakları, gelişmiş tarımsal kalkınma ve gıda güvenliği için bir kısıtlama haline gelebilir. Net sonuç, su kaynaklarının geliştirilmesi için kaynak mevcudiyetini azaltacak ve bu da suyun mevcudiyetinde daha fazla azalmaya yol açacaktır.

3.1.Afrika’da Su Kuyuları ve Türkiye Merkezli STK’ların Su Kuyusu Projeleri Sürdürülebilirlik Öngörülleri

Türkiye’nin Afrika ile ilişkilerin derinleşmesi ve artan hayırseverlik faaliyetleri ile TRT Belgesel’de yayınlanan “Su Savaşları” adlı belgesel programı ile birlikte su kuyusu yardımlarına olan ilgi artmıştır. Kurum web sitelerinde yayınlanan raporlara göre; İHH 41 ülkede 11.400 su kuyusu projesi, TDV 38 ülkede 1.162 su kuyusu projesi, Kızılay son iki yılda 26 su kuyusu projesi, İDDEF 3.397 su kuyusu projesi tamamladığını kamuoyuyla paylaşmıştır. TDV ve Kızılay bu projeler kapsamında inşa edilen su kuyularının kullanım ömrünün 10 yıl olduğunu öngörmekte, İHH ise 2 yıl garanti vermektedir. Kırsal bölgenin ulaşım ve erişim imkânlarının kısıtlı olması, bakım-onarımı belirsiz hale getirmektedir. Ancak milyonlarca dolar yatırım yapılan projelerin denetimi ve sürdürülebilirliği için önemlerin alınması büyük önem arz etmektedir. Aşağıdaki tabloda garanti sürelerini içeren karşılaştırmalı tablo sunulmuştur.

Kurum İsmi	Toplam Açılan Su Kuyusu	Faaliyet Gösterilen Ülke	Pompa Tipi	Su Kuyusu Bütçesi Ortalama	Su Kuyusu Derinliği	Tahmin Edilen Hizmet Süresi	Garanti Süresi
TDV ¹	1162	38	Elektrik-Güneş Enerjili	\$16.500-\$102.000	50-600m	20 Yıl	10 Yıl
Kızılay ²	17	Belirtilmemiş	Elektrik-Güneş Enerjili	Belirtilmemiş	70-200 m	10 Yıl	Belirtilmemiş
İHH ³	11400	41	Farklı Tiplerde Seçmek Mümkün	€3000-Belirtilmemiş	15-200 m	3-10 Yıl	2 Yıl
İDDEF ⁴	1115	38	Farklı Tiplerde Seçmek Mümkün	\$4250-\$24500	10-215 m	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş
Can Suyu ⁵	3849	15	El Pompası	\$3500	15-90 m	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş
HASENE ⁶	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş	El Pompası	\$500-\$5000	15-90 m	Belirtilmemiş	2 Yıl

¹ <https://tdv.org.tr-TR/su-kuyusu/> (17.08.2022)

² <https://www.kizilay.org.tr/bagis-yontemleri/su-kuyusu-bagisi> (17.08.2022)

³ <https://ihh.org.tr/su> 17/08/2022 (17.08.2022)

⁴ <https://www.iddef.org/su-kuyusu> (17.08.2022)

⁵ <https://cansuyu.org.tr/tr/Su-Kuyusu> (17.08.2022)

⁶ <https://www.hasene.org/su-kuyusu/> (17.08.2022)

BÖLÜM IV

SU KUYULARI HAKKINDA YERİNDE GÖZLEM VE ARAŞTIRMA

4.1.Gözlem ve Araştırmanın Amacı ve Hedefi

Bu araştırmada Türkiye'nin Afrika'ya yönelik yardımlarının sunmuş olduğu katkının düzeyi üzerinde durularak özellikle suya erişim noktasında verilen desteklerin etkinliği değerlendirilmiştir. Afrika'daki suya erişimde yaşanan problemlere alternatif bir çözüm olarak su kuyusu projeleri yürütülmektedir. Bu projelerin çoğu Sivil Toplum Kuruluşları (STK) aracılığıyla bağışçılar tarafından finanse edilmektedir. Ancak bağışçı memnuniyetini sağlamak için düşük bütçeli çalışmalarla kullanıma açılan birçok kuyu, kısa süre sonra kullanılamaz hale gelmektedir. Araştırmanın amacı, bu kaynak israfının boyutunu ortaya çıkarmak, bağışçı bilincini artıracak politika önerileri geliştirmek ve sivil toplum kuruluşlarını etkin ve sürdürülebilir projelere yönlendirmektir. Tezin sonucunda elde edilen veriler ile bağışçıların bilinçlendirilmesi, sivil toplum kuruluşları politikalarının yönlendirilmesi, alınacak önlemlerle kaynak israfının önüne geçilmesi hedeflenmektedir.

4.2. Gözlem ve Araştırma Yaklaşımı

Bir araştırmaya başlamak için öncelikle araştırmada hangi yöntemin kullanılacağı belirlenmelidir. Araştırmanın başlarında hangi yöntemlerin kullanılacağı açıklığa kavuşturulmalıdır. Araştırmada iki temel yaklaşım kullanılmıştır. Bu Araştırmada betimleme yöntemi ve veri toplama tekniği olarak anket kullanılmıştır. Tümdengelim yaklaşımı ile ilk önce teori ortaya koymaya çalışılmıştır. Daha sonra teoriden hareket edilerek toplanan veriler test edilmiştir. Ayrıca tümdengelim yaklaşımı nicel veriler için de kullanılmamıştır. Araştırma niceliksel veriler de içerdiğinden seçilen yaklaşım bu araştırmaya uygundur.

Araştırma kapsamında Türkiye'nin Afrika'ya yönelik yardımlarının sunmuş olduğu katkının düzeyi, suya erişim noktasında verilen destekler, suya erişimde yaşanan problemler, Türkiye Merkezli STK'lar tarafından Afrika'da yapılan insani yardımların etkinliği ve su kuyusu projeleri, yapılan yardımların yerel halk tarafından nasıl algılandığı konularındaki davranış ve tutumları araştırılmıştır.

4.3. Gözlem ve Araştırma Metodolojisi

Araştırmada betimleme yöntemi ve veri toplama tekniği olarak anket kullanılmıştır. Tümdengelim yaklaşımı ile ilk önce literatür taraması yapılmış ve teorik bilgiler toplanmıştır. Daha sonra teoriden hareket edilerek toplanan veriler SPSS ile veri analiz edilmiştir. Ayrıca tümdengelim yaklaşımı nicel veriler için de kullanılmaktadır. Bu araştırma niceliksel veriler de içerdiğinden seçilen yaklaşım bu araştırmaya uygundur.

4.3.1. Veri Toplama

Araştırmanın hedef ve amaçlarını gerçekleştirmek için bu araştırmada birincil ve ikincil veri toplama yöntemleri kullanıldı. Araştırma sorularına cevap bulmak için kullanılan ikincil veriler yardımcı bir kaynaktır. Dahası, ikincil veriler, birincil araştırma tasarımını açıklarken konu alanını anlamayı sağlamaktadır.

4.3.2. Birincil Veriler

Bu bölümde anket, örnekleme stratejisi, anketlerin yayılması yöntemi ve anketin bileşenleri konularına değinilecektir.

4.3.3. Anket

Türkiye Merkezli STK'lar tarafından Afrika'da yapılan İnsani Yardımların Etkinliği ve Su Kuyusu Projelerinin Sürdürülebilirliğine yönelik eğilim ve davranışları tespit etmek için öncelikle bireylere anketler uygulanmıştır. Yerinde gözlemler yapılarak su kuyusu etrafındaki potansiyel yararlanıcılarla birebir görüşmeler yapılmıştır. Su kuyuları arası uzak mesafeler ve çevresindeki dağınık yerleşim alanları daha fazla kişi ile görüşme imkanını sınırlamıştır. Anket yapılan bölgelerde su kuyusundan istifade eden ya da 2 km içerisinde

yaşayan ve istifade potansiyeli olan kişilerden yararlanmıştır. Anketlere verilen cevapları analiz etmede ise nicel bir yaklaşım kullanıldı. Bunun için öncelikle bir anket formu oluşturuldu. Anket yöntemi mülakat yöntemine göre daha katı bir yöntemdir. Anket yöntemi genellikle daha büyük bir popülasyondan veri toplamak için kullanılır. Her katılımcının aynı soruları yanıtlaması istenir. Ayrıca nicel analizden önce geniş bir örneklemden veri toplamada verimli bir yol sağlamaktadır. Anket formu hazırlandıktan sonra katılımcılara doğrudan internet aracılığıyla elektronik ortamda iletildi.

4.3.4. Anketin Bileşenleri

Anket online olarak tasarlanmıştır. Araştırmanın online veri toplama yöntemleri tercih edilmiştir. Araştırmanın amacını ve içeriğini açıklayan bir giriş bölümü hazırlanmıştır. Anket 2 bölümden ve 37 sorudan oluşmaktadır. Anketi yanıtlayan kişilere, demografik ve insani yardımların kapsamı, içeriği, etkinliği ve suya ulaşım ve kullanım durumlarını belirlemek üzere sorular yöneltilmiştir.

4.3.5. İkincil Veri

İkincil veri, araştırmanın teorik bakış açısı sağlamaktadır. İkincil veri ile hem ham veriler hem de yayınlanmış özetler, makaleler, kitaplar, dergiler, gibi kaynakları taranmaktadır. Bu çalışmada, ikincil veriler olarak çoğunlukla çok sayıda akademik makale ve çalışmadan yararlanılmıştır.

4.3.6. Veri Analizinde Yararlanılan İstatistiksel Yöntemler

Anketler aracılığı ile toplanan bilgiler, SPSS for Mac 25.0 (Statistical Package For Social Sciences) istatistik paket programı ve Office Excel programı ile değerlendirilmiştir. Analiz sonuçları %95 güven aralığında, %5 anlamlılık seviyesinde incelenmiştir. $0,05 > p$ değeri anlamlı olarak kabul edilmiştir.

4.4.Gözlem ve Araştırma Anketi Bulguları

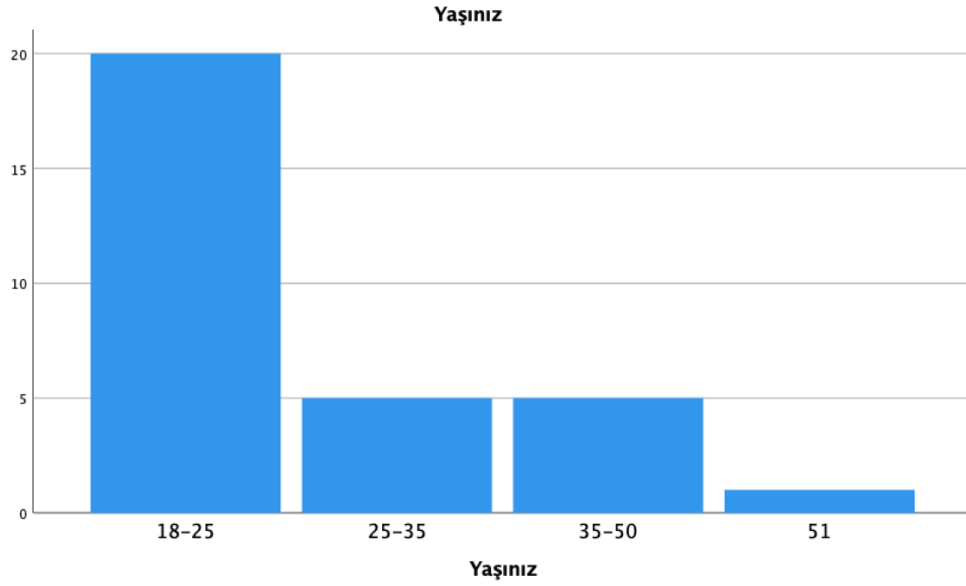
4.4.1. Demografik Özellikler

1. Cinsiyetiniz

Cinsiyetiniz	Frekans	Yüzde %	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Erkek	23	74,2	74,2	74,2
Kadın	6	19,4	19,4	93,6
Diğer	2	6,4	6,4	100,00
Toplam	31	100,0	100,0	

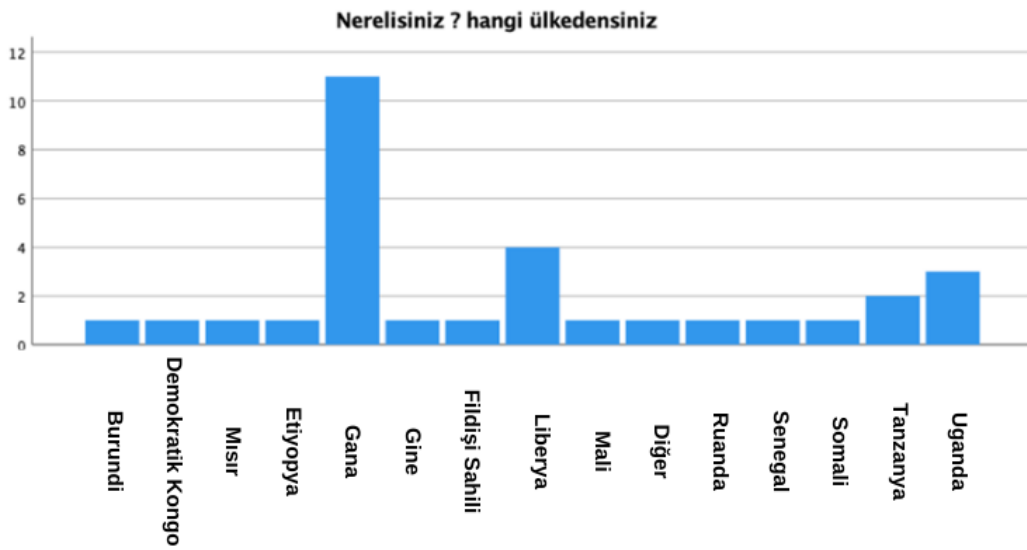
Ankete katılanlardan %74,2 oranındaki 23 kişi erkek, %19,4 oranındaki 6 kişi kadın olduğunu ifade etmiştir. %6,4 oranındaki 2 katılımcı cinsiyetini diğer olarak belirtmişlerdir.

2. Yaşınız



Katılımcıların yaş durumlarına bakıldığında %64,5 oranında 20 kişi 18-25 yaş aralığında, %16,1 oranında 5 kişi 25-35 yaş aralığında, %16,1 oranında 5 kişi 35-50 yaş aralığında ve 1 kişi 50 yaş ve üzeri olduğunu belirtmiştir.

3. Hangi Ülkedensiniz?



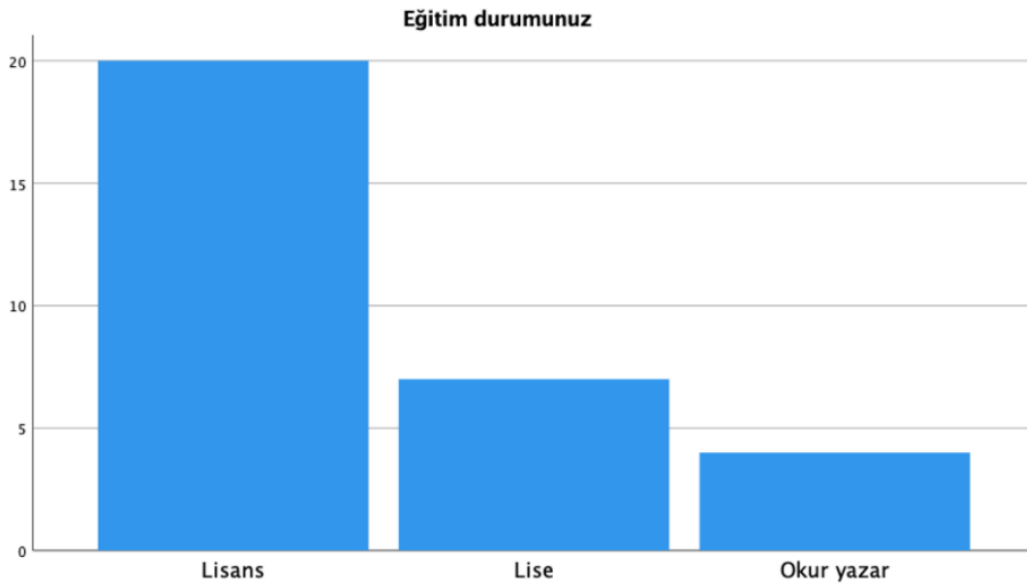
Katılımcıların ülke vatandaşlık durumlarına bakıldığında %35,5 oranında 11 kişinin Gana, %12,4 oranında Liberya, %9,7 oranında Uganda, %6,5 oranında Tanzanya’da yaşadıkları belirlenmiştir. Geri kalan %3,2 oranlarla Somali, Senegal, Etiyopya, Gine, Mali, Demokratik Kongo, Burundi, Mısır ve diğer ülkelerden oldukları gözlenmiştir.

4. Nerede Yaşamaktasınız?

İkamet yeri	Frekans	Yüzde %	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kent	25	80,6	80,6	80,6
Taşra	6	19,4	19,4	100,0
Toplam	31	100,0	100,0	

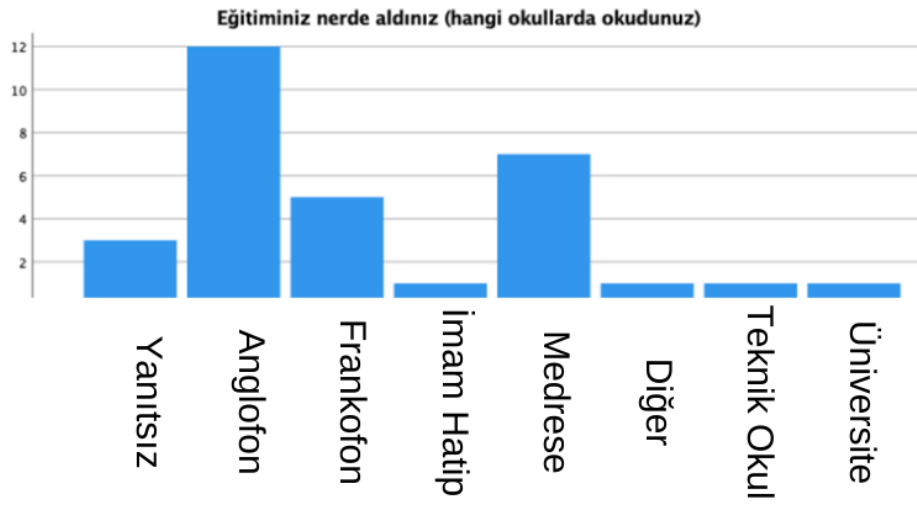
Ankete katılanlardan %80,6 oranındaki 25 kişi kentte yaşadıklarını, %19,4 oranındaki 6 kişi ise taşrada yaşadıklarını ifade etmiştir.

5. Eğitim durumunuz?



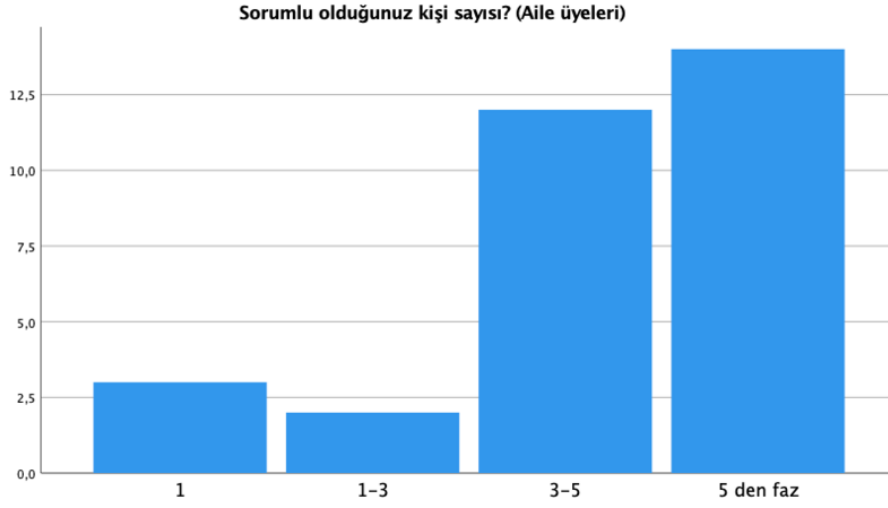
Katılımcıların eğitim durumlarına bakıldığında %64,5 oranında 20 kişi lisans eğitimi aldıklarını, %22,6 oranında 7 kişi lise eğitimi aldıklarını ve %12,9 oranında 4 kişi okur yazar olduğunu belirtmişlerdir.

6. Eğitim aldığınız okul?



Katılımcıların büyük çoğunluğunu oluşturan % 38,7 oranla 12 kişinin Anglofon (İngilizce eğitim) okullarından eğitim aldığı, % 22,6 oranla 7 kişinin medrese eğitimi aldığı ve diğer katılımcılardan 1 kişinin Teknik Üniversite ve 1 kişinin İmam Hatip lisesinden eğitim aldığı anlaşılmıştır.

7. Sorumlu oldukları kişi sayısı (Aile üyesi)?



Katılımcıların büyük çoğunluğunu oluşturan %45,2 oranla 14 kişi, beşten fazla aile bireyine bakmak zorunda olduğunu, %38,7 oranla 12 kişi üç ila beş kişiden sorumlu olduğunu belirtmişlerdir.

4.4.2. İnsani Yardım Hakkında Görüşler

8. Ne sıklıkla yardım almaktasınız?

	Frekans	Yüzde %	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Cevap vermeyen	2	6,5	6,5	6,5
Ayda bir	14	45,2	45,2	51,6
Yılda bir kez	4	12,9	12,9	64,5
Yılda birden az	9	29,0	29,0	93,5
Yılda birden çok	1	3,2	3,2	96,8
Yılda birden fazla	1	3,2	3,2	100,0
Toplam	31	100,0	100,0	

Katılımcıların büyük çoğunluğunu oluşturan %45,2 oranla 14 kişi ayda bir kez yardım aldıklarını, %29 oranla 9 kişi yılda birden az yardım aldıklarını belirtmişlerdir.

9. Son 10 yılda hangi türde yardımlardan istifade ettiniz?



Katılımcıların büyük çoğunluğunu oluşturan %38,7 oranla 12 kişi eğitim yardımı aldıklarını, %16,1 oranla 5 kişi ev yapma yardımı aldıklarını, %12,9 oranla 4 kişi ise gıda yardımı aldıklarını belirtmişlerdir.

10. Hangi türde yardımların öncelikli olduğuna inanıyorsunuz?

Eğitim	Frekans	Yüzde %	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Az öncelikli	2	6,5	6,5	6,5
Çok öncelikli	7	22,6	22,6	29,0
Kısmen öncelikli	5	16,1	16,1	45,2
Oldukça öncelikli	9	29,0	29,0	74,2
Orta öncelikli	8	25,8	25,8	100,0
Toplam	31	100,0	100,0	
Barınma				

Az öncelikli	3	9,7	9,7	9,7
Çok öncelikli	7	22,6	22,6	32,3
Kısmen öncelikli	2	6,5	6,5	38,7
Oldukça öncelikli	3	9,7	9,7	48,4
Orta öncelikli	16	51,6	51,6	100,0
Toplam	31	100,0	100,0	
Giyim				
Az öncelikli	10	32,3	32,3	32,3
Çok öncelikli	3	9,7	9,7	41,9
Kısmen öncelikli	2	6,5	6,5	48,4
Oldukça öncelikli	1	3,2	3,2	51,6
Orta öncelikli	15	48,4	48,4	100,0
Toplam	31	100,0	100,0	
Sağlık				
Az öncelikli	3	9,7	9,7	9,7
Çok öncelikli	15	48,4	48,4	58,1
Kısmen öncelikli	2	6,5	6,5	64,5
Oldukça öncelikli	7	22,6	22,6	87,1
Orta öncelikli	4	12,9	12,9	100,0
Toplam	31	100,0	100,0	
İnşaat				
Az öncelikli	11	35,5	35,5	35,5
Çok öncelikli	11	35,5	35,5	71,0
Oldukça öncelikli	2	6,5	6,5	77,4
Orta öncelikli	7	22,6	22,6	100,0
Toplam	31	100,0	100,0	

Gıda				
Az öncelikli	4	12,9	12,9	12,9
Çok öncelikli	5	16,1	16,1	29,0
Kısmen öncelikli	12	38,7	38,7	67,7
Oldukça öncelikli	2	6,5	6,5	74,2
Orta öncelikli	8	25,8	25,8	100,0
Toplam	31	100,0	100,0	

Katılımcıların eğitim yardımları hakkında % 29 oranla 9 kişinin “oldukça öncelikli”, barınma yardımları hakkında %51,6 oranla 16 kişinin “orta öncelikli”, giyim yardımları hakkında %48,4 oranla 15 kişinin “orta öncelikli”, sağlık yardımları hakkında %48,4 oranla 15 kişinin, “çok öncelikli”, inşaat yardımları hakkında %35,5 oranla 12 kişinin “çok öncelikli” ve “az öncelikli” olarak cevap verdikleri, nakdi yardımlar hakkında %38,7 oranla 12 kişinin “kısmen öncelikli” şeklinde cevap verdikleri anlaşılmıştır.

11. Yardım aldığınız STK’nın menşesine ne kadar önem veriyorsunuz?

	Frekans	Yüzde %	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Çok az önemli	1	3,2	3,2	3,2
Biraz önemli	2	6,5	6,5	9,7
Önemli	9	29,0	29,0	38,7
Oldukça önemli	4	12,9	12,9	51,6
Çok fazla önemli	15	48,4	48,4	100,0
Toplam	31	100,0	100,0	

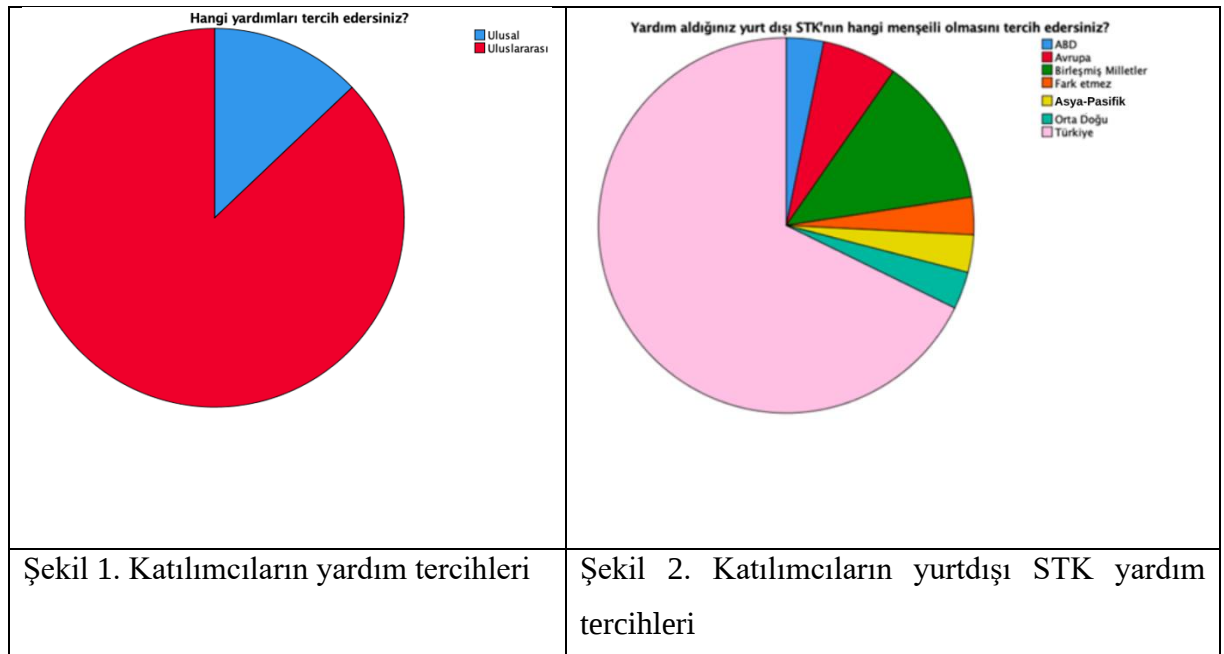
Katılımcıların yardım aldıkları STK’nın kaynağı hakkında %48,4 oranla 15 kişi “çok fazla önemli” bulunduğunu belirtmekle birlikte “önemli” ve “oldukça önemli” olarak cevap veren katılımcılarla birlikte bu oran %90’lara kadar çıkmaktadır. Bu durumda yardım alanların kimden yardım aldıklarına oldukça dikkat ettikleri anlaşılmaktadır.

12. Yardım aldığınız STK'nın dini kimliği ne kadar önemlidir?

	Frekans	Yüzde %	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Çok az önemli	3	9,7	9,7	9,7
Biraz önemli	4	12,9	12,9	22,6
Önemli	6	19,4	19,4	41,9
Oldukça önemli	4	12,9	12,9	54,8
Çok fazla önemli	14	45,2	45,2	100,0
Toplam	31	100,0	100,0	

Katılımcılar, yardım aldıkları STK'nın dini kimliği hakkında %45,2 oranla 14 kişi “çok fazla önemli” olduğunu belirtmekle birlikte “önemli” ve “oldukça önemli” olarak cevap veren katılımcılarla birlikte bu oran %77'lere kadar çıkmaktadır. Bu durumda yardım alanların dini kimlik hassasiyetine dikkat ettikleri anlaşılmaktadır.

13, ve 14. Hangi yardımları tercih edersiniz? Yardım aldığınız yurt dışı STK'nın hangi menşeli olmasını tercih edersiniz?



Katılımcıların yardım aldıkları STK'nın kaynağı hakkında %87,1 oranla 27 kişi “Uluslararası” olduğunu belirtmekle birlikte yurtdışı STK'ların en fazla %67,7 oranla 21 kişi Türkiye menşeli olmasını tercih etmekte oldukları gözlenmiştir.

15. Yardım aldığınız STK'nın hangi dine temsil ediyor olmasını tercih edersiniz

	Frekans	Yüzde %	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Catholic (Christian)	1	3,2	3,2	3,2
İslam	26	83,9	83,9	87,1
Judaism	1	3,2	3,2	90,3
Protestant (chrétien)	1	3,2	3,2	93,5
Protestant (Christian)	1	3,2	3,2	96,8
Vudu (Traditional)	1	3,2	3,2	100,0
Toplam	31	100,0	100,0	

Katılımcıların yardım aldıkları STK'nın dini temsil açısından % 83,9 oranla 26 kişi “İslam dini” olmasını tercih ettikleri gözlenmiştir.

16. Yardım yapan kuruluşun stratejik beklentileri olduğunu düşünüyor musunuz?
(Uluslararası organizasyonlar)

BM	Frekans	Yüzde %	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle	5	16,1	16,1	16,1
Kısmen	4	12,9	12,9	29,0
Oldukça	7	22,6	22,6	51,6
Orta derece	7	22,6	22,6	74,2
Yorum yok	8	25,8	25,8	100,0
Toplam	31	100,0	100,0	
ABD Merkezli STK'lar				
Kesinlikle	6	19,4	19,4	19,4

Kısmen	4	12,9	12,9	32,3
Oldukça	6	19,4	19,4	51,6
Orta derece	4	12,9	12,9	64,5
Yorum yok	11	35,5	35,5	100,0
Toplam	31	100,0	100,0	
Avrupa Merkezli STK'lar				
Kesinlikle	5	16,1	16,1	16,1
Kısmen	3	9,7	9,7	25,8
Oldukça	3	9,7	9,7	35,5
Orta derece	5	16,1	16,1	51,6
Yorum yok	15	48,4	48,4	100,0
Toplam	31	100,0	100,0	
Türkiye Merkezli STK'lar				
Kesinlikle	2	6,5	6,5	6,5
Kısmen	7	22,6	22,6	29,0
Oldukça	6	19,4	19,4	48,4
Orta derece	5	16,1	16,1	64,5
Yorum yok	11	35,5	35,5	100,0
Toplam	31	100,0	100,0	
Ortadoğu Merkezli STK'lar				
Kesinlikle	3	9,7	9,7	9,7
Kısmen	2	6,5	6,5	16,1
Oldukça	1	3,2	3,2	19,4
Orta derece	10	32,3	32,3	51,6
Yorum yok	15	48,4	48,4	100,0
Toplam	31	100,0	100,0	

Asya-Pasifik Merkezli STK'lar				
Kesinlikle	2	6,5	6,5	6,5
Kısmen	4	12,9	12,9	19,4
Oldukça	3	9,7	9,7	29,0
Orta derece	8	25,8	25,8	54,8
Yorum yok	14	45,2	45,2	100,0
Toplam	31	100,0	100,0	

Katılımcıların yardım aldıkları STK'nın stratejik beklentileri olduğuna dair büyük bir çoğunlukla düşüncelerini açıklamaktan çekindikleri gözlenmiştir.

17. Bu beklentilerin sizi ne derece etkileyeceğini düşünüyorsunuz?

	Frekans	Yüzde %	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
1 (Negatif)	5	16,1	16,1	16,1
2	6	19,4	19,4	35,5
3	9	29,0	29,0	64,5
4	4	12,9	12,9	77,4
5 (Pozitif)	7	22,6	22,6	100,0
Toplam	31	100,0	100,0	

Katılımcılar yardım aldıkları STK'nın stratejik beklentilerinin kendilerini %22,6 oranla pozitif etkileyeceği, %16,1 oranla negatif etkileşmeyeceğini ifade etmişlerdir.

18. Yapılan yardımların ihtiyaçları ne derece karşıladığını düşünüyorsunuz? [Uluslararası organizasyonlar]

BM	Frekans	Yüzde %	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Karşılamıyor	4	12,9	12,9	12,9
Kesinlikle karşılıyor	3	9,7	9,7	22,6

Kısmen	4	12,9	12,9	35,5
Oldukça	6	19,4	19,4	54,8
Orta derece	7	22,6	22,6	77,4
Yorum yok	7	22,6	22,6	100,0
Toplam	31	100,0	100,0	
ABD Merkezli STK'lar				
Karşılamıyor	4	12,9	12,9	12,9
Kesinlikle karşılıyor	2	6,5	6,5	19,4
Kısmen	6	19,4	19,4	38,7
Oldukça	4	12,9	12,9	51,6
Orta derece	7	22,6	22,6	74,2
Yorum yok	8	25,8	25,8	100,0
Toplam	31	100,0	100,0	
Avrupa Merkezli STK'lar				
Karşılamıyor	3	9,7	9,7	9,7
Kesinlikle karşılıyor	2	6,5	6,5	16,1
Kısmen	7	22,6	22,6	38,7
Oldukça	3	9,7	9,7	48,4
Orta derece	3	9,7	9,7	58,1
Yorum yok	13	41,9	41,9	100,0
Toplam				
Türkiye Merkezli STK'lar				
Karşılamıyor	3	9,7	9,7	9,7
Kesinlikle karşılıyor	7	22,6	22,6	32,3
Kısmen	6	19,4	19,4	51,6
Oldukça	6	19,4	19,4	71,0
Orta derece	6	19,4	19,4	90,3
Yorum yok	3	9,7	9,7	100,0

Toplam	31	100,0	100,0	
Ortadoğu Merkezli STK'lar				
Karşılamıyor	2	6,5	6,5	6,5
Kısmen	4	12,9	12,9	19,4
Oldukça	3	9,7	9,7	29,0
Orta derece	11	35,5	35,5	64,5
Yorum yok	11	35,5	35,5	100,0
Toplam	31	100,0	100,0	
Asya-Pasifik Merkezli STK'lar				
Karşılamıyor	6	19,4	19,4	19,4
Kısmen	6	19,4	19,4	38,7
Oldukça	5	16,1	16,1	54,8
Orta derece	2	6,5	6,5	61,3
Yorum yok	12	38,7	38,7	100,0
Toplam	31	100,0	100,0	

Katılımcıların yapılan yardımların ne derecede ihtiyaçlarını karşıladığına dair görüşlerine bakıldığında BM'nin %22,6 oranla 7 kişi orta derecede, ABD Merkezli STK'ların %22,6 oranla 7 kişi orta derecede, Avrupa Merkezli STK'ların %22,6 oranla 7 kişi kısmen, Türkiye Merkezli STK'ların %22,6 oranla 7 kişi kesinlikle, Ortadoğu Merkezli STK'ların %35,5 oranla 11 kişi orta derecede, Asya-Pasifik Merkezli STK'ların %19,4 oranla 6 kişi karşılamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

19. Türkiye’den yapılan yardımlardan hangi kuruluşları hatırlıyorsunuz?



Katılımcıların yapılan yardımların Türkiye’den hangi kuruluşlardan karşıladığına dair görüşlerine bakıldığında, en çok Türk Diyanet Vakfı’nın %38,7 oranla 12 kişi tarafından hatırlandığı, Türk Kızılay’ının %29 oranla 9 kişi tarafından hatırlandığı, AFAD’ın %22,6 oranla 7 kişi tarafından hatırlandığı, sonrasında ise TİKA ve IHH’nın geldiği ifade edilmiştir.

20. Yapılan yardımların bölgede ne tür değişimlere neden olmasını beklersiniz?

BM	Frekans	Yüzde %	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Sosyal	15	48,4	48,4	48,4
Eğitim	4	12,9	12,9	61,3
Sağlık	7	22,6	22,6	83,9
Tarım	4	12,9	12,9	96,8
Yapısal (inşaat)	1	3,2	3,2	100,0
Toplam	31	100,0	100,0	

Katılımcılar, yapılan yardımlarla en çok %48,4 oranla 15 kişi sosyal yönde değişimin olmasını, %22,6 oranla 7 kişi sağlık yönünden bir değişimin olmasını, %12,6 oranla 4 kişi eğitim ve tarım bakımından bir değişimin beklenmekte olduğu tespit edilmiştir.

21. Yardımların ulaşmasında kabile bağlantılarınız ne derece etkili?

	Frekans	Yüzde %	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
1 (Hiç etkili değil)	5	16,1	16,1	16,1
2	6	19,4	19,4	35,5
3	9	29,0	29,0	64,5
4	4	12,9	12,9	77,4
5 (Kesinlikle etkili)	7	22,6	22,6	100,0
Toplam	31	100,0	100,0	

Katılımcıların yardım ulaşmasında kabile bağlantılarının etkilerine dair görüşlerinde çoğunlukla %29 oranla 9 kişinin tarafsız bir şekilde cevap vermesine karşın, %22,6 oranla 7 kişi kabile bağlantısının çok etkili olduğunu ifade etmektedir.

4.4.3. Suya Erişim Hakkında Görüşler

22. Suya nasıl erişiyordunuz?

	Frekans	Yüzde %	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Atık suları arıtarak	9	29,0	29,0	29,0
Kentte suya ulaşmak kolay	1	3,2	3,2	32,3
Satın alarak	1	3,2	3,2	35,5
Taşıma yoluyla	19	61,3	61,3	96,8
Yağmur ve nehirden	1	3,2	3,2	100,0
Toplam	31	100,0	100,0	

Katılımcılar, çoğunlukla %61,3 oranla 19 kişi taşıma yolu ile, %29 oranla 9 kişinin atık suları arıtarak temiz suya eriştiklerini beyan etmişlerdir.

23. Taşıma suyu için hangi yöntemi kullanıyordunuz?



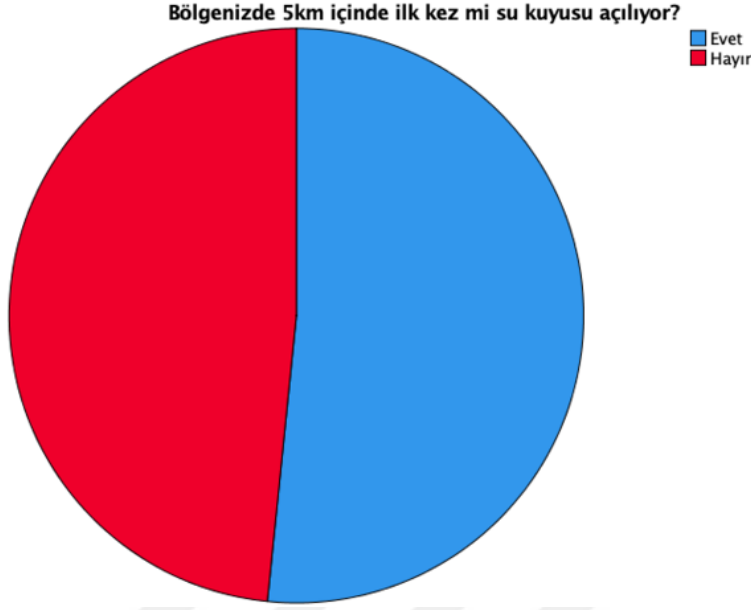
Katılımcıların suya ulaşmalarında hangi yöntemi kullandıklarına dair görüşlerinde çoğunlukla %71 oranla 22 kişinin insan gücü ile suyu taşıdıkları tespit edilmiştir. %9,7 oranla 3 kişi hayvan gücünü kullandıklarını ifade etmişlerdir.

24. Taşıma için günde ne kadar süre harcıyordunuz?



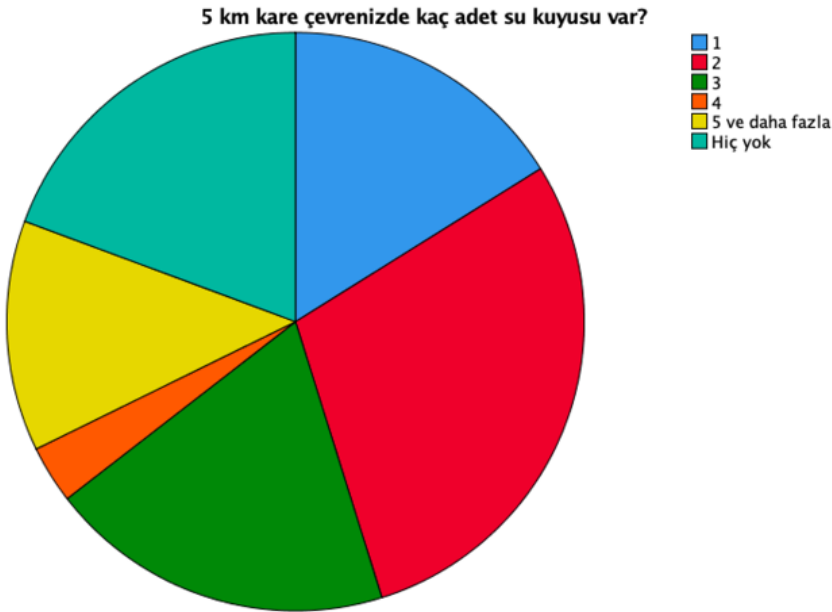
Katılımcıların suyu taşıma sürelerine dair görüşlerinde çoğunlukla %58,1 oranla 18 kişinin 0-1 saat arası vakit harcadıkları, %29 oranla 9 kişinin 1-3 saat arası vakit harcadıkları ve %12,9 oranla 4 kişinin 3-5 saat arası vakit harcadıkları tespit edilmiştir.

25. Bölgenizde 5km içinde ilk kez mi su kuyusu açılıyor?



Katılımcıların 5 km içinde ilk kez su kuyusu açılmasına dair görüşlerinde %51,6 oranla 16 kişinin evet cevabı verdiği, %48,4 oranla 15 kişinin hayır cevabı verdiği tespit edilmiştir.

26. 5 km kare çevrenizde kaç adet su kuyusu var?



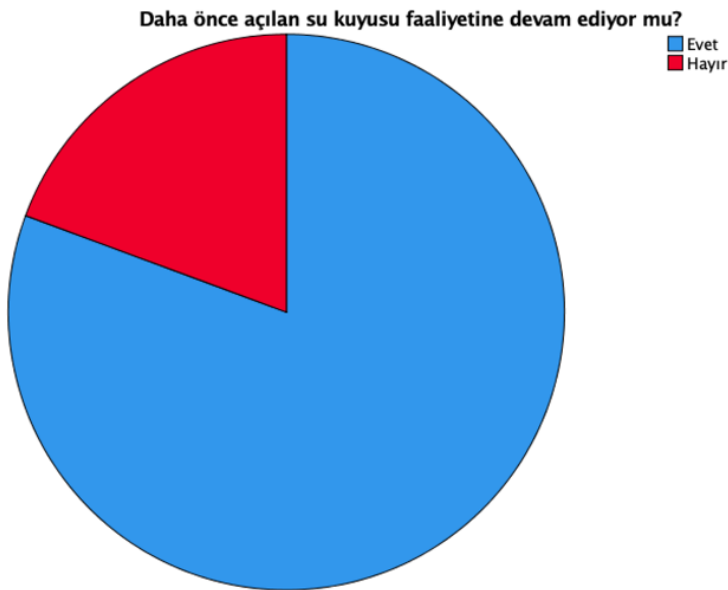
Katılımcıların 5 km içinde kaç su kuyusuna ulaşabildiklerine dair görüşlerinde %29 oranla 9 kişinin 2 su kuyusuna ulaşabildiği, %19,4 oranla 3 kişinin 3 su kuyusuna ulaşabildiği, %19,4 oranla 3 kişinin hiçbir su kuyusuna ulaşamadığı, beş ve daha fazla su kuyusuna ulaşan katılımcı sayının %19,4 oranla 6 kişi olduğu tespit edilmiştir.

27. En yakın su kuyusu ne kadar uzaklıkta?

	Frekans	Yüzde %	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
0-1 km	16	51,6	51,6	51,6
1-3 km	8	25,8	25,8	77,4
3-5 km	5	16,1	16,1	93,5
5 Km den fazla	2	6,5	6,5	100,0
Toplam	31	100,0	100,0	

Katılımcıların su kuyusuna ulaşabildikleri en yakın mesafeye dair görüşlerinde %51,6 oranla 16 kişinin 0-1 km uzaklıkta, %25,8 oranla 8 kişinin 1-3 km uzaklıkta, %16,1 oranla 5 kişinin 3-5 km uzaklıkta suya eriştiği gözlenmiştir.

28. Daha önce açılan su kuyusu çalışmaya devam ediyor mu?



Katılımcıların daha önce açılan su kuyusunun çalışmaya devam edip etmediğine dair görüşlerinde %80,6 oranla 25 kişinin devam ettiğini, %19,4 oranla 6 kişinin devam etmediğini ifade ettikleri tespit edilmiştir.

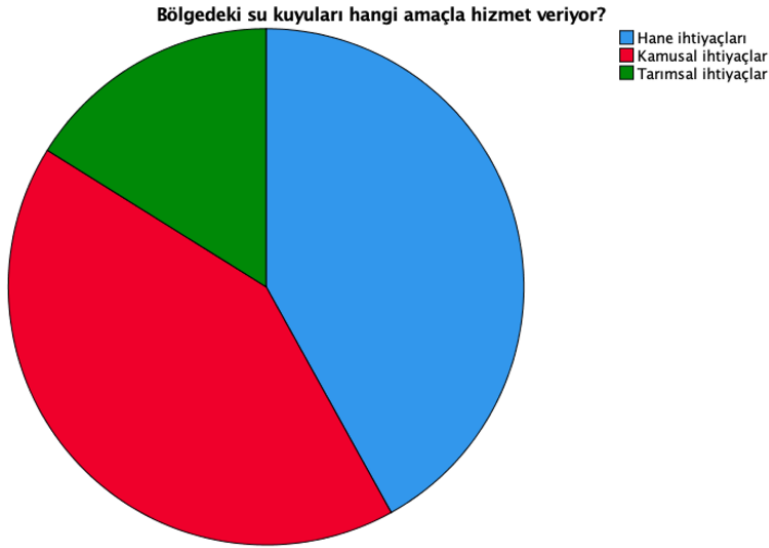
29. En yakın su kuyusu kim tarafından açıldı?

	Frekans	Yüzde %	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Bilmiyorum	6	19,4	19,4	19,4
Bir arkadaşım	1	3,2	3,2	22,6
Bir iş insanı	1	3,2	3,2	25,8
Bir organizasyon ama bilgim yok	1	3,2	3,2	29,0
Bunu düşünmeliyim	1	3,2	3,2	32,3
CHAA Sivil Toplum Kuruluşu	1	3,2	3,2	35,5
Devlet ve farklı yardım kuruluşları	4	12,9	12,9	48,4
Diyanet Türkiye	1	3,2	3,2	51,6
Hristiyan Sivil Toplum Kuruluşu	1	3,2	3,2	54,8
İslami Sivil Toplum Kuruluşu	4	12,9	12,9	67,7
İyilik sever insanlar	1	3,2	3,2	71,0
Omani grup	1	3,2	3,2	74,2
Ortadoğulu yardımseverler	1	3,2	3,2	77,4
Rotary club	1	3,2	3,2	80,6
Sivil Toplum Kuruluşu	2	6,5	6,5	87,1
TEIMOKO Sivil Toplum Kuruluşu	1	3,2	3,2	90,3
Topluluk içinden insanlar	2	6,5	6,5	96,8
Yaşlılar	1	3,2	3,2	100,0
Toplam	31	100,0	100,0	

Katılımcılar, en yakın su kuyusunu kimlerin açtığına dair görüşlerinde %19,4 oranla 6 kişinin bir bilgisinin olmadığı, %12,9 oranla 4 kişinin devlet ve farklı yardım kuruluşları tarafından açıldığını beyan ettiği, %12,9 oranla 4 kişinin İslami Sivil Toplum Kuruluşu

tarafından açıldığını ifade etmişlerdir. Bununla birlikte farklı STK'ların su kuyusu açtıklarına dair bilgileri de mevcuttur.

30. Bölgedeki su kuyuları hangi amaçla hizmet veriyor?



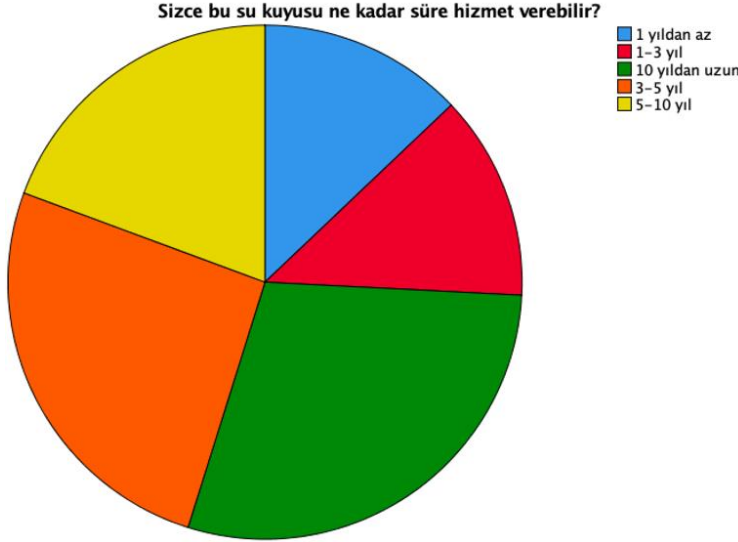
Katılımcıların su kuyularının hangi amaçla kullanıldığına dair görüşlerinde %41,9,6 oranla 13 kişinin hane ihtiyaçları cevabını verdiği, %41,9,6 oranla 13 kişinin kamusal ihtiyaçlar cevabını verdiği ve %16,1 oranla 5 kişinin tarımsal ihtiyaçlar cevabını verdiği tespit edilmiştir.

31. Açılacak su kuyusu beklentilerinizi ne kadar karşılayacak?

	Frekans	Yüzde	Geçerli %	Kümülatif Yüzde
1(Hiç karşılamayacak)	1	3,2	3,2	3,2
2	4	12,9	12,9	16,1
3	6	19,4	19,4	35,5
4	11	35,5	35,5	71,0
5(Tamamını karşılayacak)	9	29,0	29,0	100,0
Toplam	31	100,0	100,0	

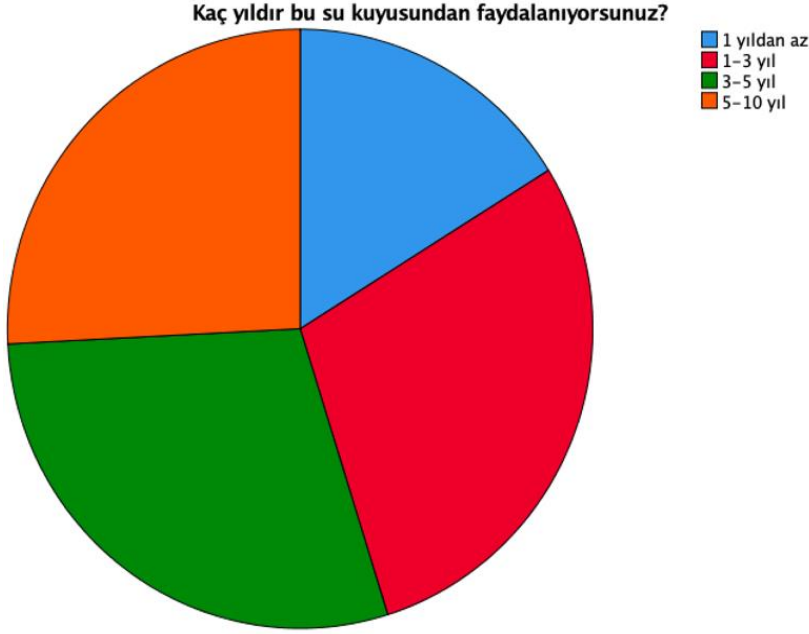
Katılımcılar, açılacak su kuyularına dair görüşlerinde, %64,5 oranla 20 kişi beklentilerinin karşılanacağı inancını taşıırken, %16,1 oranla 5 kişi beklentilerinin karşılanmayacağını ifade etmiştir.

32. Sizce bu su kuyusu ne kadar süre hizmet verebilir?



Katılımcılar, su kuyularının ne kadar süre ile hizmet verebilir? Öngörülerine dair görüşlerinde %29 oranla 9 kişinin 10 yıldan uzun hizmet verebileceğini, %25,8 oranla 8 kişinin 3-5 yıl hizmet verebileceğini, %19,4 oranla 6 kişinin 5-10 yıl hizmet verebileceğini, %12,9 oranla 4 kişinin 1-3 yıl hizmet verebileceğini, %12,9 oranla 4 kişinin 1 yıldan az hizmet verebileceğini ifade etmişlerdir.

33. Kaç yıldır bu su kuyusundan faydalaniyorsunuz?



Katılımcıların kaç yıldır su kuyularını kullandıklarına dair görüşlerinde %29 oranla 9 kişinin 1-3 yıl, %29 oranla 9 kişinin 3-5 yıl, %25,8 oranla 8 kişinin 5-10 yıl, %16,1 oranla 5 kişinin 1 yıldan az su kuyularını kullandıklarını ifade etmişlerdir.

34. Su kuyusu tasarımını ne kadar beğendiniz?

	Frekans	Yüzde %	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
1(Hiç beğenmedim)	3	9,7	9,7	9,7
2	3	9,7	9,7	19,4
3	4	12,9	12,9	32,3
4	10	32,3	32,3	64,5
5(Çok beğendim)	11	35,5	35,5	100,0
Toplam	31	100,0	100,0	

Katılımcıların su kuyularının tasarımına dair görüşlerinde %35,5 oranla 11 kişinin çok beğendiği, tasarımla ilgili olumlu görüş beyan eden katılımcıların %67,8 oranla 21 kişi olduğu belirlenmiştir.

35. Açılan su kuyusu hangi türde faaliyetlerinizi olumlu yönde etkiledi? [Sosyal]

SOSYAL	Frekans	Yüzde %	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Az etkilendi	1	3,2	3,2	3,2
Çok fazla etkiledi	9	29,0	29,0	32,3
Etkilemedi	1	3,2	3,2	35,5
Oldukça etkiledi	10	32,3	32,3	67,7
Orta derecede etkilendi	10	32,3	32,3	100,0
Toplam	31	100,0	100,0	
SAGLIK				
Az etkilendi	1	3,2	3,2	3,2
Çok fazla etkiledi	9	29,0	29,0	32,3
Etkilemedi	1	3,2	3,2	35,5
Oldukça etkiledi	10	32,3	32,3	67,7
Orta derecede etkilendi	10	32,3	32,3	100,0
Toplam	31	100,0	100,0	
EĞİTİM				
Az etkilendi	1	3,2	3,2	3,2
Etkilemedi	1	3,2	3,2	6,5
Oldukça etkiledi	19	61,3	61,3	67,7
Orta derecede etkilendi	10	32,3	32,3	100,0
Toplam				
TARIM				
Az etkilendi	1	3,2	3,2	3,2
Çok fazla etkiledi	2	6,5	6,5	9,7
Etkilemedi	1	3,2	3,2	12,9
Oldukça etkiledi	21	67,7	67,7	80,6
Orta derecede etkilendi	6	19,4	19,4	100,0
Toplam	31	100,0	100,0	
HAYVANCILIK				
Az etkilendi	2	6,5	6,5	6,5

Çok fazla etkiledi	2	6,5	6,5	12,9
Oldukça etkiledi	20	64,5	64,5	77,4
Orta derecede etkilendi	7	22,6	22,6	100,0
Toplam	31	100,0	100,0	

Katılımcıların su kuyularının hangi türde faaliyetlerinde olumlu katkı sağladığına dair görüşlerinde Sosyal alanda %32,3 oranla 10 kişinin “oldukça etkilendi” ifadesi kullandığı, Sağlık alanında %32,3 oranla 10 kişinin “oldukça etkilendi” ifadesi kullandığı, Eğitim alanında %61,3 oranla 19 kişinin “oldukça etkilendi” ifadesi kullandığı, Hayvancılık alanında %64,5 oranla 20 kişinin “oldukça etkilendi” ifadesi kullandığı tespit edilmiştir.

36. Açılan su kuyusunun olumsuz etkileri neler oldu?

	Frekans	Yüzde %	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Hırsızlık	1	3,2	3,2	3,2
İsraf	12	38,7	38,7	41,9
Kontrolsüz göç	6	19,4	19,4	61,3
Olumsuz etkisi olmadı	1	3,2	3,2	64,5
Sınıfsal ayrımcılık	4	12,9	12,9	77,4
Yerel çatışmalar	7	22,6	22,6	100,0
Toplam	31	100,0	100,0	

Katılımcıların açılan su kuyularının olumsuz etkisine dair görüşlerinde %38,7 oranla 12 kişinin “israf” ifadesi kullandığı, %22,6 oranla 7 kişinin “yerel çatışmalar” ifadesi kullandığı, %19,4 oranla 6 kişinin “kontrollsüz göç” ifadesi kullandığı, %12,9 oranla 4 kişinin “sınıfsal ayrımcılık” ifadesi kullandığı tespit edilmiştir.

37. Su kuyusu açıldıktan sonra kamusal hizmetlerde ne kadar artış oldu?

	Frekans	Yüzde %	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
1(Hiç olmadı)	4	12,9	12,9	12,9
2	5	16,1	16,1	29,0
3	4	12,9	12,9	41,9
4	9	29,0	29,0	71,0
5(Çok fazla oldu)	9	29,0	29,0	100,0
Toplam	31	100,0	100,0	

Katılımcılar, açılan su kuyularının kamusal hizmetlerdeki artışına dair görüşlerinde %58 oranla 18 kişinin olumlu katkılarının olduğu yönde beyanda bulunurken, %29 oranla 9 kişi olumsuz katkılarının olduğu yönde beyanda bulunmuşlardır.

4.5.SU KUYUSU ANKETİ ve YEREL GÖZLEM DEĞERLENDİRME

2002'den bu yana Türkiye'de yürütülen anket çalışmalarının sonuçlarına bakıldığında; şehirde yaşayan gençlerin daha çok eğitim ve konaklama yardımlarından, kırsalda yaşayan katılımcıların ise gıda ve sağlık yardımlarından istifade ettikleri görülmektedir. Bu durum sosyo-ekonomik durumun ihtiyaçlarının farklılaştığının göstergesidir. Yine bir sonraki sorulara katılımcılar tarafından verilen cevaplarda bu durumu teyit eder şekilde, öncelikli ihtiyaçların gıda ve eğitim olduğu yinelenmiştir. Yardım alınan kuruluşun merkezinin önemine ise büyük oranda dikkat edilmektedir. Bu sonuç daha önce yardım alınan kuruluşun farklı beklentiler içerisinde olduğunun fark edildiğine işaret etmektedir. Yine aynı ve yüksek oranda yardım alınan kuruluşun dini kimliği de katılımcılar tarafından yüksek oranda önemsenmektedir. Buna rağmen uluslararası yardım kuruluşları, ulusal kuruluşlara kıyasla 7 kat fazla tercih edilmektedir. Bu durum, yerel ve ulusal yardımların başarısız olduğunun bir göstergesi olabilir. Anket yapılan katılımcıların Türkiye merkezli organizasyonlardan yardım aldığı göz önünde bulundurulursa en çok Türkiye merkezli ve Müslüman kuruluşların yardımlarını tercih etmelerini doğal olarak değerlendirmek gerekir. Keza anketten, TDV ve Kızılay'ın en yüksek hatırlanma oranlarına sahip olduğu da anlaşılmaktadır.

Anket ve gözlemler incelendiğinde gözlemlenen sonuçlardan bir diğeri de suya erişimin ortalama 1,5 saatte ve insan gücüyle sağlanmasıdır. Bu iş gücünün ekonomiye kazandırılması suya erişim imkanlarının artırılmasıyla mümkündür. Ayrıca açılan su kuyularından bir kısmının faaliyetine devam edemediği de görülmektedir. Bu kaynak israfının önüne geçilmesi önem taşımaktadır. Bölgedeki su kuyularının yalnızca konuttaki ihtiyaçlar için değil kamusal alanlarda ve tarımda da kullanılıyor olması bu kuyulara erişimin önemini artırmaktadır. Açılan su kuyularının potansiyel hizmet süresindeki beklenti ortalamasının 4,5 yıl kadar olması daha önce yapılan çalışmaların yeterince verimli olmadığını göstermektedir. Ayrıca açılan kuyuların olumsuz etkilerine karşın da tedbirler alınması gerekmektedir. Öncelikle israfın yapısal önlemlerle giderilmesi, yerel gruplara adil oranda yardımların sağlanması, sınıfsal ayrımcılığa mahal verilmeyecek şekilde tesislerin kamuya açık alanlarda kurulması bu olumsuz etkilerin önüne geçebilir. Açılan su kuyuları ayrıca dolaylı olarak kamu hizmetlerinin de bölgeye gelmesine vesile olmakta ve çevresine çarpan etkili faydalar sağlamaktadır.

SONUÇ

2002'den bu yana Türkiye'nin dış politikasının en yeni yönlerinden biri, Güney-Güney iş birliğinin (SSC) bir parçası olma ve kalkınma yardımları projelerinde görünürlüğünü artırma çabasıdır. Hem devlet hem de STK'lar düzeyindeki bu katılım, özellikle Afrika kıtasında hissedilmektedir. Türkiye'nin kalkınma yardımı politikası, gerçekten de yeni açılımlarda destekleyici bir rol oynayan çeşitli bölgelere yönelik yeni bir dış politika görünümünün farklı bir ifadesidir. Ankara, çoğunlukla Balkanlar ve Orta Asya cumhuriyetlerinden edindiği deneyimlere dayanarak kendi anlayışını ve uygulamasını -bir Türk iş birliği yapma biçimini- geliştirmeye çalışmaktadır.

TİKA ve Diyanet İşleri Başkanlığı gibi devlet kuruluşlarına ek olarak, STK'lar Türkiye-Afrika ilişkilerine aktif olarak katılmakta ve desteklemektedir. Geleneksel olarak sivil toplumun Türk dış ilişkilerindeki rolünün oldukça sınırlı olduğunu ve genellikle devlet politikasını tamamlayıcı bir rol oynadığını belirtmekte fayda bulunmaktadır. Ancak 2000'li yıllarda, belki de ilk kez Cumhuriyet döneminde sivil toplum kuruluşları, sadece dış politika yapımına katkı sağlamakla kalmamış, aynı zamanda devleti de takip etmişlerdir. İktidardaki Adalet ve Kalkınma Partisi'ne ideolojik ve siyasi olarak yakın olan muhafazakâr iş dünyası dernekleri, 2002'den bu yana Türkiye-Afrika ilişkilerinin ilerlemesine ve derinleşmesine öncülük etmektedirler. 2005'ten bu yana Türkiye-Afrika ilişkileri, devlet ve sivil toplum arasındaki yakınlaşan çıkarlara örnek teşkil etmektedir. Bu yakınlaşma kısmen bu aktörler arasındaki ideolojik yakınlığın bir sonucu olarak açıklanabilir. İHH, Afrika'da 43 ülkede eğitimden sağlığa, insani gelişmeye kadar değişen birçok işin sorumluluğunu üstlenmiştir. Şimdi özellikle İHH, Sudan'daki hastanelerde yürüttüğü Katarakt Projesi ile binlerce kişinin ihtiyaçlarının giderilmesine katkı sağlamakta; birçok Afrika ülkesinde kuyu açma, okul ve hastane kurma gibi sayısız projeye doğrudan katkıda bulunmaktadır (Oruç, 2007). Afrika'da Dosteli, Cansuyu, Yeryüzü Doktorları gibi birçok STK faaliyet göstermektedir. Bu STK'lar kıtaya, eğitimden sağlığa birçok alanda hizmet götürmekte ve Afrikalı öğrencilere Türk üniversitelerinde öğrenim görmeleri için burs sağlamaktadırlar. Türk STK'ları, Türkiye'nin coğrafi nüfuzunu genişletmede etkili olmuş, bu durum ise STK'lar ve devlet arasında yakın iş birliğinde bulunulmasına yol açmıştır. Diyanet ise, 2000'li yılların başına kadar dış politikada aktif bir rol oynamamış, bunun yerine Türkiye'deki Müslümanların dini meselelerine odaklanmıştır (Özkan 2014).

Türkiye'nin dış politikası on yıl boyunca radikal bir geçiş yapmıştır. Ekonomisi hızla büyümekte ve bölgesel ve küresel bir güç olarak daha dışa dönük ve giderek daha emin hale gelmektedir. Şimdiye kadar, Türkiye'nin resmî kalkınma yardımı, ticari kaygıların yanı sıra coğrafi ve sosyal çıkarlarıyla bağlantılıdır. Türkiye'nin Afrika'ya açılımı ve özellikle Somali'de yoğunlaşan faaliyetleri, önceki on yıllara göre farklı bir dış politika geliştiren söz konusu siyasi ve sosyal çıkarların bir parçası olmuştur. Dış politikadaki bu açılım ve dönüşüm halen devam etse de Afrika deneyimi, Türkiye'nin yardım yaklaşımını geliştirmedeki yetkinliğini artırmıştır.

Bu araştırmada, Afrika'da yapılan su kuyusu projeleri incelenmiştir. Yapılan incelemenin başlıca amacı, su kuyularının sürdürülebilir olup olmadığını araştırmaktır. Birçok STK tarafından yapılan su kuyuları zaman içinde bakım ve onarım eksikliği, bölgeye uygun olmama gibi birçok farklı sebepten ötürü kısa süre içerisinde işlevsiz hale gelmektedir. Bunu önlemek için öncelikle yapılması gereken şey, yapılan bağışların güvenilir devlet kurumları aracılığı ile organize ve koordinasyon birliği içinde yapılması olarak görünmektedir. Ayrıca kamuoyunun da risklerle ilgili bilgilendirilmesi ve bağışçıların kalıcı eserlere yönlendirilmesi STK'ların su kuyusu politikalarını güncellemelerine neden olacaktır.

KAYNAKÇA

- Abuiyada, R. (2018). Traditional Development Theories have failed to Address the Needs of the majority of People at Grassroots Levels with Reference to GAD. *International Journal of Business and Social Science*, 9(9), 115-124.
- Acemoğlu, D., Johnson, S. & Robinson, J. A. (2001). The colonial origins of comparative development: An empirical investigation. *American Economic Review* 91, no. 5: 1369-1401.
- AFAD. (2012). 2011 Yılı İdari Faaliyet Raporu, Ankara.
- African Union Commission. (2009). The Government of the Republic of Turkey made a donation to the African Union Budget. African Press Organisation.
- Akçay, E. (2012). Bir Dış Politika Enstrümanı Olarak Türk Dış Yardımları. Ankara: Turgut Özal Üniversitesi Yayınları.
- Akkaş, A. (2010). The role of norms in Turkey's humanitarian assistance strategy in the JDP era: The cases of Pakistan, Somalia, and Syria. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi SBE. Ankara.
- Aksoy, M., & Çiçek, A. (2018). Redefining Diplomacy in the 21st Century & Examining the Characteristic of an Ideal Diplomat. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(3): 907-921.
- Alegöz, H. (2013). Uluslararası İlişkilerde İnsani Diplomasinin Rolü: Türkiye- Somali Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakfı Üniversitesi SBE. İstanbul.
- Allen, A. (2005). Feminist Perspectives on Power *Encyclopedia of Philosophy*. The Stanford Encyclopedia of Philosophy.
- Altunışık, M. B. (2014). 'Turkey as an "Emerging Donor" and the Arab Uprisings', *Mediterranean Politics*, 19 (3), 2014.
- Angey G. (2014). La recomposition de la politique étrangère turque en Afrique subsaharienne. Entre diplomatie publique et acteurs privées. Institut français des relations internationales (IFRI).
- Aras, B. (2009). Turkey's rise in the greater middle east: Peace building in the periphery. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*. (11), 29-41.
- Arbache, J. S. & Page, J. (2009). 'How fragile is Africa's recent growth?', *Journal of African Economies*. 19, (1), s. 1-24.
- Arif, B. (2017). The Role of Soft Power in China's Foreign Policy in the 21st Century. *International Journal of Social Sciences & Educational Studies*. 3(3), 92-102.

- Armah F.A. (2014). Relationship between coliform bacteria and water chemistry in groundwater within gold mining environments in Ghana. *Water Qual. Exposure Health*. 5(4), 183–195.
- Arpa, E. ve Bayar, M. (2019), Türkiye'nin Afrika'ya Yönelik Kalkınma Yardımlarının Yardım Etkinliği Açısından Değerlendirilmesi: Bilge Strateji, Güz 2019, C:11 S:21. 201-229.
- Aryeetey, E. & Baah-Boateng, W. (2016). Understanding Ghana's Growth Success Story and Job Creation Challenges. Brookings Institute Report: Washington, D.C.
- Austen, R. A. (1987). *African Economic History: Internal Development and External Dependency*. London: James Curry/Heinemann.
- Avrupa İnsani Yardım Mutabakatı, ECHO Bilgi Dosyası, (2014) https://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/thematic/consensus_tr.pdf, 23.11.2022
- Ayhan, E. ve M. Önder (2015). Turkish Regional Development Policy Framework: Is There a Paradigm Shift? (Türkiye bölgesel kalkınma politikası çerçevesi: Paradigma Değişimi Var mı?). 3. Uluslararası Bölgesel Kalkınma Konferansı, Ekim 2015, Fırat Kalkınma Ajansı. <http://www.bolgeselkalkinmakonferansi.org/organizasyon.html>
- Ayhan, E. ve M. Önder (2017). “Yeni Kamu Hizmeti Yaklaşımı: Yönetişime Açılan Bir Kapı”, *Gazi İktisat ve İşletme Dergisi*, C:3, S:2. 19-48.
- Barnett, M. (2011). *Empire of Humanity: A History of Humanitarianism*. London: Cornell University Press
- Barnett, M., & Duval, R. (2005). Power in International politics. *International Organization*, 59(1), 39-75.
- Barro, R. J. & Lee, J. W. (2015). *Education Matters: Global schooling gains from the 19th to 21st century*. Oxford University Press: New York, NY.
- Bartenev, V. ve Glazunova, E. (2013). *International Development Cooperation: Set of Lectures*. Moskova: Dünya Bankası.
- Bartram, J., Lewis, K., Lenton, R., and Wright, A. (2005). Focusing on improved water and sanitation for health. *Lancet* 365, 810.
- Bauer, P. T. (1972). *Dissent on development*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Baumann, E. (2006). Do Operation and Maintenance Pay? *Waterlines*, 25(1), 10-12.
- Bayart, J. F. (2000). Africa in the world: A history of extraversion. *African Affairs*. 99, no. 395, 217-67.

- Berthélemy, J.C. & Söderling, L. (2001). The role of capital accumulation, adjustment and structural change for economic take-off: Empirical evidence from African growth episodes. *World Development*, 29, no. 2, 323-43.
- Bosch C., Hommann K., Rubio G., Sadoff C., Travers L. (2002). *Water and Sanitation. A Sourcebook for Poverty Reduction Strategies*. The World Bank; Washington, DC.
- Blunt, P., Turner, M., & Hertz, J. (2011). The meaning of development assistance. *Public Administration and Development*, 31(3), 172-185.
- Bohas, A. (2006). The Paradox of Anti-Americanism: Reflection on the Shallow Concept of Soft Power. *Global Society*, 20(4), 395-414.
- Collins R., Burns J. and Ching E. (1994). *Problems in African History: The Precolonial Centuries*. New York, NY: Markus Wiener Publishing, Inc.
- Cooper F. (2002). *Africa Since 1940: The Past of the Present*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Cooper, F. (2010). Writing the History of Development. *Journal of Modern European History*, 8(1), 5-23.
- Curtain P., Feierman S., Thompson L. and Vansina J. (1998). *African History*. London, UK: Longman.
- Çakmak, H. (2007). *Uluslararası İlişkiler: Giriş, Kavram ve Teoriler*. Ankara: Barış Kitabevi.
- Çevik, S. (2018). Reassessing Turkey's Soft Power: The Rules of Attraction. *Alternatives: Global, Local, Political*, 44(1), 50-71.
- Daily Monitor (2008) *Africa: Turkey Donates \$3.5 Million for Africa- Turkey Summit to Be Held Next Week*. Daily Monitor.
- Davidson B. (1983). *Modern Africa*. London, UK: Longman.
- Davidson B. (1993). *African Civilization Revisited: From Antiquity to Modern Times*. Trenton, NJ: Africa World Press, Inc.
- Davis, J., H. Lukacs, M. Jeuland, A. Alvestegui, B. Soto, G. Lizárraga, A. Bakalian, and W. Wakeman (2008). Sustaining the benefits of rural water supply investments: Experience from Cochabamba and Chuquisaca, Bolivia, *Water Resources Res.*, 44, 124-27.
- Davies WJ, Zhang J, Yang J, Dodd IC. (2011). Novel crop science to improve yield and resource use efficiency in water-limited agriculture. *The Journal of Agricultural Science*. 149(S1), 123-131.
- Davutoğlu, A. (2010). Turkey's Zero-Problems Foreign Policy. *Foreign Policy Magazine*.

- Davutoğlu, A. (2012). 2013 Yılına Girerken Dış Politikamız. Ankara: Dışışleri Bakanlığı.
- Demir, V. (2012). Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç. İstanbul: Beta Basım Yayın.
- Deutsch, K. (1967). On the Concepts of Politics and Power. *Journal of International Affairs*, 21(2), 232-241.
- Dicke, V. (2012). New Paradigms in a New Millenium, Development and Cooperation. <http://www.dandc.eu/en/article/rome-busan-brief-history-high-level-forums-aid-effectiveness>, 15.03.2016.
- Dinh, H., Palmade, V., Chandra, V. & Cossar, F. (2012). Light Manufacturing in Africa: Targeted policies to enhance private investment and create jobs. World Bank, Washington, D.C.
- Dünya Bankası (2021). The World Bank in Africa.
- Erkan, H.S. (2015). Bosna-Hersek. Türk Dış Politikasında Güncel Eğilimler (2000-2014). Yayınevi: Kanes Yayınları
- Earle A. (2001). The Role of Virtual Water in Food Security in Southern Africa. PubMed.
- Erpf, K. (2003), Installation and Maintenance Manual for the Afridev Handpump1-59, SKAT Foundation, St. Gallen, Switzerland.
- Erol, M. S. (2007). 11 Eylül Sonrası Türk Dış Politikasında Vizyon Arayışları ve “Dört Tarz-ı Siyaset”. *Gazi Akademik Bakış*, (01), 33-57
- Ertürk, A. (2015). A Comparative Perspective Into The Overseas Development Assistance Of China And Turkey In Africa. *IHH*, s. 1-9.
- Esteves, P., da Costa Maia, F., de Abreu, A., Niv, A. ve Assunção, M. (2011). BRICS, Cooperation for Development and the Busan 4th High Level Forum on Aid Effectiveness. BRICS Policy Center. <http://bricspolicycenter.org/homolog/uploads/trabalhos/5653/doc/61657713.pdf>, 13.01.2017.
- Falola T. (ed) (2000). *Africa, Volume 1: African History Before 1885*. Durham, NC: Carolina Academic Press.
- Feigenbaum, H. (2001). Globalization and Cultural Diplomacy. Arts, Culture & the National Agenda Issue Paper.
- Feinstein, C. H. (2005). *An economic history of South Africa: Conquest, discrimination anddevelopment*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ferguson, N. (2003). *Empire: How Britain made the modern world*. London: Allen Lane.
- Ferguson, N. (2003). Think Again: Power. *Foreign Policy*. (21), 13-25.

- Fidan, H., & Nurdun, R. (2008). Turkey's role in the global development assistance community: The case of TİKA. *Journal of Southern Europe and the Balkans*, 10(3), 93–111
- Foster-Carter, A. (1985). *The Sociology of Development*. Lancashire: Causeway Books.
- Frankema, E. H. P. & Waijenburg, M. (2012). "Structural Impediments to African Growth? New Evidence from Real Wages in British Africa, 1880-1965". *Journal of Economic History*. 72(4), s. 895-926.
- Gills, B. (2017). The Future of Development from Global Crises to Global Convergence. *Forum for Development Studies*, 44(1), 155-161.
- Gore-Booth, L., & Pakenhadi, P. (1994). *Satow's Guide to Diplomatic Practice*. London and New York: Longman.
- Gross, B., C. van Wijk, and N. Mukherjee (2001). *Linking Sustainability with Demand, Gender and Poverty*. World Bank Water and Sanitation Program (WSP), Washington, DC.
- Güven, B. (2021). Turkish Religious Body Opens 25 Wells in Chad, Liberia. *Anadolu Agency*.
- Hale, W. (2013). *Turkish Foreign Policy since 1774*. London: Routledge.
- Haneş, N., & Andrei, A. (2015). Culture as soft power in international relations. *International Conference Knowledge-Based Organization*, 21(1), 32-38.
- Hasimi, C. (2014). Turkey's Humanitarian Diplomacy and Development Cooperation. *Insight Turkey*, 16(1), 127–145.
- Haysom, A. (2006). *A Study of the Factors Affecting Sustainability of Rural Water Supplies in Tanzania*. Bedfordshire, UK: Cranfield University, s. 54.
- Hazar, N. (2011). *Küreselleşme Sürecinde Afrika ve Türkiye-Afrika İlişkileri*. Ankara: USAK Yayınları.
- Herbst, J. (2000). *States and power in Africa: Comparative lessons in authority and control*. Princeton: Princeton University Press.
- Hill, P. (1997). *The Migrant Cocoa-farmers of Southern Ghana: A study in rural capitalism*. Hamburg: LIT.
- Hocking, B., & Smith, M. (1995). *World politics: an introduction to international relations*. New York: Harvester Wheatsheaf.
- Hopkins, A. G. (2009). The new economic history of Africa. *Journal of African History*, 50 no. 2: 155-77.
- Hutton, G., and Bartram, J. (2008). Global costs for obtaining the Millennium Development Goal for water and sanitation. *Bull. World Health Organiza.* 86, 13.

- Hüdayi Bülteni. (2016). Su Kuyusu Açılışları Tamir ve Bakımı Devam Ediyor. Hüdayi Bülteni. (5), ss. 16.
- Hürriyet Daily News (2016). Turkish envoy foresees vibrant cooperation with Africa. Hürriyet Daily News.
- Hynes, W., & Scott, S. (2013). The Evolution of Official Development Assistance: Achievements, Criticisms and a Way Forward. OECD Development Co-operation Working Papers, (12).
- IHH. (2011). East Africa Activities. IHH.
- International Monetary Fund. (2009). Regional economic outlook: Sub-Saharan Africa Weathering the storm. Washington: IMF.
- Iyer, P., J. Davis, E. Yavuz, and B. Evans (2006). Rural water supply, sanitation, and hygiene: A review of 25 years of World Bank lending (1978–2003). Working Note, Summary Report Rep. 10, 1-13, The World Bank, Washington, D.C.
- İpek, V. & Biltekin, G. (2013). ‘Turkey’s Foreign Policy Implementation in Sub-Saharan Africa: A Post-International Approach’, New Perspectives on Turkey, 49 (2).
- Jerven, M. (2011). The quest for the African dummy: explaining African post-colonial economic performance revisited. Journal of International Development, 23(2), 288-307.
- Jerven, M. (2010). African growth recurring: An economic history perspective on African growth episodes. Economic History of Developing Regions 25, (2), 127-154.
- Jian, H. (2001). The Competition for Soft Power: Trends of Cultural Competition in the Context of Globalization. Shanghai Academy of Social Sciences Press and China Higher Education
- Joanna, M. (2002). The New Humanitarianism: A Review Of Trends In Global Humanitarian Action. Oversea Development Institute HPG Repor.
- Johnston, P., Everard, M., Santillo, D., & Robèr, K. (2007). Reclaiming the Definition of Sustainability. Env Sci Pollut Res 1, 14(1), 60-65.
- Kalın, I. (2014, Kasım 22). A new phase in Turkish-African relations. Daily Sabah.
- Karagöz, F. (2012). Foreign Aid in Question: an Analysis of the Reasons behind Turkey’s Official Development Assistance Allocation. In Political Economy and The Outlook for Capitalism Joint International Conference, Paris.
- Kavas, A. (2006). Osmanlı Afrika İlişkileri. İstanbul: Tasam.
- Söğütlü, G. (2021). Pasifik’ten Afrika’ya: Yükselen Güç Çin’in Afrika Politikası, AFAM
- Kharas, H. (2010). The Hidden Aid Story: Ambition Breeds Success. Brookings Institution.
- Kızılay. (2019). Turkish Red Crescent Lending Helping Hand for 150 Years. Kızılay.

- Killick, T. (1978). *Development economics in action: A study of economic policies in Ghana*. London: Heinemann.
- Klein, H. S. (1999). *The Atlantic slave trade*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Kuhlman, T., & Farrington, J. (2010). What is Sustainability? <https://www.mdpi.com/2071-1050/2/11/3436>.
- Kurnaz, İ., & Avcı, Y. (2016). 9. Diplomaside Tarihin Geri Dönüşü: Klasik Diplomasinin İnsani Diplomasiye Evrimi. *Türkiye’de ve Dünyada Dış Yardımlar*, 170-200.
- Leonova, O. (2014). Soft Power as a State’s Foreign. *Globalistics and Globalization Studies*, 99-103.
- Lockwood, H., and S. Smits (2011). *Lessons for Rural Water Supply: Moving towards a Service Delivery Approach - A Multi-Country Synthesis, Rep.*, IRC International Water and Sanitation Centre, The Hague and Aguaconsult, Wivenhoe.
- Lough, R. (2012). Turkey Tries Out Soft Power in Somalia. Reuters.
- Mabhaudhi T, Chibarabada T, Modi A, Mabhaudhi T, Chibarabada T, Modi A. (2016). Waterfood-nutrition-health nexus: Linking water to improving food, nutrition and health in Sub Saharan Africa. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 13(1):107.
- Mackintosh, G., and Colvin, C. (2003). Failure of rural schemes in South Africa to provide potable water. *Environ. Geo.* 44, 101.
- Martini, J., Mongo, R., Kalambay, H., Fromont, A., Ribesse, N. ve Dujardin, B. (2012). Aid Effectiveness from Rome to Busan: Some Progress But Lacking Bottom-Up Approaches or Behaviour Changes. *Tropical Medicine and International Health*, 17(7), Temmuz 2012, s.931- 933.
- Mawdsley, E. (2014). A Post Aid World? Paradigm Shift in Foreign Aid and Development Cooperation at the 2011 Busan High Level Forum. *Geographical Journal*, Mart 2014, s.1-12.
- MFA (Türkiye Dışişleri Bakanlığı) (2016, 10 Mayıs). Turkey-Africa relations.
- Mihaiu, D. M., Opreana, A., & Cristescu, M. P. (2010). Efficiency, effectiveness and performance of the public sector. *Romanian journal of economic forecasting*, 4(1), 132-147.
- Minear, L., & Smith, H. (2007). *Umanitarian Diplomacy: Practitioner and Their Craft*. Japan: United Nations University Press.
- Morgenthau, H. (1948). *Politics Among Nations*. New York: Knopf.

- Morgenthau, H. (1962). A Political Theory of Foreign Aid. *The American Political Science Review*, 52(2)301-309.
- Mulenga J.N., Bwalya B.B., Kaliba-Chishimba K. (2017). Determinants and inequalities in access to improved water sources and sanitation among the Zambian households. *Int. J. Dev. Sustain.* 6(8):746–762.
- Mullen, R., & Ganguly, S. (2012). The Rise of India's Soft Power. *Foreign Policy*.
- Mundle, S. (1993). Policies, Paradigms and Development Debate at Close of Twentieth Century. *Economic and Political Weekly*, 28(36), 1879-1882.
- Najlis P., Edwards A. (1991). *Natural Resources Forum*. Blackwell Publishing Ltd; Oxford, UK
- Nallari, R., Yusuf, S., Griffith, B. ve Bhattacharya, R. (2011). *Frontiers in Development Policy-A Primer on Emerging Issues*. Washington DC: Dünya Bankası.
- Newborne P, Mason N. (2012). The private Sector's contribution to water management: Re examining corporate Purposes and company roles. *Water Alternatives*. 5(30):603-618
- Newman, C. Page, J., Rand, J., Shimeles, A. & Söderbom, M. (2016). *Made in Africa: Learning to Compete in Industry*. Brookings Institution Press: Washington D.C.
- Nye, J. S. (1990). *Bound to Lead: Changing Nature of American Power*. New York: Basic Books.
- Nye, J. S. (2004). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs.
- Nye, J. S. (2008). Public Diplomacy and Soft Power. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, (616), 94-109.
- Nye, J. S. (2011). *The Future of power*. New York: Public Affairs.
- OCHA. (2018). Archived from the original on 19 March 2018. unocha.org.
- OECD. (2003). Rome Declaration on Harmonisation. http://www.who.int/hdp/publications/1b_rome_declaration.pdf, 15.09.2015.
- OECD. (2005). The Paris Declaration on Aid Effectiveness: Five Principles For Smart Aid. <http://www.oecd.org/dac/effectiveness/45827300.pdf>, 17.09.2015.
- OECD. (2008). The Accra High Level Forum and the Accra Agenda for Action. <http://www.oecd.org/dac/effectiveness/45827311.pdf>, 22.09.2015.
- OECD. (2011). Accelerating Progress in Aid Effectiveness: From here to 2011. <http://www.oecd.org/dac/effectiveness/45536364.pdf>, 17.09.2015.
- OECD. (2015). *In It Together: Why Less Inequality Benefits All*. Paris: OECD Publishing.
- Oğuzlu, T. (2007). Soft power in Turkish foreign policy. *Australian Journal of International Affairs*, 61(1), 81-97.

- Ongor, H. (2015). Identifying Ottomanisms: The discursive evolution of ottoman pasts in the Turkish presents. *Middle Eastern Studies*, (51), 416-432.
- Osei L., Amoyaw J., Boateng G.O., Boamah S., Luginaah I. (2015). The paradox of water accessibility: understanding the temporal and spatial dimensions of access to improved water sources in Rwanda. *J. Water Sanit. Hyg. Dev.* 5(4), 553–564.
- Oxfam (2012). *Busan in a nutshell. What next for the Global Partnership for Effective Development Cooperation*
https://www.oxfam.org/sites/www.oxfam.org/files/file_attachments/bn-busan-nutshell-global-partnership-021012-en_5.pdf, 24.09.2015.
- Özçelik, A. O. (2014). Changing Dynamics of Regional Policy in Turkey: Resistance for Multi-level Governance? *Alternatives Turkish Journal Of International Relations*, 13(3), 74-86.
- Özkan M. & Akgün B. (2010). Turkey's Opening to Africa. *The Journal of Modern African Studies*. Vol. 48, 525-546.
- Özkan, M. (2011). Turkey's 'new' engagements in Africa and Asia: Scope, content and implications. *Perceptions. Journal of International Affairs*, 16(3), 115–137.
- Özkan, M. (2013). Does 'rising power' mean 'rising donor'? Turkey's development aid in Africa. *Africa Review*, 5(2), 139–147.
- Özkan, M., & Orakçı, S. (2015). Turkey as a "political" actor in Africa—An assessment of Turkish involvement in Somalia. *Journal of Eastern African Studies*, 9(2), 343–352.
- Özlük, E. (2016). İnsani Diplomasi'nin "İnsan(i)" Boyutu. E. Akıllı içinde, *Türkiye'de Ve Dünyada Dış Yardımlar*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. s. 1-31.
- Palmer, R., & Parsons, N. (1977). *The roots of rural poverty in Central and Southern Africa*. London: Heinemann.
- Parmar, I., & Cox, M. (2010). *Soft Power and US Foreign Policy: Theoretical, historical and contemporary*. New York: Rodledge.
- Pearson, R. (2000). *Rethinking Gender Matters in Development*. T. Allen, & A. Thomas içinde, *Poverty and Development into the 21st Century*. Oxford: Oxford University Press.
- Phillips, A. (1989). *The enigma of colonialism: British policy in West Africa*. London: James Currey.
- Pruss-Ustun, A., Bos, R., Gore, F., and Bartram, J. (2008). *Safer Water, Better Health: Cost, Benefits and Sustainability of Interventions to Protect and Promote Health*. Geneva: World Health Organization.

- Radelet, S. (2010). *Emerging Africa: How 17 countries are leading the way*. Center for Global Development: Baltimore, MD.
- Raphael, D. (1990). *Problems of Political Philosophy*. Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Re'gnier, P. (2011). The emerging concept of humanitarian diplomacy: identification of a community of practice and prospects for international recognition. *International Review Of The Red Cross*, 93(884), 1211-1227.
- Rodney, W. (1972). *How Europe underdeveloped Africa*. London: Bogle-L'Ouverture.
- Roger, C. (2009). *Does Foreign Aid Really Work? M. Kremer içinde, Doing Good or Doing Better: Development Policies in a Globalizing World*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Rosenberg, T. (2011). Keeping the Water Flowing in Rural Villages. *The New York Times Opinionator*.
- Rural Water Supply Network (2009). *Handpump Data: Selected Countries in Sub-Saharan Africa, Sustainable Rural Water Supplies*, online database collated by Peter Harvey, UNICEF Zambia.
- Sancak, K. (2016). *Uluslararası İlişkilerde Güç Kavramı ve Yumuşak Güç*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Sandvik-Nylund, M. (2003). *Caught in Conflicts: Civilian Victims, Humanitarian Assistance and International Law*. Institute for Human Rights, Åbo Akademi.
- Shankland, A., ve Constantine, J. (2014). Beyond lip service on mutual learning: The potential of CSO and think-tank partnerships for transforming Rising Powers' contributions to sustainable development. Tomlinson, B. (editör), *Reality of Aid 2014 Report - Rethinking Partnerships in a Post-2015 World: Towards Equitable, Inclusive and Sustainable Development*, Philippines: IBON International, s.105-116. University.
- Saray, G. (2014). *Dış Yardımlar: Türkiye Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çankırı.
- Sender, J., & Smith, S. (1986). *The development of capitalism in Africa*. London: Methuen.
- Senker P. (2011). *Foresight: The future of food and farming, final project report*. Prometheus.29(3):309-313
- Sıradağ, A. (2013). The making of the new Turkish foreign and security policy towards Africa: The rationale, roots and dynamics. *Africa Insight*, 43(1), 15–31.
- Sıradağ, A. (2015). *Benevolence or Selfishness: Understanding The Increasing Role Of Turkish NGOs And Civil Society In Africa*. Sage, Vol. 7, No. 1, s. 1-20

- Stiglitz, J., Yifu Lin, J. & Patel, E. (2013). The Industrial Policy Revolution II – Africa in the 21st century . Palgrave Macmillan: Houndmills, s. 50–72.
- Sutton, S. (2004). Preliminary Desk Study of Potential for Self Supply in Sub-Saharan Africa. UK SC: WaterAid and the Rural Water Supply Network.
- TİKA. (2017). Turkish Development Assistance Report.
- TİKA. (2017). Kalkınma Yardımları Raporu, Ankara: TİKA.
- TİKA. (2018). Faaliyet Raporu, Ankara: TİKA.
- TİKA. (2018). Turkish Development Assistance Report.
- TİKA (2019). Turkish Development Assistance Report.
- TİKA (2021). Türkiye Afrika El Ele. Ankara: TİKA.
- Thompson L. (2001). The History of South Africa. New Haven, USA: Yale University Press.
- Türkiye Diyanet Vakfı (2021). Su Kuyusu Projeleri. TDV.
- Tylor, E.B. (1907). Who's Who. Vol. 59. 1907.
- UN. (2000). United Nations Millennium Declaration. A/RES/55/2. New York: United Nations, General Assembly.
- UNDP. (2011). Fourth High Level Forum on Aid Effectiveness.
http://www.undp.org/content/dam/uspc/docs/OUTCOME_DOCUMENT_-_FINAL_EN.pdf, 24.09.2015.
- UNICEF (2017). UNICEF Progress on Drinking Water, Sanitation and Hygiene: 2017 Update and SDG Baselines.
- Van den Berg W. & Meester J. (2019). Turkey in the Horn of Africa : Between the Ankara Consensus and the Gulf Crisis. Netherlands Institute of International Relations, 1-13.
- Vuving, A. (2009). How Soft Power Works., (s. Soft Power and Smart Power,” American Political Science Association Annual Meeting).
- Warren, B. (1980). Imperialism, Pioneer of Capitalism. London: Verso.
- Watkins K. (2006). Power, Poverty and the Global Water Crisis. Human Development Report 2006.
- Weber, M. (1964). The theory of social and economic organization. New York: Free Press.
- Williams, R. (1983). Keywords. London: Fontana.
- Williamson, J. G. (2011). Trade and poverty when the Third World fell behind, Cambridge MA: MIT Press.

- Wilson, M., Wnuk, K., Silvander, J., & Gorschek, T. (2018). A Literature Review on the Effectiveness and Efficiency of Business Modeling. *e-Informatica Software. Engineering Journal*, 12(1), 265–302.
- World Health Organization (WHO). (2008). *Progress on Drinking Water and Sanitation: Special Focus on Sanitation*. Geneva: WHO.
- World Health Organization (WHO). (2015). *WHO/UNICEF Joint Water Supply and Sanitation Monitoring Programme. 2015 Update and MDG Assessment*.
- World Bank Group. (2015). *Stocktaking of the Housing Sector in Sub-saharan Africa Summary Report*.
- Vural, A. (2017) *Yumuşak Güç Stratejisi Çerçevesinde Çin'in Afrika Politikası*. TİKA, 145
- Zhang, W. (2010). China's cultural future: from soft power to comprehensive national power. *International Journal of Cultural Policy*, 16(4), 383-402.